

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Карактеристике насиља у породици и
мере сузбијања**
(мастер рад)

Ментор

Проф. др Драган Јовашевић

Студент

Стефан Милошевић

Број индекса: М 004/16-УП

Ниш, 2017.

САДРЖАЈ

I УВОД	1
1.1. Предмет истраживања	2
1.2. Методи истраживања	5
1.2.1. Статистички методи.....	6
II НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ	13
2.1. Насиље у породици у документима Уједињених нација.....	13
2.2. Насиље у породици у европским документима.....	14
2.2.1. Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици	15
III НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	19
3.1. Опште стање породичних односа у Србији	19
3.2. Насиље у породици у законодавству Србије	22
3.2.1. Насиље у породици у Кривичном законнику.....	23
3.2.2. Насиље у породици према Породичном закону	28
3.2.3. Прекршаји према Закону о јавном реду и миру у вези са насиљем у породици	29
3.2.4. Насиље у породици према Закону о спречавању насиља у породици	30
3.3. Елементи насиља у породици.....	32
3.3.1. Појам члана породице	32
3.3.2. Врсте породичних односа у којима се испољава насиље	35
3.3.3. Старост учинилаца кривичног дела насиља у породици	37
3.3.4. Могућност постојања продуженог кривичног дела насиља у породици	38
3.3.5. Квалификаторне (отежавајуће) и привилегујуће (олакшавајуће) околности	39
IV ОТКРИВАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	42
4.1. Пријављивање насиља у породици.....	42
4.2. Разлози за непријављивање насиља у породици	42
4.3. Подношење кривичне пријаве.....	43
4.4. Обавеза пријављивања кривичног дела насиља у породици	45
4.5. Анализа времена извршења насиља у породици у циљу ефикаснијег поступања	48
4.6. Место извршења кривичног дела насиља у породици.....	50
V ДОКАЗИВАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	52

5.1. Саслушање окривљеног	53
5.2. Испитивање сведока	55
5.3. Вештачење.....	59
5.3.1. Вештачење телесних повреда	59
5.3.2. Психијатријско вештачење	64
5.3.3. Допринос психоактивних супстанци извршењу насиља у породици.....	65
5.4. Привремено одузимање предмета.....	69
5.5. Увиђај.....	71
5.5.1. Увиђај лица.....	71
5.5.2. Увиђај ствари.....	72
5.5.3. Увиђај места	73
VI САНКЦИОНИСАЊЕ УЧИНИЛАЦА КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	75
6.1. Примена условне осуде и казне затвора у односу на облик дела	77
6.2. Примена условне осуде и казне затвора у односу на последицу кривичног дела.....	79
6.3. Примена условне осуде и казне затвора у односу на ранију осуђиваност учиниоца.....	82
6.4. Примена условне осуде и казне затвора у односу на запосленост учиниоца.....	84
6.5. Примена условне осуде и казне затвора у односу на средство извршења кривичног дела.....	86
6.6. Примена казне затвора у односу на споредне кривичне санкције.....	88
6.7. Ефикасност кривичних санкција.....	89
6.8. Примена надзора над учиниоцима насиља у породици.....	94
VII ПРЕВЕНЦИЈА И ПРОГНОСТИКА КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	97
7.1. Превенција насиља у породици	97
7.1.1. Процена ризика	98
7.1.2. Хитне мере.....	100
7.1.3. Хитна мера или притвор.....	102
7.1.4. Сарадња у сузбијању насиља у породици	104
7.1.5. Насиље у породици у медијима.....	107
7.2. Прогностика насиља у породици	108
7.2.1. Анализа апсолутних показатеља сузбијања насиља у породици	109
7.2.2. Анализа релативних показатеља сузбијања насиља у породици	111

7.2.3. Анализа трендова апсолутних и релативних показатеља сузбијања насиља у породици	113
7.2.4. Могући проблеми у практичној примени Закона о спречавању насиља у породици	116
ЗАКЉУЧАК.....	120
ЛИТЕРАТУРА.....	132
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	137
SUMMARY AND KEYWORDS	139
БИОГРАФИЈА АУТОРА.....	141

I УВОД

Рад под називом „Карактеристике насиља у породици и мере сузбијања“ анализира изузетно значајно кривично дело против брака и породице, које представља и посебно опасан вид испољавања криминалитета насиља. Целокупна материја је изложена у седам делова (целина). После излагања увода у спроведено емпиријско истраживање и његове резултате, други део анализира значај међународног кривичног права у сузбијању насиља у породици. Трећи део се односи на анализу правних аката којима је регулисана реакција државних органа у превенцији и сузбијању кривичног дела насиља у породици у Републици Србији, да би се следећи део бавио откривањем и пријављивањем насиља у породици, као изузетно важном елементу који је неопходан да би државни органи могли да пруже кривичноправну заштиту. Доказивање кривичног дела насиља у породици изложено је у петом делу, где се примарно истиче потреба за прикупљањем личних доказа, а потом и материјалних, на основу којих ће се учиниоцу изрећи одговарајућа кривична санкција. Шести део је посвећен анализи судске праксе, не у виду квалитативне анализе садржаја појединачних пресуда, већ статистичким методама којима се указује на специфичности пресуда које су неопходне за извођење закључака. У седмом делу је анализиран систем превенције насиља у породици (у смислу Закона о спречавању насиља у породици) и његова прогностика, где су примењене статистичке прогностичке методе.

Ово истраживање би могло бити искључиво ретроспективног карактера, јер је усмерено ка анализи овог кривичног дела у прошлости, али је оно ипак и антиципативног карактера, како би се утврдили одређени обрасци који се односе на насиље у породици у смислу предвиђања његове учесталости. Ретроспективна анализа се односи на конкретан временски период, на утврђивање појавних облика насиља у породици у посматраном периоду, на уочавање промена које су се десиле и потенцијално на утврђивање узрока тих промена или токова, док антиципативна анализа омогућава да се применом квантитативних метода математике и статистике дође до закључака који могу бити имплементирани у рад надлежних органа на превенцији и сузбијању насиља у породици. Квантитативна анализа омогућава извођење закључака на основу података који су евидентирани у службеним списима полиције и правосудних органа.

Приликом истраживања одређених појава, често није довољно познавати само постојеће стање, већ је неопходно видети какав је тренд те појаве у току одређеног времена, да ли се распрострањеност и учесталост појаве смањује или повећава¹. Онда се мора утврдити жељено стање, ако тренутно није задовољавајуће и усмерити напори ка промени помоћу одређених мера и радњи, које у вези са овим кривичним делом треба да имају законски основ. Прави циљ јесте искористити резултате истраживања у сврху квалитетније реакције полиције, јавних тужилаштва, судова и центара за социјални рад и евентуално дефинисати препоруке за измену постојећих правних норми у вези са сузбијањем овог кривичног дела.

1.1. Предмет истраживања

Како би се одговорило на питања у вези са сузбијањем кривичног дела насиља у породици, у овом раду је вршено истраживање ове појаве на државном и локалном нивоу. На државном нивоу предмет истраживања били су статистички подаци који се односе на закључене и разведене бракове у Србији, кретање броја становника и подаци о насиљу у породици, који се могу наћи на интернет сајту Републичког завода за статистику. Пошто су ти подаци збирни за територију целе државе, посматран је временски период од 2004. до 2015. године и подаци су обрађени у рачунарском програму Microsoft Office Excel. Ови подаци су коришћени у првом поглављу треће главе овог рада, зато што се на основу анализе општих података о броју становника, закључених и разведених бракова упућује ка проблематици породичних односа и у седмој глави на крају рада, у оквиру прогностике насиља у породици.

Средиште рада чини детаљније истраживање кривичног дела насиље у породици на локалном подручју, које се због детаљности односи на краћи временски период. Други део истраживања вршен је на локалном подручју, на нивоу месне надлежности Основног јавног тужилаштва и Основног суда у Нишу. Њихова територијална надлежност обухвата град Ниш и његову околину, тачније општине града Ниша и општине Гаџин Хан, Дољевац и Сврљиг².

---

¹ Када постоји незадовољавајуће стање (најчешће се изражава квантитативно) негативне појаве, а на пример, распрострањеност или учесталост негативне појаве се смањује, то је позитиван показатељ. Обрнуто, ако је стање негативне појаве задовољавајуће, а на пример, распрострањеност или учесталост се повећава, то је негативан показатељ.

² Основни суд у Нишу, преузето 26.04.2017. <http://www.ni.os.sud.rs/nadleznost.html>.

Слика 1: Територијална надлежност Основног јавног тужилаштва и Основног суда у Нишу³

Током припрема за извођење истраживања, постојале су могућности да се истраживачка грађа прикупи из јавног тужилаштва и из суда, али је, с обзиром на детаљност анализе било неопходно одредити да ли приоритет у анализи дати актима из тужилаштва или из суда. Може се приметити да је број кривичних пријава које се подносе основним јавним тужилаштвима у Републици Србији много већи од броја осуђених лица, а број одбачених пријава је висок у односу на укупан број пријављених лица. Поред тога, у време док је кривични предмет у јавном тужилаштву, често се прикупљају обавештења и врше доказне радње у вези са овим кривичним делом у предистражном поступку или истрази, при чему се примењује опортунитет кривичног гоњења. Тек када јавни тужиоци сматрају да постоји оправдана сумња да је осумњичено лице учинилац кривичног дела, подносе оптужни акт – оптужни предлог или оптужницу суду. У оптужном акту се наводи већина околности конкретног случаја које су од значаја за ово истраживање и докази до којих се дошло у претходном поступку и захтева се изрицање кривичне санкције од стране суда. Ово истраживање је имало за циљ анализу пријављивања и доказивања кривичног дела насиља у породици и санкционисање њихових учинилаца. Стога се закључило да је најбоље истраживати кривичне предмете у суду, где траје главни кривични поступак потврђивањем оптужног акта, а да се збирни подаци на годишњем нивоу узму из годишњих извештаја о раду Основног јавног тужилаштва у Нишу после предузетих активности у претходном поступку.

³ Основно јавно тужилаштво у Нишу, преузето 05.07.2017. <http://www.ni.os.jt.rs/33-stranice/103-otuzilastvu>.

Најважнији материјал у овом истраживању су представљале првостепене пресуде суда, где се у образложењу наводе све околности које је суд узео у обзир при изрицању кривичне санкције. Жалбе на првостепену пресуду нису од значаја јер оне не мењају утврђено чињенично стање. При томе је било од значаја да се прецизирају кривични предмети који су били узорак случајева. Прво питање у вези са избором узорка односи се на временски период. С обзиром да истраживањем треба обухватити најскорију судску праксу, неопходно је да то буду случајеви у којима је вођен кривични поступак бар у протекле две до три године. Друго питање је број случајева. Како суд у току текуће године доноси одлуке и у предметима где је предмет унет у судске евиденције претходне или ранијих година, онда је требало изабрати одређен број предмета. Зато је одлучено да истраживање обухвати кривичне предмете у периоду од 2014. до 2016. године, и то само они који су означени у евиденцијама писарнице суда бројевима који садрже 2014. 2015. и 2016. годину, не узимајући у обзир остале предмете из претходних година, осим ако је коришћен нови број за старији предмет. Разлози за овакво филтрирање случајева су нови појавни облици кривичног дела насиља у породици и сагледавање најновије судске праксе. Уосталом, према мишљењу аутора, када се желе стећи сазнања о неком кривичном делу, довољно је упознати се бар са педесет случајева (као минимални оквир истраживања).

Истраживањем је обухваћено 77 случајева кривичног дела насиља у породици из Основног суда у Нишу за наведени временски период (три године), на основу којих је направљена база података у рачунарском програму SPSS – Statistical Package for the Social Sciences. Сваки засебан случај је један ред у бази података, а у колонама базе су следеће истраживане варијабле:

- 1) година извршења кривичног дела;
- 2) време извршења (доба дана у часовима и минутима);
- 3) доказне радње које су примењене у циљу доказивања кривичног дела и одговорности учиниоца;
- 4) да ли је учинилац у време извршења био под дејством психоактивне супстанце;
- 5) да ли је учинилац раније осуђиван;
- 6) да ли је учинилац запослен;
- 7) степен стручне спреме учиниоца;

- 8) година рођења учиниоца⁴;
- 9) старост учиниоца у години извршења;
- 10) врста односа у породици у којем је испољено насиље;
- 11) пол учиниоца;
- 12) пол жртве;
- 13) да ли учинилац живи у истом објекту где и жртва;
- 14) историја насиља у породици;
- 15) став у оквиру члана 194 Кривичног законика;
- 16) средство извршења кривичног дела;
- 17) последица кривичног дела;
- 18) главна изречена кривична санкција и њено трајање и
- 19) изречена споредна кривична санкција.

У бази података од укупно 77 случајева донето је 66 судских одлука, а за 11 случајева база је попуњена на основу оптужног акта. У неким пресудама или оптужним актима се дешавало да не постоје сви наведени подаци и они су означени у истраживању као недостајуће вредности. Њих је релативно мало у односу на укупан број случајева, тако да не умањују донете закључке.

1.2. Методи истраживања

Како предмет истраживања у овом раду представљају бројчани подаци из три различита извора (интернет сајт Републичког завода за статистику, годишњи извештаји о раду Основног јавног тужилаштва у Нишу и судски предмети за кривично дело насиље у породици), тако је и број коришћених метода у току истраживања разноврсан и обиман.

Када се истражује одређена појава у разним областима свих наука, и поготово када се врши оцена претходних дешавања у вези са том појавом, с циљем избегавања субјективних мишљења појединаца, пожељније је користити бројчане (квантитативне) показатеље у односу на квалитативне, зато што се на основу вредности показатеља може увидети шта добро, а шта лоше функционише када је испитивана појава у питању. Изразити стање неке појаве бројем значи да се то стање може поредити са

---

⁴ У пресудама и оптужним актима није било података о жртви кривичног дела који се односе на годину рођења, степен стручне спреме и запосленост, па их нема у бази података.

другим стањем те исте појаве на другој територији или у друго време – у прошлости, ради стицања увида о претходном стању појаве, или се прати како ће се вредности појаве кретати у будућности. Оваквим истицањем резултата истраживања све заинтересоване особе могу да стекну објективну представу о тој појави. То не значи да резултате истраживања не треба тумачити квалитативно, напротив, већ је као доказ пожељно изнети и бројчани показатељ, како би се могло вршити поређење.

Правним наукама је својствен квалитативни метод проучавања правних прописа и њихове примене у пракси, али се на основу бројчаних показатеља који се изводе из примене тих прописа види да ли они испуњавају сврху свог постојања. Ако било које лице хоће да докаже да неки правни пропис заиста функционише, онда мора то да докаже квантитативно, тј. да „измери“ колико добро функционише и да се у будућем периоду изврше измене и допуне правних аката ако је то потребно, тј. да се изврши оптимизација. Зато се и води евиденција статистичких података, а њиховом анализом долази се до сазнања о учесталости одређене појаве и реакцији на њу. У овом раду је кривично дело насиље у породици појава која се истражује, као и реакција државних органа на ову појаву.

1.2.1. Статистички методи

Статистика омогућава да се истраживана појава бројчано изрази како би се омогућило њено даље проучавање. Она се дели на: а) дескриптивну статистику и б) статистику закључивања. Дескриптивном статистиком се бројчано описују појаве и врши њихова класификација, а статистиком закључивања се врши увид у везе између појава, као и моделе по којима се утврђује да ли су те везе исход случајности или систематског утицаја (Коларевић, 2015: 14).

Варијабла је скуп података који се односи на одређену карактеристику насиља у породици у истраживању. Постоје категоријске и непрекидне варијабле. Вредности које се могу појавити у оквиру категоријских називају се категоријама. На пример, варијабла је карактеристика учиниоца кривичног дела насиља у породици у смислу раније осуђиваности. У овом случају постоје две категорије – јесте и није. Ако јесте, у базу података се уноси број 1 – што значи да, а ако није, онда се уноси 0, што значи не, у складу са шифрама које се користе за кодирање. Други пример варијабле је последица кривичног дела, па у складу са тим у раду постоје четири категорије: 0 – угрожено

спокојство, 1 – лака телесна повреда, 2 – тешка телесна повреда и 3 – нарушено душевно стање. На тај начин се база података попуњава бројевима, тј. квантитативно се изражавају квалитативни појмови.

Бројање/учесталост је најједноставнији метод и заснива се на сабирању одређених вредности. На основу тих вредности могу се извести закључци као један од резултата истраживања.

Апсолутни показатељи су бројчани показатељи који изражавају број или вредност предмета посматрања или варијабле. *Релативни показатељи* су бројчани показатељи који изражавају број или вредност предмета посматрања у односу на број или вредност неког другог предмета који је такође релевантан. За разлику од апсолутних, релативни показатељи су репрезентативнији зато што узимају у обзир једну меру више, и онда је њихово поређење боље. На пример, апсолутни показатељ је укупан број пријављених лица за кривично дело насиље у породици, а број одбачених пријава у односу на тај укупан број је релативни показатељ. На пример, ако је у две државе исти број пријављених лица за кривично дело насиље у породици, то не значи да се то дело испољава једнако, зато што се разликује број становника. У том случају би се сматрало да је боља ситуација у држави где је број становника већи. Наравно, увек треба имати у виду и тамну бројку криминалитета, као последицу непријављивања, али када у вези са овим кривичним делом наступе тешке последице по жртву, онда је тешко да бар ти најтежи случајеви остану неоткривени.

Средња вредност или аритметичка средина је укупан збир вредности појаве подељен бројем вредности.

Стандардна девијација показује колико вредности у расподели варирају, односно колико су удаљене од средње вредности (Живковић, 2015: 26).

Коефицијент варијације је мера променљивости вредности које су предмет анализе. Добија се као количник стандардне девијације и средње вредности и може се изражавати и процентуалним износима. У раду је овај коефицијент коришћен за истицање променљивости одређених вредности током година. Што је процентуални износ мањи, то је мања променљивост. Што је вредност овог коефицијента ближа 0, то је његова средња вредност репрезентативнија.

Кростабулација је табела укрштања. Она је резултат укрштања две или више варијабли и њоме се испитује повезаност између њих. У табели која је резултат

кростабулације посматрају се вредности унутар ње које повезују категорије једне варијабле са категоријама друге варијабле. Те вредности су бројеви случајева који постоје у бази података. На пример, варијабла ранија осуђиваност учиниоца кривичног дела насиља у породици има две категорије – осуђиван и неосуђиван. Варијабла запосленост учиниоца кривичног дела насиља у породици такође има две категорије – запослен и незапослен. Укрштањем варијабли кростабулацијом у овом примеру добијају се четири комбинације, тј. број случајева који се могу подвести под такву комбинацију: број осуђиваних који су запослени, број осуђиваних који су незапослени, број неосуђиваних који су запослени и број неосуђиваних који су незапослени. На овај начин утврђује се повезаност варијабли и могуће је дати одговор на питање да ли су запослени учиниоци насиља у породици у већем броју случајева осуђивани или не итд. У табели 1 је дат пример ове кростабулације.

Табела 1: Пример кростабулације

		Осуђиваност учиниоца		Укупно
		Неосуђиван	Осуђиван	
Запосленост учиниоца	Незапослен	23	27	50
	Запослен	16	6	22
Укупно		39	33	72

Иначе, ова табела се назива и табелом 2 са 2, што значи да свака варијабла која се укршта има две категорије. Ово је битно због следеће статистичке методе која је коришћена у раду. У раду постоје и кростабулације варијабли са већим бројем категорија – на пример, последица извршења и средство извршења кривичног дела насиље у породици, где се може утврђивати којим средством извршења се наносе одређене врсте повреде жртви.

Chi-квадрат тест независности је још један статистички тест којим се утврђује повезаност варијабли. Он се може користити у склопу кростабулације. У овом раду хи-квадрат тест је примењен само на тзв. табеле 2 са 2, што значи да су укрштане две варијабле са по две категорије. Пример је претходно наведена повезаност између осуђиваности учинилаца кривичних дела насиља у породици и њихова запосленост. За примену овог теста испоштоване су неопходне претпоставке за његово спровођење. За овај тест се у методолошком смислу истичу следеће вредности:

- χ^2 – вредност теста; за табеле 2 са 2 врши се Јејтсова корекција непрекидности у циљу смањења вредности теста због мањег броја категорија,

– p – коефицијент који показује значајност теста. Он је најбитнији сегмент теста зато што се на основу њега утврђује да ли постоји повезаност варијабли или не. Ако је вредност коефицијента p већа од 0,05, онда не постоји статистички значајна повезаност. Ако је вредност коефицијента p мања или једнака 0,05, онда постоји повезаност. За табеле 2 са 2 врши се Јејтсова корекција непрекидности и код овог коефицијента,

– број случајева на којима је примењен тест и

– коефицијент корелације ρ – показује јачину повезаности две варијабле, ако она постоји. Коефицијент p показује да ли постоји повезаност варијабли, а коефицијент корелације ρ одређује јачину везе. Он се креће у распону од 0 до 1, где бројеви ближи 1 показују јачу повезаност варијабли. По Коеновом критеријуму вредност коефицијента ρ од 0,1 означава слабу повезаност, вредност 0,3 средњу и 0,5 велику повезаност.

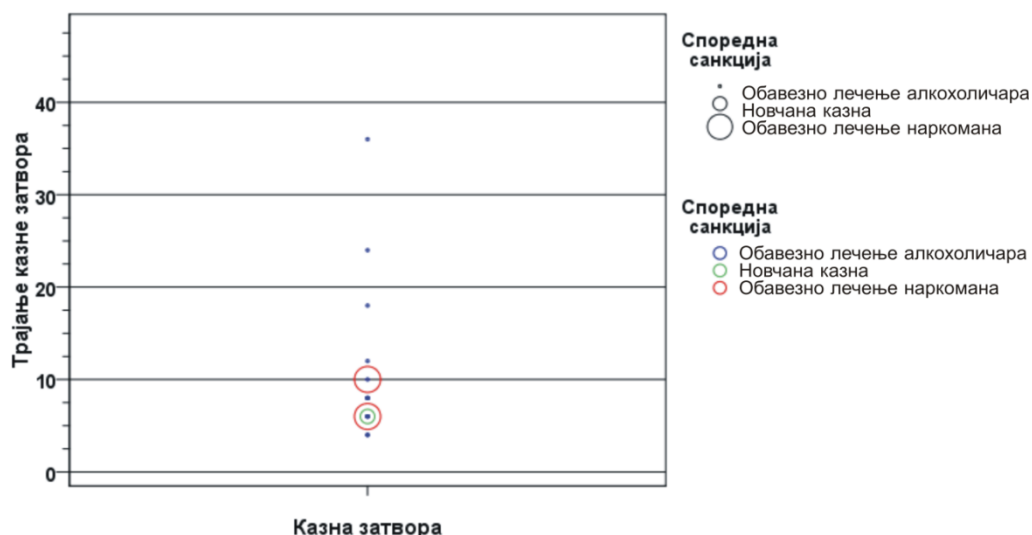
Дијаграм кружница (или мехурића)⁵ је изузетно користан статистички метод за истовремено посматрање три варијабле. Карактеристичан је по томе што су две варијабле (и њихове категорије) постављене једна усправно (вертикално), друга водоравно (хоризонтално), а трећа се види на основу ширине и боје кружница које представљају трећу варијаблу. Кружнице се могу преклапати и бити једна недалеко од друге, што сведочи о њиховом груписању на основу кога се изводи закључак. Следи пример једног од ових дијаграма.

На левој страни дијаграма на сликама се налази временска скала у месецима која има своје подеоке. На средини дијаграма су представљени појединачни случајеви у виду кружница различитих пречника и боја, као што је истакнуто у легенди са десне стране где су наведене категорије варијабле. Помоћу њих се може анализирати судска пракса.

У раду на дијаграмима ове врсте се посматрају случајеви у којима се изриче одређена кривична санкција и њено трајање које се види на скали, а затим се трајање додатно повезује са још неком варијаблом. На слици 2 приказан је пример дијаграма кружница.

---

⁵ Зато што се на енглеском језику назива Bubble Plot.

Слика 2: Пример дијаграма кружница

На датом примеру се посматра каква је веза између трајања казне затвора и споредне кривичне санкције која је изречена уз њу, односно које споредне кривичне санкције се изричу у односу на трајање изречене казне затвора. Исто се може анализирати за условну осуду или другу кривичну санкцију.

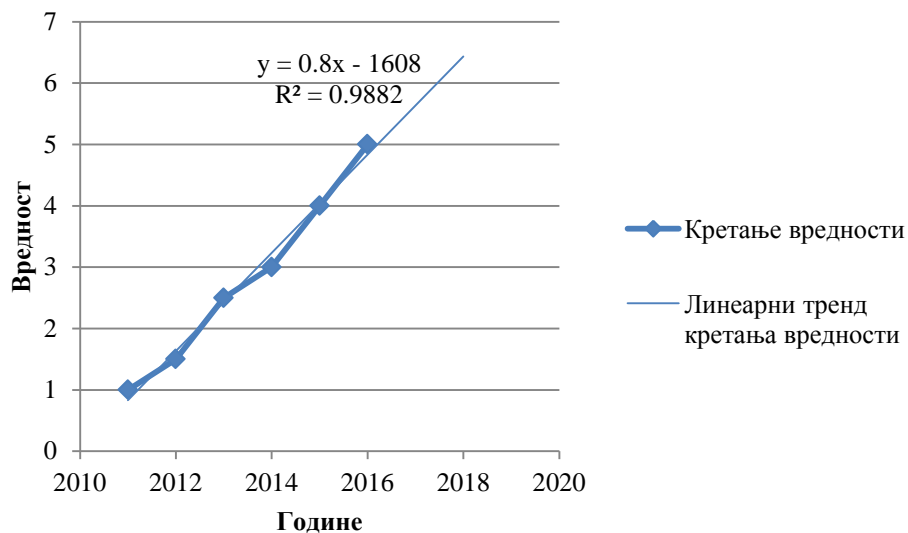
Тренд (континуитет) појаве упућује на тенденције њеног краткорочног или средњерочног раста, стагнирања и опадања. Могуће су и варијације у виду линијског, као и цикличних сезонских варијација. Линијски трендови су подеснији за дугорочније, а цикличне и сезонске варијације и нерегуларне појаве за краткорочно предвиђање (Стевановић, 2012: 79).

Постоје рачунарски програми који имају могућност да на основу вредности која се мења током временског периода изведу математичку функцију која описује одређену правилност у промени тих вредности кроз време, као математичку функцију тренда. За потребе овог рада коришћени су линеарни и квадратни полиномни тренд, креирани у програму Microsoft Office Excel.

Линеарни тренд је математичка функција $y = kx + n$, где y представља вредност која се мења у току одређеног временског периода (на пример, кретање укупног броја пријављених лица за кривично дело насиље у породици), док је x временски период (на пример, за 2014. годину број 2014), а вредности k и n програм изводи у склопу функције. Та функција показује како се просечно мењају вредности у току посматраног периода, чему теже и њен график је права линија.

Квадратни полиномни тренд се разликује од линеарног по обрасцу математичке функције, која је код овог тренда $y = ax^2 + bx + c$, где y представља вредност која се мења у току одређеног временског периода (на пример, кретање броја одбачених пријава за кривично дело насиље у породици), док је x временски период (на пример, за 2014. годину број 2014), а вредности a , b и c програм изводи у склопу функције.

Када се за вредност x узме наредна година у односу на последњу годину за коју постоји позната вредност y , онда се y вредност за ту годину може прогноzirати. Наравно, не мора да се испостави да то буде тачан број, али је добар показатељ кретања посматране појаве и указује на раст или пад вредности и може имати упозоравајући карактер. Следећа слика је пример за тумачење линијског тренда.

Слика 3: Илустрација тренда

Колико верно тренд описује дату појаву говори *коэффициент детерминације*, који се, такође, рачуна у склопу функције тренда и означава се са R^2 . Коэффициент детерминације R^2 се креће у распону од 0 до 1 или од 0 до 100%. Што је вредност коэффициента ближа 1, то је модел репрезентативнији, тј. график функције тренда. Зато су у раду коришћени трендови са вредношћу коэффициента детерминације изнад 0,8 или 80 %, јер се они могу сматрати довољно репрезентативним.

У раду је примењено следеће правило у табелама са хронолошким редоследом: најнижа (минимална) вредност обојена је белом бојом, а највиша (максимална) црвеном бојом у току временског периода. Нијансе светлоцрвене (розе) боје се мењају у зависности од промене вредности. Ако је време представљено у колони табеле (усправно), онда се и промене боја посматрају **само** усправно и то свака колона

посебно. Ако је време представљено у реду табеле (водоравно), онда се и промене боја посматрају **само** водоравно и то сваки ред **посебно**. Табела 2 служи као илустрација како се расподељују боје ако је време у реду табеле (водоравно). Време је изражено у годинама.

Табела 2: Кључ за тумачење промене боја у табелама

Време (година)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Први пример вредности варијабле	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Други пример вредности варијабле	5	3	8	12	6	4	1	11	7	9	2	10

Број 1 је минимална, а број 12 максимална вредност у овој табели, 1 је обојена белом, а 12 црвеном бојом. Код првог примера вредности променљиве, од 2004. до 2015. године, боје се смењују по величини. У другом примеру вредности варијабле нема правилног смењивања, па се зато и нијансе суседних боја драстично разликују једна од друге у већем броју случајева. Такође је важно да се сваки ред посматра посебно у даљем делу рада.

Наранџаста боја и њене нијансе су коришћене у табелама **где не постоји хронологија**, где се врши бојење вредности у табели како би се визуелно истакла вредност. Градација црвене и беле боје која је већ описана указује на промене посматраних вредности током одређеног временског периода, док је у случају наранџасте боје важно само истицање величине вредности, ради лакшег уочавања бројева у табелама. Пример за употребу наранџасте боје је дат у табели 1 у склопу табеле која је настала као резултат кростабулације.

II НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

2.1. Насиље у породици у документима Уједињених нација

Међународна заједница је у току XX века донела одређени број докумената универзалног и регионалног карактера којима се штите људска права и слободе. На глобалном нивоу, у оквиру Организације Уједињених нација, основу заштите људских права и слобода, која се пројектује и на заштиту жена и других чланова породице од насиља у породици, представља Универзална декларација о правима човека из 1948. године, након које је донет низ других докумената као што су:

- Пакт о грађанским и политичким правима са факултативним протоколом и Пакт о економским, социјалним и културним правима из 1966. године;
- Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена из 1979. године, као и допунски протокол уз њу из 1999. године;
- Конвенција о правима детета из 1989. године и
- Декларација Уједињених нација о елиминисању насиља на женама из 1993. године (Милисављевић, 2014: 266).

Поред претходних, значајне су и:

- Пекиншка декларација и Платформа за акцију из 1995. године;
- Миленијумска декларација из 2000. године;
- Резолуција Комисије Уједињених нација за људска права – елиминација насиља над женама из 2003. године и
- Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом из 2006. године.

У Конвенцији Уједињених нација о елиминацији свих облика дискриминације жена из 1979. године је истакнуто да су жене дискриминисане на бројним пољима друштвеног живота, па су Конвенцијом предвиђене обавезе које државе треба да испуне како би се наведено стање променило, а посебно је истакнуто да треба искоренити традиционално схватање о улогама мушкараца и жена у друштву и породици. Према овој Конвенцији један од основних узрока насиља у породици јесте однос друштва према женама, схватање жене као слабијег пола, што је потребно променити (Миловановић, 2016: 380).

Како ова конвенција не помиње изричито насиље у породици, Општа препорука број 19 Комитета за елиминисање свих облика дискриминације жена, донета 1992. године под називом „Насиље над женама“ констатује да је насиље засновано на разлици полова облик дискриминације који озбиљно умањује могућности да жене користе права и слободе на основу равноправности с мушкарцима (Златић, Јекић-Брадајић, Радовановић, 2014: 360).

2.2. Насиље у породици у европским документима

На нивоу Европске уније није донета значајнија регулатива у вези са сузбијањем насиља у породици. Само Лисабонски уговор из 2007. године (Уговор о изменама и допунама Уговора о стварању Европске уније⁶ и Уговора о стварању Европске економске заједнице⁷) у члану 1 предвиђа да се Унија бори против друштвеног издвајања и сваке дискриминације и унапређује: а) друштвену правду и заштиту, б) равноправност између жена и мушкараца, в) међугенерациску солидарност и г) заштиту права деце (Спасић, Радовановић, 2016: 401).

На регионалном нивоу у Европи за насиље у породици најзначајнији су документи донети под окриљем Савета Европе. Конвенција о основним правима човека и грађанина из 1950. године је темељ на коме се заснива заштита људских права у Европи, и основа је за поступање Европског суда за људска права. Уз њу је донет и низ препорука којима се усмерава поступање у сузбијању родне равноправности и насиља у породици. Ту спадају:

- Препорука Р (90) 2Е Комитета министара Савета Европе о социјалним мерама у вези са насиљем у породици;
- Препорука 1450 (2000) Парламентарне скупштине Савета Европе о насиљу над женама у Европи;
- Препорука 1582 (2002) Парламентарне скупштине Савета Европе о насиљу над женама у породици;
- Препорука 2002 (5) Комитета министара Савета Европе о заштити жена од насиља;
- Препорука 1681 (2004) Парламентарне скупштине Савета Европе и

---

⁶ Познат и као Мастрихтски уговор

⁷ Познат и као Римски уговор

- Препорука 1905 (2010) Парламентарне скупштине Савета Европе.

Међутим, највећи значај има Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, позната као Истанбулска конвенција, јер је у складу са њеном садржином 2016. године у Србији донет Закон о спречавању насиља у породици и измењен и допуњен Кривични законик.

2.2.1. Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

У Истанбулу је 2011. године донета Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, којом је регулисано спречавање и сузбијање ових антисоцијалних појава. У Републици Србији ова Конвенција је потврђена 2013. године Законом о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици⁸. Циљеви ове конвенције су: а) заштита жена од свих видова насиља и спречавање, процесуирање и елиминисање насиља над женама и насиља у породици, б) допринос сузбијању свих облика дискриминације жена и промоција суштинске једнакости између жена и мушкараца, укључујући и оснаживање жена, в) израда свеобухватног оквира, политика и мера заштите и помоћи свим жртвама насиља над женама и насиља у породици, г) промоција међународне сарадње у погледу елиминисања насиља над женама и насиља у породици и д) пружање подршке и помоћи организацијама и органима унутрашњих послова у делотворној сарадњи да би се усвојио свеобухватни приступ елиминисању насиља над женама и насиља у породици⁹.

Појам насиља у породици према овој Конвенцији одређен је у члану 3 као свако дело физичког, сексуалног, психичког и економског насиља до којег долази у оквиру породице или домаћинства, односно између бивших или садашњих супружника или партнера, независно од тога да ли учинилац дели или је делио исто боравиште са жртвом. Насиље над женама је дефинисано као кршење људских права и облик дискриминације над женама и представља сва дела родно заснованог насиља која доводе или могу да доведу до: физичке, сексуалне, психичке, односно, финансијске

---

⁸ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. *Сл. гласник РС – међународни уговори*, 12/2013

⁹ Члан 1 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

повреде или патње за жене, обухватајући и претње таквим делима, принуду или произвољно лишавање слободе, било у јавности, било у приватном животу.

Конвенција одређује и појам родно заснованог насиља као насиље које је усмерено против жене зато што је жена, односно оно које несразмерно погађа жене. Жртве су физичка лица која су изложена насиљу над женама и насиљу у породици, а појам жене обухвата и девојке млађе од 18 година живота¹⁰. Једноставније би било да је на свим местима у Конвенцији коришћен израз „особе женског пола“ (енглески: *females*), уместо жене (енглески: *women*), мада се суштина Конвенције не мења. Државе потписнице Конвенције се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере за: 1) унапређење и заштиту права свакога, посебно жена, да живе слободно од насиља¹¹ и 2) усвајање и примену делотворних, свеобухватних и координираних државних политика, које обухватају све релевантне мере за спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених овом Конвенцијом и нуде холистички одговор на насиље над женама, као и да одвоје одговарајућа финансијска средства и људске ресурсе¹².

У вези са превенцијом облика понашања против којих је усмерена ова Конвенција предвиђене су:

– опште обавезе (предузимање неопходних мера за искорењивање предрасуда, обичаја, традиције и других пракси, које се заснивају на идеји инфериорности жена, односно на стереотипним улогама жена и мушкараца, законодавних или других мера у превенцији, неопходних мера за жртве са специфичним потребама које су угрожене одређеним околностима, подстицање свих чланова друштва, посебно мушкараца и дечака, да активно доприносе спречавању свих облика насиља обухваћених Конвенцијом, као и да се култура, обичаји, религија, традиција или такозвана „част“ не сматрају оправдањем за било које дело насиља обухваћено Конвенцијом и оснаживање жена);

– подизање свести (пропагирање, односно спровођење кампања или програма подизања свести у јавности о различитим манифестацијама свих видова насиља,

---

¹⁰ Члан 3 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

¹¹ Члан 4 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

¹² Чланови 7 и 8 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

ширење информација у општој јавности о расположивим мерама за спречавање дела насиља обухваћених Конвенцијом);

- образовање (увођење наставног материјала о питањима родно заснованог насиља итд. уз промовисање тог материјала у спорту, културним и рекреативним установама и средствима јавног информисања);

- обука стручњака (обучавање запослених и сарадња различитих органа који раде на спречавању и сузбијању дела насиља предвиђених Конвенцијом);

- програми превентивне интервенције и програми рада са већ регистрованим учиниоцима (неопходне мере за спречавање даљег вршења насиља и промене образаца насилног понашања регистрованих учинилаца, при чему су безбедност и подршка за жртве и њихова људска права од примарног значаја) и

- учешће приватног сектора и средстава јавног информисања (подстицање приватног сектора, сектора за информационе и комуникационе технологије и средстава јавног информисања за учешће у разради и спровођењу политика и промовисање способности код деце, родитеља и васпитача по питању рада у информационо-комуникационом окружењу, које омогућава приступ деградирајућем штетном садржају сексуалне или насилне природе)¹³.

Овом Конвенцијом се предвиђа инкриминисање одређених облика насилничког понашања који су већ прописани у Кривичном законнику Републике Србије у оквиру: а) кривичних дела против полне слободе и б) кривичних дела против брака и породице. Конвенцијом је разрађено и пружање заштите и подршке жртвама. У ту сврху државе потписнице се обавезују да успоставе службе за пружање помоћи жртвама, као што су телефонске линије за пријављивање насиља, сигурне куће, установе за пружање здравствене заштите и правне помоћи (Гасми, 2014: 38).

За сузбијање насиља у породици значајне су одредбе које се односе на отежавајуће околности које судови треба да разматрају приликом доношења пресуда против учинилаца. Ту спадају:

- кривично дело учињено над бившом или садашњом супругом или партнерком у складу са националним законодавством од стране члана породице или лица, које живи заједно са жртвом, односно лица које је злоупотребило свој ауторитет;

- поновљено кривично дело, односно сродно дело;

---

¹³ Чланови 12-17 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

- кривично дело учињено над лицем које је постало угрожено услед одређених околности;
- кривично дело учињено над дететом или у присуству детета;
- кривично дело учињено од стране два или више удружених лица;
- кривично дело коме је претходило или га је пратило екстремно насиље;
- кривично дело учињено уз употребу оружја или уз претњу оружјем;
- кривично дело са озбиљним физичким, односно психичким последицама за жртву и
- ранија осуђиваност учиниоца за кривична дела сличне природе¹⁴.

Предвиђена је процена ризика и управљање ризиком у вези са сузбијањем насиља над женама и насиља у породици, изрицање хитних мера, као и постојање експертске групе за борбу против жена и насиља у породици која треба да прати примену Конвенције од стране држава потписница (GREVIO). Дакле, успостављен је и систем за евалуацију примене Конвенције.

---

¹⁴ Члан 46 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

III НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

3.1. Опште стање породичних односа у Србији

Породица је основна репродуктивна заједница за одржање и повећање броја становника једне нације, односно државе. Незаснивање и урушавање породичних односа сигурно води постепеном смањењу броја становника државе, зато што тада наталитет бива нижи од морталитета. Разумевање и узајамно поштовање нису присутни у свакој породици, па долази до поремећених односа унутар ње (Бошковић, 2009: 93). Узроци који доводе до такве појаве су различити, али је евидентно да број становника Републике Србије опада (јачина црвене боје у табели 3 се постепено смањује ка белој). Тако је у Републици Србији 2004. године живело 7 463 157 становника, док се сваке наредне године тај број смањивао до 2015. када је евидентирано 7 095 383, од када се и даље смањује.

Табела 3: Кретање броја становника Републике Србије у периоду 2004-2015. године¹⁵

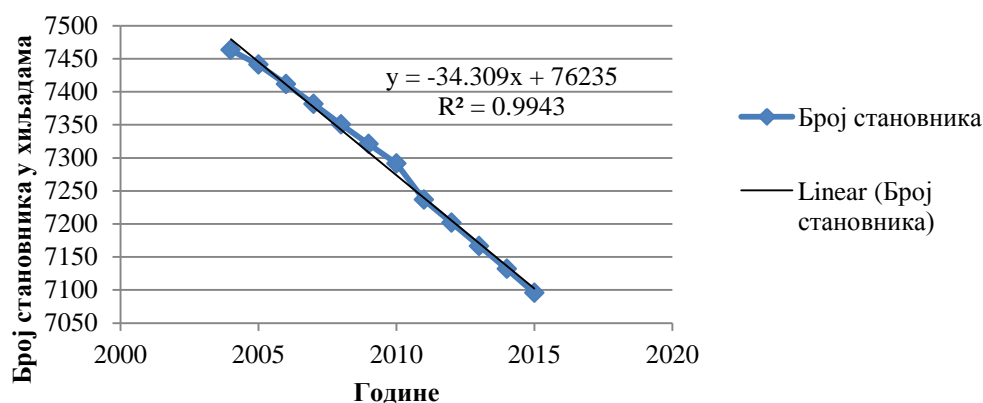
Година	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Број становника	7 463 157	7 440 769	7 411 569	7 381 579	7 350 222	7 320 807	7 291 436	7 236 519	7 201 497	7 166 552	7 131 787	7 095 383

Ради још сликовитије илустрације тренда на слици 4 је приказано кретање броја становника Републике Србије као у табели 3, само што је то учињено линијским графиком где је број становника због лакшег рачунања изражен у хиљадама. Линеарни тренд представљен је математичком функцијом $y = -34.30x + 76235$ (у је број становника у хиљадама, а x године), са коефицијентом детерминације $R^2 = 0.994$ или 99,4 %, што значи да ова функција верно описује смањење броја становника.

Ако би се овакав тренд наставио, посматрано у односу на период од 2004. до 2015. године и како је број становника вероватно опадао и пре те године, онда би математички рачунато број становника Републике Србије средином 2222. године био једнак 0. У биолошком смислу, Република Србија би могла да остане без становништва раније, за сто педесет до двеста година или да постане национална мањина, ако се овом националном проблему не посвети пажња на дугорочном нивоу.

¹⁵ Републички завод за статистику, област становништво, преузето 09.03.2017.
<http://www.stat.gov.rs/WebSite/public/ReportView.aspx>

Овај пад броја становника је, *inter alia* једна од последица лошег функционисања породица, без обзира на узроке, који тренутно нису предмет истраживања. Циљ изношења података о броју становника и његовом смањењу у овом раду је истицање значаја квалитетних породичних односа за репродукцију становништва и да би требало створити повољно окружење (финансијско-социјално итд.) за одржање породичних односа.

Слика 4: Кретање броја становника 2004-2015. године и прогностика кретања у будућности

Да би се створили услови за заснивање и одржање породице, потребан је скуп различитих правних, социјалних, медицинских, економских, политичких мера итд. Овим проблемом би, пре свега, на стратешком нивоу требало да се бави врховна државна власт и било би јако значајно када би се њихове активности усмеравале резултатима овакве прогностике. Није неопходно да дође до оружаних сукоба, унутрашњих или спољашњих, да би се српско становништво редуковало. Српско становништво се постепено, али константно смањује, због вишег морталитета од наталитета, само што је то релативно спор, али изванредан процес, који сигурно води нестанку нације. На државном нивоу се анализом података који се односе на закључење и развод бракова могу извести закључци о успешности функционисања одређеног броја породица. Да би се стекао општи утисак о функционисању бракова, потребно је анализирати податке за територију целе државе. У табели 4 је приказан број закључених и разведених бракова у периоду од 2004. до 2015. године.

Број закључених бракова у овом периоду је варирао у обиму од 34 639 до 42 030 и само две године је премашио 40 000, док је средња вредност била 37 725,17, око које је варирао овај број и стандардна девијација је била 2 290,12. Коефицијент варијације

броја закључених бракова је износио 6,07 %, што указује на врло малу променљивост овог броја током година, тј. сличан је број сваке године. Број разведених бракова се кретао у обиму од 6 644 до 9 381, а средња вредност је износила 8 147,58, стандардна девијација 731,39 и коефицијент варијације 8,97 %. Оваква вредност коефицијента указује на малу варијабилност броја разведених бракова, па постоји слична ситуација као и код броја закључених бракова, односно, не мења се значајно током година. То говори да средња вредност ових показатеља њих добро описује.

Табела 4: Кретање броја закључених и разведених бракова у периоду од 2004. до 2015. године¹⁶

Година	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Број закључених бракова	42030	38846	39756	41083	38285	36853	35815	35808	34639	36209	36429	36949
Број разведених бракова	8845	7661	8204	8622	8502	8505	6644	8251	7372	8170	7614	9381

На основу апсолутних показатеља из табеле 4 у табели 5 је изведен нови релативни показатељ који више говори од претходно изложених апсолутних. Тај показатељ је број разведених бракова на 1000 закључених бракова на годишњем нивоу. Добија се по обрасцу $\frac{\text{Број разведених бракова}}{\text{Број закључених бракова}} \cdot 1000$. Наравно, овај број не значи да су то разведени бракови закључени исте године, већ претходних година, осим ако неки бракови трају мање од годину дана, тј. буду закључени и разведени у току исте године, што је вероватно изузетна појава.

Табела 5: Број разведених на 1000 закључених бракова у периоду 2004-2015. године

Година	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Број разведених на 1000 закључених бракова	210,44	197,21	206,36	209,87	222,07	230,78	185,51	230,42	212,82	225,63	209,01	253,89

Број разведених на 1000 закључених бракова кретао се од 185,51 до 253,89, уз средњу вредност 216,7 и стандардну девијацију 17,82, а коефицијент варијације је

¹⁶ Републички завод за статистику, становништво, витална статистика, закључени и разведени бракови, преузето 09.03.2017. <http://www.stat.gov.rs/WebSite/public/ReportView.aspx>

износио 8,24 %. С обзиром на ниску вредност коефицијента, може се закључити да сваке године на 1000 закључених бракова постоји око 216,7 постојећих у којима се јављају породична превирања која доводе до развода. А како постоје бракови и ванбрачне заједнице у којима има нетрпељивости иако званично нису разведени и чији број није познат, може се извести закључак да релативно велики број породица не функционише како би требало. У овом раду нису истраживани узроци и поводи за развод брака, већ се истицањем поменутих показатеља указује на постојање негативних односа између супружника у довољно великом броју бракова, који и те како могу представљати узрок или повод за насиље у породици, и обрнуто, насиље у породици често доводи до нарушавања породичних односа.

3.2. Насиље у породици у законодавству Србије

У српском законодавству се разликује више дефиниција насиља у породици. Једна дефиниција постоји у Кривичном законик¹⁷, друга у Породичном закону¹⁸ и трећа у Закону о спречавању насиља у породици¹⁹. Иако је овај рад посвећен кривичноправном аспекту насиља у породици, постоји потреба да се истакне и овај појам из Породичног закона, али је још битније да се истакне појам насиља у породици из Закона о спречавању насиља у породици који се од 1. јуна 2017. године паралелно примењује са Кривичним закоником.

Закон о спречавању насиља у породици, у суштини, не негира одвојено вођење кривичног и парничног поступка, већ уводи само строже поступање према осумњиченима након пријаве да је учињено кривично дело. Важно је да не треба водити парнични поступак, већ кривични, ако у конкретном случају постоје елементи бића кривичног дела насиља у породици. Дакле, у овом раду приоритет се даје појму насиља у породици који је предвиђен у Кривичном законик у члану 194. То не значи да насиље у породици из Породичног закона има мању важност јер се он примењује у брачним споровима. Предност треба дати кривичном праву, јер је насиље у породици, по својим обележјима кривично дело двојачке правне природе: а) дело против брака и породице и б) дело против живота и тела.

---

¹⁷ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

¹⁸ Породични закон, *Сл. гласник РС*, 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015

¹⁹ Закону о спречавању насиља у породици, *Сл. гласник РС*, 94/2016

3.2.1. Насиље у породици у Кривичном законнику

Кривично дело насиље у породици уведено је у кривично законодавство Републике Србије 2002. године Законом о изменама и допунама Кривичног закона²⁰. Тада је ово дело предвиђено у члану 118а Кривичног закона како би се ставио акценат на сузбијање насилничког понашања у којем су учинилац и пасивни субјект, тј. објект заштите – чланови исте породице. Међутим, до 2017. године, ово кривично дело је претрпело одређене измене и допуне, које су настале као покушај потпуног или делимичног отклањања проблема у вези са применом одредби којима се ово понашање санкционише.

Првобитно је 2002. године основни облик кривичног дела насиља у породици био одређен као употреба силе или озбиљне претње нападом на живот или тело, чиме се повређује или угрожава телесни или душевни интегритет члана породице²¹. Прописана санкција за основни облик дела је била новчана казна или казна затвора до три године. Доношењем Кривичног законика 2005. године, насиље у породици је инкриминисано чланом 194 као примена насиља, претње да ће се напасти на живот или тело, дрског или безобзирног понашања којим се угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице. Предвиђена санкција за ово дело је била новчана казна или казна затвора до једне године.

Већ на први поглед се уочава да је за ово кривично дело сада предвиђена блажа казна него што је била пре четири године приликом увођења ове инкриминације у правни систем Републике Србије. Разлог за овакав поступак законодавца је усклађивање благе казнене политике судова са прописаним санкцијама (Марковић, 2014: 420). Касније је новелом Кривичног законика из 2009. године поштрена казна затвора за ово кривично дело у трајању од три месеца до три године.

Појам насиља у породици у тренутно важећем Кривичном законнику представљен је у табели 6 и он постоји од 2006. године. Представљање квалитативног појма у табели је аналитички приступ који омогућава боље разумевање предмета разматрања – у овом делу рада појам насиља у породици у Кривичном законнику.

---

²⁰ Кривични закон РС, *Сл. гласник СРС*, 26/77, 28/77 - испр., 43/77 - испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и *Сл. гласник РС* бр. 16/90, 26/91 - одлука УСЈ бр. 197/87, 75/91 - одлука УСРС бр. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, &7/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002- испр, 80/2002-др закон, 39/2003 и 67/20

²¹ Члан 118а Кривичног закона Србије

Табела 6: Појам насиља у породици у Кривичном закону²²

Став у члану 194 КЗ	Радња извршења	Последица	Кривична санкција
Став 1 (основни облик)	Примена насиља, претња учиниоца да ће напасти на живот или тело, дрско или безобзирно понашање према члану породице	Угрожавање спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана своје породице	Три месеца до три године казне затвора
Став 2 (тежи облик)	Основни облик уз коришћење оружја, опасног оруђа или другог средства подобног да тело тешко повреди или здравље тешко наруши	Иста као у основном облику у ставу 1	Шест месеци до пет година казне затвора
Став 3 (још тежи облик)	Основни или тежи облик из става 2	Тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља, или је учињено према малолетном лицу	Две до десет година казне затвора
Став 4 (најтежи облик)	Основни облик или тежи облици из претходних ставова	Смрт члана породице	Три до петнаест година казне затвора
Став 5	Кршење мера заштите од насиља у породици	Зависи од изречене мере заштите	Три месеца до три године казне затвора и новчана казна

Објект заштите овог кривичног дела је члан породице, тј. његов живот, телесни интегритет и душевни живот (Шкулић, 2014: 37-38). Радња извршења основног облика дела је примена насиља, претње учиниоца да ће напасти на живот или тело, као и дрско или безобзирно понашање према члану своје породице. Под насиљем се у кривичноправној теорији подразумева употреба физичке снаге која представља напад на нечији телесни интегритет (Стојановић, 2014: 4). Под претњом се сматра стављање у изглед одређеног зла лицу којем се прети, а да при томе остваривање тог зла на било који начин зависи од воље лица које прети (Стојановић, 2013: 6). Претња која је потребна за постојање овог кривичног дела је квалификована – то је претња да ће се напасти на живот или тело члана породице. Дрско понашање састоји се у предузимању

²² Кривични законик, *Сл. гласник РС*, 85/2005, 88/2005 – испр. 107/2005 - испр. 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

радњи којима се грубо и противно коректном понашању нарушава спокојство другог лица, а безобзирно понашање значи предузимање радњи при чијем се вршењу не води рачуна да се тиме другом не учини неко зло или нека непријатност које други није дужан да трпи (Ђорђевић, 2014: 70).

У спроведеном истраживању је било 41 од 77 случајева насиља у породици чија је радња извршења квалификована као радња из става 1 члана 194 КЗ, што представља 53,24 % укупног броја радњи. То значи да је основни облик кривичног дела насиља у породици најчешћи облик извршења овог кривичног дела и прелази више од половине укупног броја.

Последица основног облика дела је угрожавање спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана своје породице. Да би се овакав појам последице примењивао у кривичном поступку, потребно је још дефинисати појмове угрожавање, спокојство, телесни интегритет и душевно стање члана породице. Угрожавање обухвата радње којима се ствара могућност повреде одређених добара и вредности (Савић, Микић, 2010: 301). Потребно је наступање конкретне опасности за члана породице, што подразумева континуирано стање, које се протеже у одређеном периоду и огледа се у редовном понављању насиља, претњи или напада на живот или тело, односно у понављању дрског или безобзирног понашања (Шкулић, 2014: 40).

Спокојство, по правилу, означава осећање физичке и психичке сигурности, одсуство узнемиравања од стране другог лица, уверење да не прети никаква опасност (Савић et al. 2010: 301). Професор Жарковић и сарадници сматрају да није јасно шта је законодавац подразумевао под душевним стањем, али је вероватно мислио на душевни мир, односно одсуство страха, несигурности, узбуђења. Такође, они сматрају да није довољно само правно тумачење термина „спокојство“ и „душевно стање“, јер то нису правни појмови, већ медицински, због чега је потребно да суд у сваком конкретном случају одреди вештачење од стране судског вештака психолога, односно психијатра (Жарковић, Шурлан, Киурски, Матић, Јосимовић, 2012: 157).

У ставу 2 је предвиђен тежи облик дела који постоји ако се радња извршења предузима на опасан начин – употребом оружја, опасног оруђа или другог средства које је подобно да се тело тешко повреди или здравље тешко наруши. Ако се при извршењу дела користи оружје или опасно оруђе, постоји могућност да дође до тежег нарушавања здравља жртве. Учинилац може применом насиља, односно физичке снаге проузроковати теже последице, него неко ко је користио оружје или оруђе. Ако би се

хипотетички посматрала ситуација у којој је учинилац нанео жртви лаку телесну повреду применом своје физичке снаге (став 1), онда би могао да одговара блаже од учиниоца који је, на пример, претио ножем члану породице (став 2), а лака телесна повреда представља тежу последицу од страха који је последица претње ножем. Наравно, никад се не може са сигурношћу проценити да ли ће особа која прети ножем заиста напасти на живот или тело или неће, па овакав случај не треба занемаривати. Уосталом, законски оквир за одмеравање казне за дело из става 1 је казна затвора од три месеца до три године, код дела из става 2 казна затвора од шест месеци до пет година.

Биће тежег облика дела из овог става није мењано од 2002. године, када је ово дело инкриминисано, али је мењана прописана казна. Тако је 2002. године била предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година, да би 2005. године казна затвора била смањена на три месеца до три године, и коначно 2009. године се прописана казна за ово теже дело враћа на висину од шест месеци до пет година.

Тежи облик дела из става 2 се према истраживању појављивао у 22,07 % случајева (17 од 77), што је мало више од петине укупног броја случајева. Најмање је било случајева у којима је постојао овај облик дела²³.

У ставу 3 је прописан тежи облик дела који постоји: а) ако се последица радње извршења јавља у облику тешке телесне повреде или тешког нарушавања здравља и б) ако је радња извршења предузета према малолетном лицу. Тешка телесна повреда се процењује према елементима овог дела из члана 121 КЗ. Према професору Ђорђевићу, постоји обична и особито тешка телесна повреда, уз: а) тешку телесну повреду на мах, б) тешку телесну повреду из нехата, в) тешку телесну повреду с обзиром на својство пасивног субјекта и г) тешку телесну повреду квалификовану смрћу (Ђорђевић, 2011: 23-24).

Ако је кривично дело насиље у породици учињено према малолетном лицу, постојаће тежи облик овог дела (став 3). Пошто је због свог узраста пасивни субјект лице коме је потребно пружити већу кривичноправну заштиту, онда је и казна затвора предвиђена за чињење овог дела прописана у трајању од две до десет година казне затвора. Код овог облика потребно је да постоји умишљај при предузимању радње извршења према малолетном лицу. Ни овај облик дела није трпео измене у смислу

---

²³ Најмање је, уствари, било облика дела из става 5, само један случај, и то у стицају са ставом 3.

елемената бића од инкриминисања 2002. године, али је мењана прописана казна која је 2002. године била предвиђена у трајању од две до десет година, па потом 2005. године смањена у погледу трајања од једне до осам година, да би 2009. године прописана казна затвора поново била враћена на трајање од две до десет година.

Овај облик дела се у спроведеном истраживању испољавао у процентуалном износу од 24,67 % (19 од 77 случајева), што чини једну четвртину укупног броја. По заступљености, облик дела из става 3 се, у суштини, не разликује значајно од облика дела из става 2, иако је било два случаја више, али је сигурно да је овај број случајева висок у односу на укупан број с обзиром на квалификаторну околност из овог става (тешка телесна повреда или радња извршења усмерена према малолетном лицу)²⁴.

Следећи облик дела из става 4 подразумева најтежу последицу – смрт члана породице као резултат предузете радње извршења основног дела у односу на коју учинилац поступа са нехатом. У овом случају може бити захтевно разграничити да ли је у питању кривично дело насиље у породици (члан 194, став 4 КЗ) или тешко убиство члана породице којег је учинилац претходно злостављао (члан 114, став 1, тачка 10 КЗ). Ако учинилац (члан породице) предузима радњу извршења с елементом насиља према другом члану породице – пасивном субјекту и притом пасивни субјект буде лишен живота, а пре тога није било испољавања насиља, онда ће то дело бити квалификовано као тешко убиство. Ако је било трајности у примени насиља, тј. учинилац је и раније примењивао насиље према пасивном субјекту, онда би овакво понашање требало квалификовати као тешко убиство. Иако биће овог најтежег облика дела није мењано од 2002. године, мењала се прописана казна за његовог учиниоца од казне затвора у најмањем трајању од десет година, да би 2005. године прописана казна затвора износила од три до дванаест година и на крају 2009. године је законодавац проширио распон прописане казне за ово дело у трајању од три до петнаест година.

Последњи облик овог кривичног дела из става 5 постоји у случају непоштовања мера заштите од насиља у породици које је суд на основу закона изрекао учиниоцу. Законодавац под мерама заштите подразумева заштитне мере из Породичног закона²⁵, што указује на бланкетни карактер ове норме. Када је насиље у породици инкриминисано 2002. године, није постојао овај посебан облик дела, већ је он уведен у

---

²⁴ Ово је доказ да се кривични поступак у суду води у најтежим случајевима, не и да су реално толико заступљени ови облици дела.

²⁵ Породични закон, *Сл. гласник РС. Бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015*

Кривични законик 2005. године. Тада је у Кривичном законнику за ово дело била предвиђена новчана казна или казна затвора до шест месеци, а три године касније, 2009. године је прописан распон од три месеца до три године и кумулативно новчана казна.

Овај облик дела се појавио у само једном случају који је обухваћен истраживањем, али у стицају са обликом дела из става 3 и још једним кривичним делом, али пошто је предмет истраживања у овом раду насиље у породици, занемарено је то кривично дело и евидентирана је казна за стицај облика дела из става 3 и става 5.

Како је по средствима извршења и последици кривично дело из члана 194 КЗ идентично са неким другим кривичним делима, неће постојати идеални стицај са принудом (чл. 135 КЗ), тешком телесном повредом (чл. 121 КЗ), лаком телесном повредом (чл. 122 КЗ) или угрожавањем сигурности (чл. 138 КЗ), јер ће по принципу конзумпције учинилац одговорати само за кривично дело насиље у породици за које је прописана тежа казна у односу на претходно наведена дела (Савић et al. 2010: 303).

3.2.2. Насиље у породици према Породичном закону

Чланом 10 Породичног закона одређено је да је насиље у породици забрањено и да свако има право на заштиту од насиља у породици. Предвиђена заштита од насиља у породици у Породичном закону протеже се кроз неколико чланова овог закона, у оквиру различитих делова.

Појам насиља у породици дефинисан је у члану 197, у деветом делу, као понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице. Под насиљем се подразумева: а) наношење или покушај наношења телесне повреде; б) изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу; в) присиљавање на сексуални однос; г) навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило четрнаесту годину живота или немоћним лицем²⁶; д) ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима и њ) вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

---

²⁶ Кривична дела која се односе на овај и претходни облик насиља предвиђена су у глави осамнаест КЗ РС као дела против полне слободе, а не као дела против брака и породице, попут насиља у породици.

Види се да је насиље у породици према Породичном закону у неким сегментима шире од појма у Кривичном закону. У њима постоје елементи бића неких других кривичних дела из групе кривичних дела против брака и породице или против полне слободе.

Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којима се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице (Њагуловић, 2012: 596). Мере заштите предвиђене Породичним законом су: а) издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности; б) издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности; в) забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености; г) забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице и д) забрана даљег узнемиравања члана породице²⁷.

Мера заштите од насиља у породици може трајати највише годину дана, а може престати пре истека времена трајања ако престану разлози због којих је мера била одређена. Време проведено у притвору, као и свако лишење слободе у вези с кривичним делом односно прекршајем урачунава се у време трајања мере заштите од насиља у породици.

3.2.3. Прекршаји према Закону о јавном реду и миру у вези са насиљем у породици

Прекршаји предвиђени Законом о јавном реду и миру²⁸ који се могу применити у случајевима насиља у породици, прописани су у члановима 7-9 овог закона. Прекршај постоји ако неко лице (тачније члан породице): а) непристојним, дрским или безобзирним понашањем нарушава јавни ред и мир или угрожава имовину или вређа морал грађана; б) вређањем другог или вршењем насиља над другим или претњом нарушава јавни ред и мир и в) изазивањем туче или учествовањем у њој нарушава јавни ред и мир, при чему пасивни субјект мора бити члан породице.

Приметно је да се радње извршења ових прекршаја у одређеним аспектима подударaju са радњом извршења кривичног дела насиља у породици. Основна разлика

---

²⁷ Члан 198 Породичног закона

²⁸ Закону о јавном реду и миру, *Сл. гласник РС*, бр. 6/2016

између ових деликата јесте у објекту заштите – прекршаји су усмерени на повреду или угрожавање јавног реда и мира, а насиље у породици на повреду или угрожавање брака и породице, односно телесног интегритета и душевног живота члана породице.

Међутим, ако се Закон о спречавању насиља у породици у пракси примењује као *lex specialis* у односу на прекршаје и кривично дело насиље у породици, онда ће појам насиља у породици из тог закона да обухвати и радње које би се могле подвести и под биће прекршаја и биће кривичног дела.

3.2.4. Насиље у породици према Закону о спречавању насиља у породици

Насиље у породици је према Закону о спречавању насиља у породици акт физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учиниоца према члану породице²⁹. Оваква дефиниција је једноставнија од дефиниције насиља у породици у Кривичном законнику и Породичном закону, али се њома може обухватити различит број радњи извршења овог кривичног дела. Модуси испољавања насиља у породици су различити и зависе од више фактора (*exempli causa*, коришћеног средства принуде, својства пасивног субјекта итд.). На основу дефинисаног појма насиља у породици види се да је преузет из Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

Да би се овај закон могао примењивати, потребно је одредити и појмове физичког, сексуалног, психичког и економског насиља, пошто ови појмови нису дефинисани у самом Закону о спречавању насиља у породици.

Појам физичког насиља није дефинисан ни у Конвенцији Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици, али подразумева употребу физичке снаге која представља напад на нечији телесни интегритет (Стојановић, 2014: 4). Треба сматрати да се под физичким насиљем сматра и примена оружја, опасног оруђа и другог средства подобног да тело тешко повреди и здравље тешко наруши.

Појам сексуалног насиља је дефинисан у Конвенцији Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици. Сексуално

---

²⁹ Члан 3, став 3 Закона о спречавању насиља у породици

насиље представља вагинална, анална или орална пенетрацију сексуалне природе на телу другог лица без њеног, односно његовог пристанка, коришћењем било ког дела тела, односно предмета, као и друге сексуалне радње са лицем без њеног, односно његовог пристанка и навођење другог лица на покушај сексуалних радњи са трећим лицем без њеног, односно његовог пристанка³⁰.

Према Конвенцији Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици психичко насиље представља намерно понашање којим се озбиљно нарушава психички интегритет неког лица принудом, односно претњама³¹.

Појам економског насиља није одређен Конвенцијом Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици, али се под њим подразумева економско потчињавање жртве насилнику (неједнака доступност заједничким средствима, ускраћивање, контролисање приступа новцу, спречавање запошљавања или образовања и стручног напредовања, ускраћивање права на власништво и сл.) (Жарковић et al. 2012: 6).

Дефиниција насиља у породици дата у Закону о спречавању насиља у породици је постављена широко јер се овај Закон примењује у активностима и сарадњи државних органа у сузбијању и других кривичних дела таксативно набројаних у члану 4, када су у вези са породицом као што су: прогањање (члан 138а КЗ); силовање (члан 178 КЗ); обљуба над немоћним лицем (члан 179 КЗ); обљуба са дететом (члан 180 КЗ); обљуба злоупотребом положаја (члан 181 КЗ); недозвољене полне радње (члан 182 КЗ); полно узнемиравање (члан 182а КЗ); подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183 КЗ); посредовање у вршењу проституције (члан 184 КЗ); приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију (члан 185 КЗ); навођење детета на присуствовање полним радњама (члан 185а КЗ); запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193 КЗ); насиље у породици (члан 194 КЗ); недавање издржавања (члан 195 КЗ); кршење породичних обавеза (члан 196 КЗ); родоскврнуће (члан 197 КЗ); трговина људима (члан 388 КЗ) и друга кривична дела, ако је кривично дело последица насиља у породици. Овај закон се примењује и на пружање заштите и подршке жртвама кривичних дела.

---

³⁰ Члан 36 Конвенције Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици

³¹ Члан 33 Конвенције Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици

3.3. Елементи насиља у породици

3.3.1. Појам члана породице

Кривично дело насиље у породици инкриминисано је први пут у српском кривичном законодавству Кривичним законом³² Републике Србије 2002. године, а кривично дело убиство члана породице Кривичним закоником из 2005. године³³, с тим што је дефинисање члана породице унето у Кривични законик тек изменама и допунама из 2009. године.

Табела 7: Појам члана породице

Чланови породице	Кривични законик	Породични закон	Закон о спречавању насиља у породици
Тренутни супружници	Да	Да	Да
Бивши супружници	Да	Да	Да
Потомци	Деца	Деца и остали крвни сродници	Крвни сродник у правој линији
Преци	У правој линији крвног сродства; родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству	Родитељи и остали крвни сродници	Крвни сродник у правој линији
Побочна линија	Браћа и сестре, њихови супружници и деца	У тазбинском сродству	До другог степена; сродник по тазбини до другог степена
Ванбрачна веза	Партнери и њихова деца	Ванбрачни партнери; бивши ванбрачни партнери	Партнери
Хранилац-храњеник	Да	Да	Да
Старатељ-стараник	Не	Да	Да
Усвојитељ-усвојилац	Да	Да	Да
Друга лица	Која имају заједничко дете или треба да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству	Која живе или су живела у истом породичном домаћинству; међусобно била или још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству	Са којима живи; живео у заједничком домаћинству

³² Кривични закон РС, *Сл. гласник СРС*, 26/77, 28/77 - испр., 43/77 - испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и „Сл.гласник РС“ бр. 16/90, 26/91- одлука УСЈ бр. 197/87, 75/91 - одлука УСРС бр. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, &7/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002- испр, 80/2002-др закон, 39/2003 и 67/20

³³ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

Проблем у практичном поступању је постојао седам година (од 2002. до 2009. године), када су државни органи морали да поступају у овим случајевима без прецизно дефинисаног појма члана породице. Поред тога, појам члан породице се у српском законодавству, слично као и појам насиља у породици, у различитим законима различито дефинише. Неусаглашеност одређења овог појма представља препреку у заштити жртава насиља у породици, из различитих разлога, а у овим случајевима је потребно што хитније поступати због могућности поновне виктимизације и адекватне репресије према учиниоцу. Извршилац кривичног дела насиља у породици из члана 194 КЗ, као и пасивни субјект може бити само члан породице³⁴. Појам члана породице представљен је аналитички у табели 7.

Члановима породице према Кривичном закону сматрају се супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни партнери и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храњеник, као и браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству, као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству³⁵.

Овом одредбом се не помињу унуци, па није сигурно да ли се они сматрају члановима породице. Боље би било да у закону стоји да су чланови породице супружници и њихови потомци и преци у правој линији крвног сродства.

Као недостатак ове одредбе могло би се окарактерисати и изостављање односа старатеља и стараника који често може бити ближи од односа храниоца и храњеника, па и усвојоца и усвојеника који се у овој одредби помињу. Приметна је и термилошка неусклађеност, јер Кривични законик користи термине усвојилац и хранилац, док Породични закон говори о усвојитељу и хранитељу (Ђорђевић, 2014: 68).

Кривични законик код одређивања појма члана породице не придаје довољан значај околности живота у заједничком домаћинству, јер није узео у обзир друге блиске сроднике који често живе у заједничком домаћинству, а понекад се налазе и у односу зависности, и који као такви могу бити изложени насиљу од стране члана такве заједнице. Одредба је проширена и у односу на лица која спадају у наведени круг, али која не живе у заједничком домаћинству и која са другим члановима овако схваћеног

---

³⁴ Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж I 6244/10 од 19.01.2011. године

³⁵ Члан 112, став 28 КЗ

круга породице немају никакве везе, па се чак и не познају (на пример, деца ванбрачног партнера која не живе у заједничком домаћинству) (Ђорђевић, 2014: 68). Тако схваћен појам члана породице у Кривичном законнику не одговара овом појму одређеном у Породичном закону који се баш бави регулисањем односа у браку и породици.

Члановима породице према Породичном закону сматрају се супружници или бивши супружници, деца, родитељи и остали крвни сродници; лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство; лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству; ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери и лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству³⁶.

Оваква дефиниција појма чланова породице одговара проблематици која се регулише тим законом, док је са гледишта кривичног права она преширока, тако да обухвата и велики број лица која би тешко могла бити обухваћена инкриминацијом насиља у породици или убиства члана породице, зато што је појам члана породице исти и за насиље у породици (члан 194 КЗ) и за тешко убиство члана породице кога је учинилац претходно злостављао (члан 114, став 1, тачка 10 КЗ). Међутим, већи број лица обухваћен овом дефиницијом може се и са гледишта овог кривичног дела, као и других облика насиља у породици сматрати чланом породице, јер одговарају кривичноправном појму датом у Кривичном законнику (Ђорђевић, 2014: 69).

У Закону о спречавању насиља у породици појам члана породице одређен је у зависности од врсте односа са учиниоцем. Чланом породице према овом закону сматра се лице са којим је учинилац у садашњем или ранијем брачном, ванбрачном или партнерском односу или лице са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству³⁷.

---

³⁶ Члан 197, став 3 Породичног закона

³⁷ Члан 3, став 3 Закона о спречавању насиља у породици

3.3.2. Врсте породичних односа у којима се испољава насиље

У овом раду је истраживано у којим врстама породичних односа се испољава кривично дело насиље у породици, односно у којим врстама односа је доказано насиље у породици. Може се сматрати да се то односи на случајеве који су по својој природи тако тешки да је немогуће решити их применом опортунитета од стране јавних тужилаца, па се мора водити кривични поступак пред судом. Дошло се до сазнања да је учешће насиља у породици између супружника у укупном броју 29,87 % (23 од 77), што чини скоро трећину истраживаних случајева. Следеће по бројности је насиље између родитеља и потомака, и таквих случајева је 27,27 % (21 од 77), дакле, мало више од четвртине.

Следећа табела повезује пол учиниоца и жртве и врсту породичних односа.

Табела 8: Повезаност пола учиниоца и жртве и врсте породичних односа

		Пол учиниоца		Пол жртве			Укупно
		Мушки	Женски	Мушки	Женски	Мушки и женски	
Врста породичног односа	Супружници	22	1	1	22	0	23
	Бивши супружници	8	1	1	8	0	9
	Ванбрачни партнери	6	0	0	6	0	6
	Бабе и деде-унучад	3	0	1	2	0	3
	Браћа и сестре	4	0	3	1	0	4
	Родитељ-дете	19	2	7	9	5	21
	Таст-зет	1	0	1	0	0	1
	Супружници и родитељ-дете	4	0	0	2	2	4
	Ванбрачни партнери и родитељ-дете	2	0	0	0	2	2
	Бивши ванбрачни партнери	2	0	0	2	0	2
	Бивши супружници и родитељ дете	1	0	0	0	1	1
	Браћа и сестре и родитељ-дете	1	0	0	0	1	1
Укупно		73	4	14	52	11	77

Била су још четири случаја где је учинилац истовремено вршио насиље у породици према својој супрузи и свом детету. На срећу, број оваквих појавних облика је мали и износи 5,19 %. Број случајева насиља између супружника је незнатно већи од

броја случајева насиља између родитеља и деце³⁸ (29,87 % наспрам 27,27 %). Није занемарљив ни број осталих случајева, који чине нешто мање од 40 %. Ту спада насиље међу бившим супружницима, са учешћем од 11,69 % (9 од 77), затим насиље између ванбрачних партнера 7,79 % (6 од 77), насиље између унучади и њихових баба или деда 3,9 % (3 од 77), насиље између браће и сестара 5,19 % (4 од 77), и насиље у тазбинском односу 1,3 % (један случај). Изузетно је мали број кривичних дела насиља у породици у којима је насиље истовремено испољено према више лица, према супружнику и детету 3,99 % (3 од 77), према бившем ванбрачном партнеру 2,6 % (2 од 77), према бившем супружнику и детету 1,3 % (1 од 77) и још један случај где је насиље испољено према брату и родитељу, дакле 1,3 %.

Преовлађујући број учинилаца овог кривичног дела чине мушкарци – 94,80 % (73 од 77). Само особе женског пола су жртве у 67,53 % случајева (52 од 77) – приближно две трећине укупног броја, а само мушкарци у 18,18 % случајева (14 од 77), што чини скоро петину укупног броја. Остатак случајева је специфичан по томе што су истовремено жртве лица и мушког и женског пола. Таквих је 14,28 % случајева (11 од 77).

Из табеле 8 се могу извести и следећи закључци. Када је кривично дело учињено између супружника, учинилац је мушкарац у 95,65 % случајева (22 од 23) – логично је да су онда жртве њихове супруге, а у неким случајевима и супруга и дете. Ово је још један показатељ који указује на потребу да се деци посвети посебна пажња (Jaffe, Crooks, Wong, 2005: 81-91). И у случајевима насиља између бивших супружника и ванбрачних партнера постоји слична ситуација – учиниоци су особе мушког пола, док су жртве особе женског пола. У односима родитељ-дете учиниоци су у скоро свим случајевима синови, а жртве су у сличном броју њихови очеви (7 случајева) и мајке (9 случајева). Постоји још 5 случајева где су жртве и отац и мајка. Овакви бројеви говоре у прилог насиљу над старим лицима. У табели се види да унуци (мушки пол) врше насиље над својим дедом у једном случају, а у два случаја над својом бабом. Уочљиво је да бабе и деде не врше насиље према својим унуцима (свега 3,9 % случајева), док је насиље између браће присутно у 3 случаја, а сестра је жртва само у једном случају.

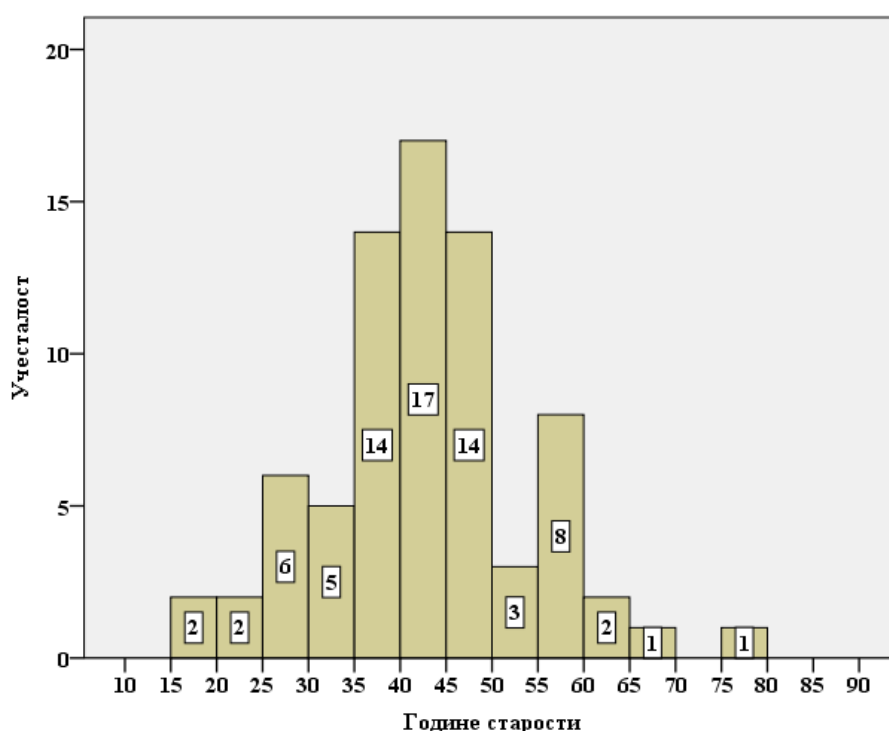
---

³⁸ Подразумевају се деца као потомци, а не појам деце у кривичноправном смислу.

3.3.3. Старост учинилаца кривичног дела насиља у породици

Важна карактеристика учинилаца насиља у породици је њихова старост. У овом сегменту истраживања даје се одговор на питање колико су стари учиниоци овог кривичног дела, и да ли је чињење дела карактеристично за одређено животно доба. Зато је на следећој слици приказана расподела броја учинилаца по њиховим годинама старости. Како се не би истицала старост сваког појединачног учиниоца, направљене су старосне групе на по пет година.

Слика 5: Учесталост броја учинилаца насиља у породици одређене старости³⁹

Помоћу овакве илустрације види се да је расподела броја учинилаца у облику звона – тзв. правилна расподела, где је највећи број учинилаца у средини (средњег животног доба), а најмањи на крајевима. Пажњу привлачи распон од 35 до 50 година старости. Највећи број учинилаца кривичног дела насиља у породици има између 35 и 50 година, што износи 45 лица од укупно 75 лица или 62,50 %. Занимљиво је и да је број учинилаца између 25 и 35 година старости исти као број учинилаца између 50 и 60 година старости. У делу рада који се односи на опште стање породичних односа у Републици Србији приказан је број закључених и број разведених бракова и њиховом

³⁹ Урађена на основу 75 од 77 случајева, 2 недостајуће вредности. Није било података о старости учиниоца у 2 случаја.

анализом су изведени закључци о функционисању породица у Србији. На интернет сајту Републичког завода за статистику могу се наћи и подаци о старости младожење и невесте при закључењу првог брака, и супруга и супруге при разводу брака. За овај рад је значајна средња вредност старости супруга у време развода брака – у Србији се у временском периоду од 2011. до 2015. године ова вредност кретала од 42,5-43,5 година⁴⁰. Средња вредност старости учинилаца кривичног дела насиља у породици је 42,52 године, и то се подудара са претходно изнетим податком о старости супружника у време развода брака.

Истраживање је такође показало да већину учинилаца кривичног дела старости између 35 и 50 година чине супружници или бивши супружници. Ово показује да су мушкарци у тим „критичним“ годинама често склонији разводу брака или вршењу насиља у породици. У неким случајевима се разводи дешавају само због незадовољства и нетолеранције у браку, а у неким и као последица претходног насиља у породици.

3.3.4. Могућност постојања продуженог кривичног дела насиља у породици

Продужено кривично дело чини више истих или истоврсних кривичних дела учињених у временској повезаности од стране истог учиниоца која представљају целину због постојања најмање две од следећих околности: истоврсности оштећеног, истоврсности предмета дела, коришћења исте ситуације или истог трајног односа, јединства места или простора извршења дела или јединственог умишљаја учиниоца. Кривична дела управљена против личности могу чинити продужено кривично дело само ако су учињена према истом лицу⁴¹. Због тога што је кривично дело насиље у породици трајно дело, постојаће једно кривично дело, када се врши према истој особи, без обзира да ли је предузета једна или више радњи извршења⁴².

Ако је окривљени према више лица извршио радње које чине кривично дело насиље у породици из члана 194. КЗ, не могу се исте правно квалификовати као јединствено, нити као продужено кривично дело насиље у породици, већ ће бити

⁴⁰ Републички завод за статистику, преузето 19.05.2017.

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d18010502IND01%26102%3dRS%262%3d201100%2c201200%2c201300%2c201400%2c201500%266%3d6%2c7%2c11%2c12%26sAreaId%3d18010502%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

⁴¹ Члан 61, ставови 1 и 2 КЗ

⁴² Из пресуде Окружног суда у Београду, Кж бр. 491/07 од 05.03.2007. године

онолико кривичних дела колико је оштећених⁴³ (стицај кривичних дела). Према одредбама члана 61, става 2 КЗ кривична дела управљена против личности могу чинити продужено кривично дело само ако су учињена према истом лицу, што такође искључује постојање продуженог кривичног дела насиља у породици у ситуацији када има више пасивних субјеката, а повреда личних добара више лица може представљати једно кривично дело само ако је то изричито прописано. Како код насиља у породици нема одредбе којом се прописује да се једном радњом угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање више чланова породице, неће бити једног кривичног дела, већ ће бити онолико дела колико је било пасивних субјеката.

3.3.5. Квалификаторне (отежавајуће) и привилегујуће (олакшавајуће) околности

Суд ће учиниоцу кривичног дела одмерити казну у границама које су законом прописане за то дело, имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде мања или већа (олакшавајуће и отежавајуће околности), а нарочито: степен кривице, побуде из којих је дело учињено, јачину угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је дело учињено, ранији живот учиниоца, његове личне прилике, његово држање после учињеног кривичног дела, а нарочито његов однос према жртви кривичног дела, као и друге околности које се односе на личност учиниоца⁴⁴.

Једна од значајнијих отежавајућих околности приликом одмеравања казне учиниоцу кривичног дела насиља у породици јавља се као поврат или ранија осуђиваност (што произлази из казнене евиденције МУП-а). У готово свакој пресуди се наводи, уколико је оптужени раније осуђиван, за која кривична дела и која кривична санкција му је изречена. Може се приметити да су неки учиниоци кривичног дела насиља у породици склони вршењу противправних дела. Под ранијом осуђиваношћу у спроведеном истраживању подразумева се да је оптужени учинио било коју радњу, која је у време извршења била предвиђена као кривично дело, и то било које дело, не само насиље у породици.

---

⁴³ Правно схватање усвојено на седници кривичног одељења Апелационог суда у Нишу, дана 09.06.2010.

⁴⁴ Члан 54, став 1 КЗ

За овај рад истраживано је и каква је веза између раније осуђиваности учиниоца и историје породичног насиља. Под историјом породичног насиља подразумева се да је учинилац и пре пријављивања кривичног дела чинио радње које се могу подвести под биће кривичног дела из члана 194 КЗ, али то није било пријављено (тамна бројка). Насиље у породици је трајно кривично дело, па би се историја могла подударити са трајношћу. Историја насиља није поврат у правом смислу те речи, зато што би поврат подразумевао да је учињено кривично дело већ правноснажно пресуђено. Ранија осуђиваност учиниоца је, у суштини, мера склоности ка вршењу кривичних дела⁴⁵. Требало је у истраживању утврдити да ли је код регистрованих учинилаца кривичних дела који су осуђивани било историје насиља у породици у већем броју случајева него код оних који нису осуђивани. Резултати су дати у табели 9.

Табела 9: Повезаност раније осуђиваности и историје насиља у породици

		Историја насиља		Укупно
		Нема	Има	
Осуђиваност учиниоца	Неосуђиван	17	18	35
	Осуђиван	13	15	28
Укупно		30	33	63

Већ на први поглед се види да је број случајева за све четири комбинације сличан (у интервалу од 13 до 18). Ово наводи на закључак да не постоји значајна повезаност између раније осуђиваности и историје насиља породици, што потврђује и резултат хи-квадрат теста $\chi^2=0,00$, $p=1,000$, на основу 63 случајева од 77, 14 недостајућих вредности. Број осуђиваних и неосуђиваних лица која су учинила кривично дело насиље у породици се благо разликује (35 неосуђиваних наспрам 28 осуђиваних), а историја насиља постоји у око 50 % случајева (30 случајева без историје у односу на 33 са историјом). Како је број раније осуђиваних учинилаца код којих има историје насиља у породици нешто мањи од броја неосуђиваних код којих има историје (15 према 18), а ти осуђивани нису осуђивани само за кривична дела насиље у породици, већ за разна друга кривична дела, онда се закључује да би се усмеравањем

⁴⁵ У криминалистици и криминологији се често разматра о могућим размерама тамне бројке криминалитета, која није позната, без обзира које је кривично дело у питању. Када је учинилац кривичног дела осуђен бар једанпут, а током овог истраживања се дошло до сазнања да су осуђивани учиниоци кривичног дела насиље у породици у већем броју случајева били већ осуђивани не за једно, већ за више кривичних дела, чиме они излазе из тамне бројке и показују склоност ка вршењу кривичних дела.

превентивних активности ка већ осуђиваним лицима за насиље у породици обухватио само мали број лица.

Такође, радни однос учиниоца кривичног дела може бити угрожен ако му се изрекне казна затвора или мера безбедности, васпитна или заштитна мера у трајању дужем од шест месеци и због тога мора да буде одсутан са рада на дан почетка примењивања те мере⁴⁶. Зато предмет истраживања обухвата и да ли су запослени учиниоци насиља у породици, чешће раније осуђивани или неосуђивани. Повезаност осуђиваности и запослености приказана је у табели 10.

Табела 10: Повезаност запослености и раније осуђиваности учиниоца

		Осуђиваност учиниоца		Укупно
		Неосуђиван	Осуђиван	
Запосленост учиниоца	Незапослен	23	27	50
	Запослен	16	6	22
Укупно		39	33	72

Хи-квадрат тест примењен је на 72 случаја, уз пет недостајућих вредности. Резултат теста $\chi^2=3,385$, $p=0,066$ показује да не постоји статистички значајна повезаност између запослености и осуђиваности. Међутим, у табели 10 се види да је број осуђиваних лица која су запослена знатно мањи од броја неосуђиваних који су запослени (6 наспрам 16), док је број незапослених осуђиваних и неосуђиваних сличан (27 наспрам 23). Такође, постоји велика разлика између броја осуђиваних лица која су запослена и броја осуђиваних лица који нису запослени (6 према 27). Најмањи је број осуђиваних лица која су запослена, а број осуђиваних и неосуђиваних је сличан (33 наспрам 39). Може се уопште извести закључак да су осуђивани учиниоци кривичних дела мање склони раду или имају мање могућности да се запосле, што је, у суштини, разумљиво када је у питању карактер тих лица, као и околност да им је, у неким случајевима, потребно уверење да нису осуђивани да би код послодавца засновали радни однос.

⁴⁶ Члан 176, став 1, тачка 3 Закона о раду

IV ОТКРИВАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

4.1. Пријављивање насиља у породици

Насиље у породици је кривично дело које се одликује високом тамном бројком. Баш из тог разлога неопходно је да постоје механизми откривања и пријављивања учинилаца ових дела, с циљем спречавања поновне виктимизације и адекватне реакције државних органа. Полицијски службеници, јавни тужиоци и радници центара за социјални рад најчешће могу поступати у сузбијању насиља тек након што оно буде пријављено, а најбољи начин информисања ових органа је од стране лица која живе или раде у окружењу учиниоца или жртве. Малолетна лица не морају увек бити директне жртве насиља у породици, али уколико живе у истом објекту са учиниоцем и жртвом, онда су и она индиректно угрожена. Због тога школе, односно наставно особље у њима могу имати значајну улогу у препознавању, пријављивању, па и давању информација од важности за рад државних органа. Јавни тужилац коме је пријављено насиље или непосредна опасност од њега, дужан је да пријаву одмах проследи полицијским службеницима, да би они о томе обавестили надлежног полицијског службеника⁴⁷. При томе нарочито треба обратити пажњу на лажно пријављивање (фингирано кривично дело)⁴⁸.

4.2. Разлози за непријављивање насиља у породици

Постоје различити разлози због којих жртве кривичног дела насиље у породици не пријављују ово дело. У раду се истичу уобичајени разлози због којих жене ово дело не пријављују, с обзиром да су оне најчешће жртве. То су следећи разлози: а) економска зависност; б) родитељство; в) породица и родбина; г) страх („замрзнути страх”); д) љубав; ђ) осећање кривице; е) физичка и психичка исцрпљеност; ж) непознавање закона и процедура и з) религијска уверења и обичаји (Савић et al. 2010: 300).

Иако је степен друштвене опасности висок у случајевима насиља у породици, постоје прилично устаљени ставови, којима се понекад воде и државни органи који учествују у њиховом сузбијању. Они који нису свесни озбиљности проблематике којом

⁴⁷ Члан 13, став 5 Закона о спречавању насиља у породици

⁴⁸ Члан 334 КЗ

се суочавају жртве овог кривичног дела, не придају велики значај уплитању државних органа у породичне односе, без обзира што постоји потреба за тим, јер учесници у сукобу нису способни да сами реше своју актуелну породичну ситуацију која се, *inter alia*, одликује испољавањем радњи које се могу подвести под биће кривичног дела насиља у породици.

Ови ставови се, пре свега, односе на полицијске службенике, зато што они најчешће први поступају када буде пријављено да постоји потреба за интервенцијом. Закон о спречавању насиља у породици захтева детаљнији приступ када је у питању поступање полицијских службеника у вези са овим кривичним делом, али треба истаћи којим се личним ставовима они често воде током процењивања које мере треба применити према учиниоцу: а) лишење слободе или б) хитне мере. Grant и Terry наводе пет личних ставова, уопште када је у питању доношење одлуке у вези са кривичном делом где су учинилац и жртва у блиском породичном односу. То су: а) случај се посматра као „приватан проблем“ који ће актери решити између себе; б) постоје мале шансе да ће оштећени сведочити против осумњиченог, због чега лишавање слободе неће водити до осуде; в) полицијски службеник верује да жртва, заправо, не жели да осумњичени буде ухапшен, него само жели да га „научи памети“ тиме што је звала полицију; г) постоји могућност да осумњичени нападне жртву како би је казнио што је поднела кривичну пријаву и д) хапшење осумњиченог би довело породицу у економску несигурност (осумњичени је хранитељ породице) (Кесић, 2011: 77).

Како је прилично висок број одбачених кривичних пријава од стране јавног тужиоца јер жртве – чланови породице неће да сведоче против учиниоца насиља у породици (привилеговани сведоци), онда има смисла што полицијски службеници заступају овакав начин гледишта, иако то не значи да се насиље у породици неће наставити (Боровић, Павлица, Жарковић, 2014: 279-281).

4.3. Подношење кривичне пријаве

Кривична пријава о извршеном кривичном делу или његовом учиниоцу се подноси усмено или у писаном облику. Уколико буде поднета ненадлежном органу, тај орган је дужан да пријаву без одлагања достави надлежном јавном тужиоцу. Пријава се може упутити и телефоном, о чему се саставља службена белешка о пријему кривичне

пријаве. Кривична пријава за кривично дело насиља у породици је специфична у односу на пријаве за друга кривична дела јер је потребно што верније описати породичну ситуацију и историју породичног насиља. Препоручљиво је уз кривичну пријаву приложити и доказе о претходним нападима, као што су извештаји о претходним позивима и пријавама полицији, извештаји о ранијим хапшењима извршиоца, извештаји о претходним казнама (прекршајима и кривичним делима) и извештаји о раније пружаној медицинској помоћи жртви.

Полицијски службеници обавештавају надлежног полицијског службеника о сваком насиљу у породици и имају право да, сами или на захтев надлежног полицијског службеника, доведу осумњиченог у надлежну организациону јединицу полиције, и да га задрже максимално осам часова. У том временском раздобљу треба прикупити обавештења и написати службене белешке о обавештењима примљеним од грађана, тј. осумњиченог, жртве и других лица која су била присутна током извршења кривичног дела или су била у њиховом окружењу. Уколико је у објекту у ком је учињено кривично дело присутно и малолетно лице, или је насиље било усмерено ка њему, онда са њим поступа полицијски службеник који је похађао обуку за рад са малолетним лицима.

Приликом саслушања осумњиченог или прикупљања обавештења од њега, у суштини, није неопходно сачињавати записник о саслушању осумњиченог ако није присутан бранилац или јавни тужилац, јер тада записник нема доказну, већ оперативну вредност. Исту оперативну вредност има и службена белешка јер се на основу ње и извештаја полицијских службеника који су интервенисали саставља кривична пријава која се подноси јавном тужиоцу, док се службена белешка и извештаји додају пријави као прилози.

У складу са тужилачким концептом истраге, пре подношења кривичне пријаве надлежни полицијски службеник зове дежурног јавног тужиоца ради консултовања о постојању елемената за подношење пријаве и води евиденцију о консултовању са тужиоцем. Ако јавни тужилац сматра да постоји кривично дело насиље у породици, онда надлежни полицијски службеник саставља кривичну пријаву и шаље је јавном тужиоцу, а остали акти – службене белешке, извештаји полицијских службеника који су интервенисали, записник о увиђају, потврде о привремено одузетим предметима итд. наводе се на крају пријаве у виду прилога и достављају се заједно с њом.

Табела 11: Процентуални приказ подносилаца кривичних пријава Основном јавном тужилаштву у Нишу за насиље у породици⁴⁹

Година	Подносиоци кривичних пријава				Укупно
	полиција (МУП)		Остали		
2014	232	81.69%	52	18.31%	284
2015	376	85.65%	63	14.35%	439
2016	321	79.26%	84	20.74%	405

Полиција подноси пријаве када постоји потреба, односно позив за интервенцију и на тај начин се најчешће откривају ова кривична дела. Полиција је 2014. године пријавила 232 од 284 случаја насиља у породици, 2015. године 376 од 439, а 2016. године 321 од 405 случајева, што значи да полиција подноси пријаве у око 80-85 % случајева, док остали субјекти подносе у око 15-20 %.

4.4. Обавеза пријављивања кривичног дела насиља у породици

У вези са пријављивањем кривичног дела насиља у породици, Закон о спречавању насиља у породици предвиђа обавезу државних и других органа, организација и установа да без одлагања пријаве полицији или јавном тужиоцу свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега⁵⁰. Надлежни државни органи и центри за социјални рад дужни су да у оквиру својих редовних послова препознају насиље у породици или опасност од њега⁵¹. Међутим, не постоји обавеза пријављивања ако нема одређене санкције за непријављивање. Одговорност за непријављивање учиниоца и кривичног дела насиља у породици уређује се одредбама два прописа – Кривичног законика и Закона о спречавању насиља у породици.

Кривичним закоником је предвиђено кривично дело непријављивање кривичног дела и учиниоца⁵². За кривично дело насиље у породици је значајан став 2 члана 332 КЗ, према коме ће се службено или одговорно лице које свесно пропусти да пријави кривично дело за које је сазнало у вршењу своје дужности, ако се за то дело по закону може изрећи пет година затвора или тежа казна, казнити затвором од шест месеци до пет година. Казна затвора од пет година или у дужем трајању прописана је за теже

⁴⁹ Годишњи извештаји о раду Основног јавног тужилаштва у Нишу

⁵⁰ Члан 13, став 2 Закона о спречавању насиља у породици

⁵¹ Члан 13, став 3 Закона о спречавању насиља у породици

⁵² Члан 332 КЗ

облике кривичног дела насиља у породици (облици дела из ставова 2, 3 и 4 члана 194 КЗ). Службеним лицем сматра се: а) лице које у државном органу врши службене дужности; б) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима; в) јавни бележник, извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу; г) службеним лицем сматра се и лице којем је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова и д) војно лице⁵³.

Одговорним лицем у правном лицу сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у Кривичном законнику нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица⁵⁴.

За непријављивање кривичног дела или учиниоца кривичног дела из става 1 или 2 члана 332 КЗ неће се казнити лице којем је учинилац супружник или са којим живи у трајној ванбрачној заједници, сродник по крви у правој линији, брат или сестра, усвојилац или усвојеник, као и супружник неког од наведених лица, односно лице које са неким од њих живи у трајној ванбрачној заједници, као и бранилац, лекар или верски исповедник учиниоца.

Дакле, према Кривичном законнику, службено и одговорно лице ће бити кривично одговорни за непријављивање тежих облика кривичног дела насиља у породици из ст. 2, 3 и 4 члана 194 КЗ, али не би требало да буду одговорни за непријављивање основног облика из става 1 члана 194 КЗ, као и облика дела из става 5 члана 194 КЗ. Такође, то значи да сва лица која немају својство службеног и одговорног лица немају обавезу пријављивања кривичног дела и учиниоца насиља у породици.

Закон о спречавању насиља у породици предвиђа прекршајну одговорност одговорног лица у државном и другом органу, организацији и установи које полицији или јавном тужиоцу неодложно не пријави или не реагује на пријаву или опструира

---

⁵³ Члан 112, став 3 КЗ

⁵⁴ Члан 112, став 5 КЗ

пријављивање или реаговање на свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега⁵⁵. За овај прекршај одговорног лица је прописана новчана казна од 50 000 до 150 000 динара, а осуђујућа пресуда се може извршити пре њене правноснажности према Закону о прекршајима⁵⁶.

Како Закон о спречавању насиља у породици не објашњава појам одговорног лица као Кривични законик у члану 112, може се закључити да појам одговорног лица из Закона о спречавању насиља у породици у одређеним сегментима обухвата појмове службеног лица и одговорног лица из Кривичног законика, када је у питању поступање у случајевима кривичног дела насиља у породици. Стога ће, према Закону о спречавању насиља у породици, одговорно лице бити одговорно за непријављивање било ког облика кривичног дела насиља у породици.

Примена Кривичног законика и Закона о спречавању насиља у породици у вези са непријављивањем кривичног дела и учиниоца отвара ново питање – да ли ће се на одговорно лице примењивати Закон о спречавању насиља у породици који прописује блаже кажњавање (новчаном казном од 50 000 до 150 000 динара) или Кривични законик који прописује теже кажњавање (од шест месеци до пет година казне затвора), у случајевима где постоје елементи бића тежих облика кривичног дела насиља у породици (тежи облици из ст. 2, 3 и 4 члана 194 КЗ).

Ако је Закон о спречавању насиља у породици *lex specialis* у односу на Кривични законик у вези са поступањем за кривично дело насиље у породици, тада би, према правилу *lex specialis derogat legi generali*, требало примењивати Закон о спречавању насиља у породици, а није логично да постоји кумулативно и прекршајна и кривична одговорност. *A contrario*, требало би да постоји кривична одговорност одговорног лица за непријављивање тежих облика кривичног дела насиља у породици (из ст. 2, 3 и 4 члана 194 КЗ) према Кривичном законнику, а у случајевима постојања основног облика дела (став 1 члана 194 КЗ) или облика дела из става 5 члана 194 КЗ, прекршајна одговорност према одредбама Закона о спречавању насиља у породици.

---

⁵⁵ Члан 36, став 2 Закона о спречавању насиља у породици

⁵⁶ Члан 36, став 3 Закона о спречавању насиља у породици

4.5. *Анализа времена извршења насиља у породици у циљу ефикаснијег поступања*

Кривично дело насиље у породици је у кривичноправном смислу трајно кривично дело. Међутим, није насиље испољавано континуирано у свим случајевима. Нека лица учине акт насиља у породици услед тренутне раздражености, у афекту или под дејством алкохола или психоактивне супстанце итд. Ако је учинилац био раздражен, поступио у афекту, постоје разлози који су до тога довели, али то не значи да је чинио радње које се могу сматрати кривичним делом из члана 194 КЗ према свом члану породице. Исто важи и уколико неки учинилац конзумира психоактивне супстанце.

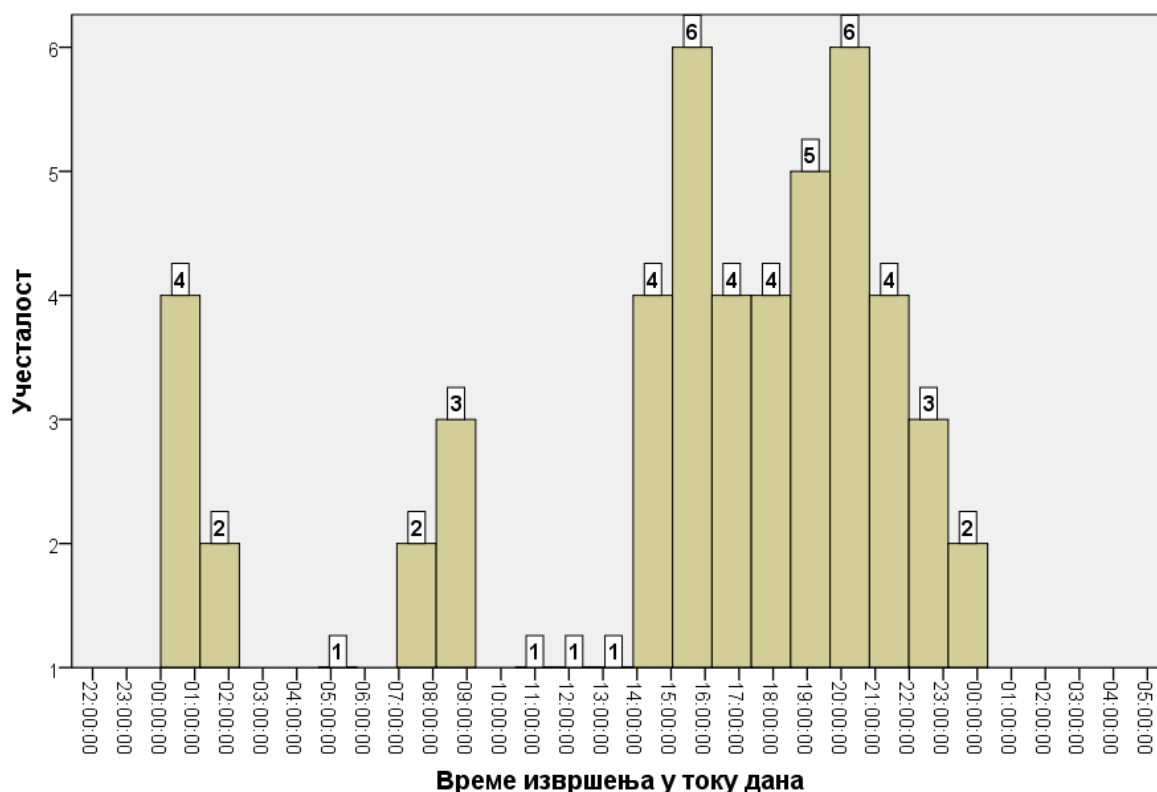
Зато је било неопходно проверавати постојање историје насиља у породици, тј. да ли је учинилац и раније чинио радње које се као радња извршења могу подвести под биће кривичног дела насиља у породици. Сprovedено истраживање је довело до сазнања да није било историје насиља у 46,27 % случајева (31 од 67)⁵⁷, док је такве историје било у 53,73 %. Нема велике разлике у броју случајева, ни у процентуалном износу, али ови бројеви указују на континуирано насиље у половини случајева и они нису били пријављени одмах, него тек кад је дошло до кулминације сукоба. Како жртве не пријављују кривично дело одмах по извршењу, у половини регистрованих случајева који су доспели до суда, може се извести закључак да је тамна бројка овог кривичног дела висока, тачније, постоји доказ о висини тамне бројке. У будућем периоду се може очекивати да ће у око половини случајева који доспеју до суда бити историје насиља у породици, док у половини неће бити. И овај закључак се надовезује на податке који показују постојање некавалитетних породичних односа, тј. већ изложених података који описују опште стање породичних односа у Републици Србији.

Кривично дело насиље у породици представља трајно дело што значи да у половини случајева постоји континуитет насиља. Међутим, у одређеном броју случајева евидентирано је време предузимања радње извршења (у часовима и минутима) која је резултирала да дође до пријаве учиниоца. Баш због трајности овог кривичног дела, број случајева у којима је забележено време извршења дела није велики. У овом истраживању било је података о времену извршења дела у 53 случаја од 77, што чини 68,83 % укупног броја – приближно две трећине. Аутор сматра да је бар

---

⁵⁷ Бројање је вршено само за 67 случајева од 77, јер није било података за 10 из којих се може утврдити постојање историје насиља у породици

50 случајева довољно за анализу, а како су током истраживања утврђене извесне специфичности, иако постоје само две трећине података, биће образложена анализа времена извршења за случајеве где је време извршења кривичног дела познато. На слици 6 приказана је дистрибуција времена извршења у размаку 00-24 часова, а усправно учесталост.

Слика 6: Време извршења насиља у породици

Може се приметити да постоји временски распон кад је учињен највећи број пријављених кривичних дела насиља у породици. У периоду од 14:00 до 22:00, што је укупно осам сати, десило се 33 од 53 случајева за које постоје подаци о времену извршења. Дакле, 62,26 % радњи извршења које су резултирале пријављивањем предузете су у наведеном периоду што износи мало мање од две трећине. То значи да је 62,26 %, у суштини, вероватноћа да кривично дело буде пријављено у том временском размаку. До сличних резултата истраживања дошло се и на основу анализе поднетих кривичних пријава на територији Полицијске станице Земун у Београду, тј. констатовано је да се у послеподневним часовима најчешће дешава ово кривично дело (Поповић, Стевановић, 2015: 336).

Главно питање је како се могу имплементирати резултати овог сегмента истраживања. Ако је полиција поступала у случају сукоба, што се најчешће дешава, и

ако се полицији упућује позив на број 192 због потребе за интервенцијом управо у ово време, значи да треба ажурирати распоред рада надлежних полицијских службеника за кривично дело насиље у породици тако да већи број њих ради у поподневној смени, јер је тада повећан обим посла, поготово кад се раде процене ризика од поврата према Закону о спречавању насиља у породици.

Исто важи и за раднике центара за социјални рад, који би морали да се ангажују одмах да пружи заштиту жртви, поготово ако је малолетно лице присутно у објекту или је жртва кривичног дела. Дежурни јавни тужиоци и њихови заменици се недуго после интервенисања позивају од стране полицијских службеника ради консултовања, тако да време када су им упућени позиви не мора да утиче на радно време јавних тужилаца. Овај сегмент који се односи на оптимизацију радног времена службеника нема никакав кривичноправно аспект, већ менаџментски, али је у функцији квалитетније примене прописа у што могуће краћем временском периоду када постоји хитност за поступањем (и прикупљањем и личних и материјалних доказа), што је карактеристично за кривично дело насиље у породици.

4.6. Место извршења кривичног дела насиља у породици

У раду је истраживано у којој мери се кривично дело насиље у породици врши у месту заједничког живота учиниоца и жртве. Ако они живе заједно, онда није много битно да ли је пријављени акт насиља у породици учињен и ван објекта у коме живе. Чињеница да учинилац и жртва живе заједно свакако значи продубљивање нетрпељивости, па је потребно њихово раздвајање, што подржава Закон о спречавању насиља у породици (хитне мере), Кривични законик (мера безбедности забрана приближавања и комуникације са оштећеним) и Породични закон (заштитне мере). Утврђено је да се ово кривично дело врши у објекту у коме учинилац и жртва живе заједно у 85,53 % случајева (65 од 76)⁵⁸, у породичној кући или стану. Овај сегмент истраживања се подудара са сегментом који се односи на врсту породичног односа у којем је испољено ово кривично дело. Сасвим је уобичајено да у таквој средини постоје немири и нетрпељивости које воде насиљу. Остаје да се види могу ли хитне мере из

---

⁵⁸ У једном случају није се могло препознати да ли су учинилац и жртва живели заједно, па постоји једна недостајућа вредност.

Закона о спречавању насиља у породици да делују специјално превентивно на учиниоца.

У пракси је питање изрицања било које мере у вези са забраном приближавања или комуницирања са оштећеним веома компликовано или још теже – изрицање мере исељења из Породичног закона. Ако они живе заједно, супруг и супруга могу да се, евентуално разведу и да се свако од њих врати у место где је живео пре заснивања брака. Али шта радити у случајевима где је учинилац потомак, а жртва родитељ⁵⁹? Да ли би онда требало да суд директно или индиректно истера сина из објекта у коме живи с родитељима? Куда би он ишао тада? Штавише, био би још више револтиран таквом одлуком. У таквим случајевима је најбоље учиниоцу кривичног дела насиља у породици изрећи казну затвора или условну осуду са уверењем да он неће наставити са чињењем насиља, и притом предвидети повремену контролу над њим, тачније надзор.

---

⁵⁹ Утврђено је у истраживању да ови случајеви чине мало више од четвртине укупног броја.

V ДОКАЗИВАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Поступање полиције и јавног тужилаштва у вези са кривичним делом насиљем у породици у претходном поступку је кључно, и од примарног је значаја за доказивање овог дела. Сама чињеница да је одређено лице предузело радњу извршења кривичног дела према жртви није довољна да би се такво лице санкционисало. У одговарајуће законом спроведеном поступку треба утврдити све карактеристике и обележја учињеног кривичног дела и околности од значаја за утврђивање кривице учиниоца, као и за одмеравање казне.

У Законнику о кривичном поступку⁶⁰ је предвиђено десет доказних радњи⁶¹. Од њих, следећих пет се користе с циљем доказивања насиља у породици. То су: а) саслушање окривљеног, б) испитивање сведока, в) вештачење, г) увиђај и д) привремено одузимање предмета. Преосталих пет доказних радњи немају примену у доказивању кривичног дела насиља у породици⁶². Насиље у породици је специфично кривично дело по томе што је учинилац увек познат, тако да не постоји потреба за трагањем.

Поред тога, насиље у породици има извесну емотивну компоненту која постоји између учиниоца и жртве и њихових најближих сродника – било да је позитивна (на пример љубав, саосећање) или негативна (на пример бес, страх). Управо она даје значај двома доказним радњама које су кључне за његово доказивање: а) саслушање окривљеног и б) испитивање сведока. Помоћу остале три доказне радње прикупљају се материјални докази, који у комбинацији са личним доказима треба да укажу да ли постоји кривица учиниоца, колики је њен степен, како би се учиниоцу изрекла одређена врста и мера казне.

Доказни кредибилитет пронађених предмета и трагова подразумева и то да се затечено и прелиминарним претраживањем утврђено стање документује наративним описивањем, видео и фотографским снимцима (по принципу од општег ка посебном), као и употребом мернографичке методе (Жарковић, Кесић, Бјеловук, 2014: 90).

---

⁶⁰ Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

⁶¹ У Законнику о кривичном поступку су предвиђене и посебне доказне радње, али оне нимало нису релевантне за кривично дело насиље у породици.

⁶² У неким случајевима постоји вероватноћа да се изврши претресање стана ако је то неопходно ради проналаска оружја учиниоца, али ретко постоји потреба за тим, већ се оружје одузима уз потврду о привремено одузетим предметима јер често нема потребе за трагањем за оружјем.

5.1. Саслушање окривљеног

Окривљени је израз који служи као општи назив за осумњиченог, окривљеног, оптуженог и осуђеног⁶³. Да би се што квалитетније прикупио лични доказ, пожељно је применити ову доказну радњу што је пре могуће, непосредно након полицијске интервенције, док је осумњичени још увек под утицајем негативних емоција⁶⁴, што олакшава извођење закључка о његовим карактерним особинама. Закон о спречавању насиља у породици предвиђа процену ризика од поновног извршења дела, па ће свакако бити неопходно што пре саслушати осумњиченог. Занимљива је контрадикторност између Закона о спречавању насиља у породици и Законика о кривичном поступку, јер се према Закону о спречавању насиља у породици осумњичени може задржати најдуже до осам часова у надлежној организационој јединици полиције, док Законик о кривичном поступку предвиђа задржавање до четрдесет осам часова.

Осумњичени се у предистражном поступку може саслушати према одредбама Законика о кривичном поступку које важе за саслушање окривљеног⁶⁵. Наравно, саслушање може обавити и јавни тужилац, мада он то најчешће препушта надлежним полицијским службеницима. Да би саслушање имало доказну вредност у каснијем кривичном поступку пред судом, потребно је да буде присутан бранилац осумњиченог, а ако бранилац није био присутан током саслушања, онда записник о саслушању осумњиченог има само оперативни значај. Овде настаје проблем што, уколико је претходно саслушан без присуства браниоца, осумњичени може накнадно изабрати браниоца који ће га упутити шта да говори када га буде саслушавао тужилац или суд⁶⁶.

У међувремену пролази емотивни набој, тако да осумњиченом више није толико тешко да се брани неистином или делимичном истином како би околности ишле у његову корист. Овде је истакнута тактичка предност у саслушању⁶⁷ осумњиченог која

---

⁶³ Члан 2, став 1, тачка 2 Законика о кривичном поступку

⁶⁴ Вероватноћа да ће осумњичени изражавати позитивне емоције је минимална, једино ако је психички болестан, што би требало да покаже психијатријско вештачење

⁶⁵ Члан 289 Законика о кривичном поступку

⁶⁶ У суштини је саслушање осумњиченог без присуства браниоца, па потом поновно саслушање од стране тужиоца дуплирање посла, а осумњичени има време да спреми одбрану када више није под јаким утиском који је резултат извршења кривичног дела.

⁶⁷ У кривичнопроцесној терминологији уобичајено се користи термини *саслушање окривљеног* и *испитивање сведока*. Зар не би било логичније да буде обрнуто, или чак да се обе доказне радње назову испитивањем? И окривљеном и сведоцима се постављају питања (врши се испитивање) и слуша се њихово излагање. На срећу, термилошка неусаглашеност не мења суштину ових радњи у поступку.

је у функцији ефективније и ефикасније⁶⁸ примене кривичног права, односно кривичноправне заштите. Зато би било боље да криминалистичка полиција и јавно тужилаштво имају седиште у истом објекту, тако да тужилац увек може да присуствује саслушању осумњиченог, без обавезе полицијских службеника да га довозе до својих просторија, нити да се осумњичени испитује двапут⁶⁹, поготово кад је у питању временски размак када емоције више нису тако изражене. Овакав организациони приступ може да се примени и на сузбијање других кривичних дела, ради максимизирања ефикасности.

Ретко који окривљени би требало да се брани ћутањем ако није крив, јер је у његовом интересу да исприча најбоље и најуверљивије све што зна у поступку који се води против њега. То је његов начин да докаже истину, осим ако му не одговара да се истина сазна. Ако говори иако је крив, покушавајући да се брани лажима, само је питање времена када ће довести себе у положај да му се делови исказа не уклапају. У случајевима насиља у породици, одбрана ћутањем тешко може бити знак да окривљени није учинилац, нарочито када постоје материјални докази који упућују на постојање његове кривице.

На основу спроведеног истраживања утврђено је да је ова доказна радња предузета у свим случајевима, што је потпуно логично. Саслушање окривљеног је *condicio sine qua non* за изрицање кривичне санкције⁷⁰. Као проблем се јавља одбрана окривљеног ћутањем, па како онда тумачити такав његов поступак. Проблем доказивања постаје још већи када нема сведочења жртве ни сведока (привилеговани сведоци, на пример супруга која је жртва извршења кривичног дела). Када суд изводећи доказе дође у ситуацију да нема довољно материјала за доношење осуђујуће пресуде, он поступа по принципу *in dubio pro reo*, па пресуђује у корист окривљеног. Једино што ћутање не значи увек да кривичног дела нема, нити да се неће наставити.

---

⁶⁸ Ефективност, према Дракеру, значи радити праве ствари, а ефикасност радити ствари на прави начин (Стевановић, 2012: 8). У случајевима извршеног кривичног дела насиље у породици права ствар је заштитити оштећеног (жртву). Прави начин значи учинити то што је пре могуће (да се избегне могућност да понови дело) и адекватном санкцијом ставити до знања учиниоцу да је његово понашање неприхватљиво.

⁶⁹ На овај начин се беспотребно троши гориво за службене аутомобиле и траћи драгоцену време за прикупљање личних и материјалних доказа. Онда се то време може посветити другим случајевима насиља у породици или решавању других безбедносних проблема.

⁷⁰ Изузетак је случај када се окривљеном суди у одсуству, што би се тешко могло десити у вези са кривичним делом насиље у породици.

5.2. Испитивање сведока

Друга доказна радња којом се изводе лични докази је испитивање сведока⁷¹. Ова радња после саслушања осумњиченог/окривљеног има изузетан значај. Она се јавља као: а) испитивање оштећеног као сведока, б) сведочење других лица који су упознати са породичном ситуацијом у конкретном случају и в) сведочење лица која су се затекла на месту извршења кривичног дела насиља у породици (очевници). Одмах по сазнању да је извршено кривично дело насиље у породици неопходно је да полицијски службеници приликом обезбеђења места догађаја у току интервенције пронађу презумптивне сведоке који ће да пруже потребна обавештења о кривичном делу, учиниоцу или о другим чињеницама у вези са кривичном делом. Та лица треба упутити у надлежну организациону јединицу полиције, где ће на основу њиховог исказа бити састављена службена белешка о обавештењу примљеном од грађана. Та белешка нема доказну снагу, али је значајна за даље усмеравање рада у вези са конкретним случајем. Када буде потребно, то лице може поново бити позвано да сведочи на суду, где испитивање сведока стиче доказни карактер.

У вези са кривичним делом насиљем у породици, као сведок је значајно свако лице које у довољној мери познаје квалитет породичног односа где је учињено кривично дело. У ту категорију лица спадају укућани (ако је дело извршено у породичној кући или стану), суседи, најближи рођаци који не живе са учиниоцем и жртвом и који имају остварен контакт са њима. Ако насиље у породици постоји између бивших или тренутних супружника, а они имају заједничко дете⁷² које иде у школу, постоји вероватноћа да се нека обавештења могу прикупити и од наставног особља школе у којој дете похађа наставу. Исто важи и ако је дете жртва насиља. Најзначајнија обавештења пружају укућани, поготово кад су били присутни у току извршења кривичног дела. Код свих укућана, као и код осумњиченог често је карактеристичан емотивни аспект на основу кога се у току испитивања може стећи квалитетан утисак о том лицу, да се може са сигурношћу тврдити да ли говори истину или не. Ово је још један разлог зашто је пожељно што пре поступати у вези са овим кривичним делом, док су емоције још увек препознатљиве у њиховом понашању. Емотивни набој који је истакнут у вези са испитивањем сведока, поготово жртве, не значи да треба вршити

⁷¹ Чланови 91-104 Законика о кривичном поступку

⁷² Овде се мисли на дете у смислу потомка, а не на дете у смислу члана 112, став 8 КЗ, тј. лице које није навршило четрнаест година.

психички притисак на њих, већ пратити њихово понашање приликом прикупљања обавештења тако да се опазе ако покушају да преувеличају ситуацију или ако покушају да оправдају осумњиченог. Много је лакше оценити исправност обавештења која је дао сведок ако постоји неки други доказ материјалне природе, јер се може видети да ли има контрадикторности или слагања доказа.

Испитивање оштећеног⁷³ као сведока је, може се са сигурношћу тврдити, кривијална доказна радња. Управо жртва може доћи у организациону јединицу полиције да пријави кривично дело насиље у породици и тада се саставља записник о пријему кривичне пријаве. У другој ситуацији полицијски службеници долазе да интервенишу, а недуго након тога треба прикупити обавештења од жртве и тада се саставља службена белешка о обавештењу примљеном од грађана. Тада жртва први пут показује да је сагласна са кривичним гоњењем осумњиченог. Проблем у практичном поступању у вези са насиљем у породици настаје када жртва не жели да сведочи против осумњиченог, јер на то има право као привилеговани сведок. Ово је један од најчешћих разлога због којих јавни тужиоци одбацују кривичне пријаве услед недостатка доказа. Интересантно је да и судови доносе ослобађајуће пресуде по принципу *in dubio pro reo*, ако жртва одбије да сведочи на суду, чак и кад је вештачењем установљено постојање телесне повреде. Да ли у таквим случајевима, познавајући околности у поменутој породици, судови исправно доносе такве одлуке, или лични доказ има већи кредибилитет него материјални доказ. Ако је неко нанео телесне повреде жртви, мора да се нађе лице које је то урадило, ако није окривљени и то би било логично. Да ли је поента занемарити безбедност због поштовања процесних правила, а над таквим учиниоцем насиља у породици треба повремено да се врши надзор да би он стекао утисак да је „под будним очима суда“.

Одбацивање кривичне пријаве од стране јавног тужиоца због тога што жртва неће да сведочи је бесмислено ако се не оцени да ли је жртва можда приморана на такво поступање због упућених претњи осумњиченог. Зато је добро што Закон о спречавању насиља у породици захтева процену ризика од поврата. На овај начин ће бити неопходно да се више пажње посвети жртвама кривичног дела насиље у породици. Надлежни полицијски службеник у склопу процене ризика има довољно могућности да упозна жртву, да приликом поновног сусрета у поступку оцени да ли је

---

⁷³ Појмови жртва и оштећени се користе у Кривичном законнику, док је у Законнику о кривичном поступку примењен појам оштећени. Појам жртва боље одражава својство пасивног субјекта насиља у породици.

било претњи због потенцијалног сведочења, и да евентуално сведочи уместо ње на суду. У случајевима економске зависности жртвама је тешко да донесу одлуку о сведочењу. Ако жртва сматра да има могућности да се издржава (још гора, али честа ситуација је када супруга има једно или више деце са окривљеним) уз нечију помоћ, онда ће вероватно донети одлуку да сведочи. Жене се често удају за мушкарце како би их они издржавали, а касније се деси да постану жртве кривичног дела насиља у породици. Најчешћи случајеви су да супруге неће да сведоче против супруга, или родитељи против деце. Са кривичноправног аспекта се може сматрати исправним одбацивање кривичне пријаве због одустанка од сведочења, јер званично нема доказа, док са аспекта безбедности то никако не може бити.

Овде се јавља и питање способности државе да адекватно заштити жртве у случајевима насиља у породици, јер заштита не подразумева само кривичноправну, већ и социјалну заштиту, нарочито у случајевима где су и малолетна лица директне или индиректне жртве. Ако супруга⁷⁴ окривљеног има дете са њим, и економски је зависна од њега јер је незапослена, те како у Републици Србији опада број становника, држава треба да заштити мајку у социјалном смислу. Ако ће жртва живети у сиромаштву и када окривљени буде осуђен, онда неће бити много разлике за њу, осим ако јој учинилац још наноси и телесне повреде услед чега постане немогућ живот са њим. У реалности, све супруге сведоче против супруга ако имају подршку неког из свог окружења, било да су у питању родитељи, пријатељи, евентуално центар за социјални рад. Законом о спречавању насиља у породици предвиђена је израда индивидуалног плана заштите жртве, што би се у будућем поступању могло показати као добра пракса.

У ситуацијама где су родитељи жртве своје деце, родитељ одбија да сведочи јер му је тешко да се суочи са тим да ће његово дете можда бити осуђено на казну затвора. Често ће стара лица трпети насиље докле год могу. Тек када увиде да не могу више да се изборе са својим потомком, онда одлуче да сведоче против њега или ако им овај нанесе телесну повреду. И оштећени родитељи и супруге које не сведоче, најчешће стварају висок ризик да ће поново бити виктимизовани, при чему често нису свесни висине ризика. Напротив, ако им окривљени прети да не би сведочили, они сматрају да ће и он солидарно томе, макар мало променити понашање, у смислу да даље не угрожава њихово спокојство и телесни интегритет тим интензитетом. Сада се може

---

⁷⁴ Може бити тренутна, бивша или ванбрачна.

само надати томе да се проценом ризика по Закону о спречавању насиља у породици може стећи бољи увид у безбедносну ситуацију жртава.

Право да жртва не сведочи против окривљеног који је члан породице отвара још једно питање. На основу члана 94, став 1, тачка 1 Законика о кривичном поступку од дужности сведочења ослобођено је лице са којим окривљени живи у браку, ванбрачној или другој трајној заједници живота. Ако је окривљени био у браку у време извршења кривичног дела, а није у време када жртва супруга (сада бивша супруга, јер су се у међувремену развели) треба да сведочи против њега, да ли је она ослобођена дужности сведочења или није? Ипак постоји дужност сведочења и у оваквим ситуацијама, и то не важи само за кривично дело насиље у породици, већ за било које кривично дело (Илић, Мајић, Бељански, Трешњев, 2012: 273). Такође, дужности сведочења нису ослобођени ни бивши супружници. Ако супруг учини кривично дело насиље у породици према бившој супрузи, онда она није привилеговани сведок.

Подсећања ради, међу регистрованим случајевима кривичног дела насиља у породици било је историје насиља у 53,73 % случајева (око половина). Тај податак указује да не постоје разлози зашто се такво понашање не би наставило, ако државни органи не реагују на законит и ефикасан начин. Ако окривљени процени да неће бити санкционисан из било ког разлога, онда нема разлога да мења свој начин понашања.

Посебну пажњу треба посветити малолетним лицима, јер се они сматрају посебно осетљивим сведоцима по Законику о кривичном поступку, а ако нису у стању да схвате значај свог права да не морају да сведоче, онда неће бити испитивани, осим ако окривљени то захтева. Тешко се може десити у случајевима насиља у породици да окривљени то захтева. Због посебне осетљивости малолетног лица, боље је од њега не захтевати да сведочи, једино ако би његово сведочење било од круцијалног значаја за доношење пресуде, што такође, не би требало да се дешава. Захтев, или боље речено потреба у кривичном поступку да малолетно лице сведочи против свог родитеља би, какве год он карактерне особине имао, у психолошком смислу могао додатно да продуби стрес код тог лица, што је потпуно нецелисходно.

У спроведеном истраживању испитивање сведока је после саслушања окривљеног друга доказна радња по значају за доказивање овог кривичног дела. Примењена је у скоро свим случајевима у којима је донета осуђујућа правноснажна пресуда, или где је подигнута оптужница. Ако не би било сведока, поготово жртве, кривична пријава би била одбачена и не би ни стигла до суда.

5.3. Вештачење

Вештачење је трећа доказна радња по заступљености у примени за кривично дело насиље у породици. Овом доказном радњом се изводи материјални доказ, записник о вештачењу, односно судски вештак даје налаз и мишљење, и позива се да сведочи на суду. У вези са овим кривичним делом најзначајније је медицинско вештачење: а) вештачење телесних повреда и б) психијатријско вештачење. Обе врсте вештачења односе се на коришћење стручних знања из медицине која су потребна за утврђивање чињеница у поступку (Илић, 2012: 17-27).

5.3.1. Вештачење телесних повреда

Учинилац кривичног дела насиља у породици може предузимањем радње извршења угрозити, односно нарушити телесни интегритет или душевно стање члана своје породице – жртве. Телесна повреда настаје услед деловања физичке снаге, оружја, механичког оруђа или течности на телу жртве. Да ли постоје телесне повреде и која је њихова тежина утврђује судски вештак, на основу наредбе коју му упуту орган поступка⁷⁵. Од постојања телесних повреда зависи и правна квалификација облика кривичног дела из члана 194 КЗ. Уопште речено, кад год је жртви нарушен телесни интегритет, полицијски службеници у току интервенције позивају службу хитне помоћи или пак сама жртва затражи медицинску помоћ од лекара који утврђује постојање, начин и механизам настанка повреде, те њихову природу, врсту и тежину⁷⁶. Лекар који је пружио здравствену заштиту жртви саставља извештај о утврђеном стању (анамнезу) и прописује одговарајућу терапију. Међутим, овакав извештај није директан доказ о постојању телесних повреда, зато што он не садржи детаљне информације које се захтевају приликом вештачења повреда.

У оквиру вештачења телесних повреда треба дати одговор на следећа питања: а) које повреде постоје; б) шта је узрок повреде; в) којим средствима су повреде нанете; г) које су повреде нанете пре времена извршења кривичног дела, а које су нанете током извршења; д) да ли има повреда за које се може закључити да су одбрамбене; њ) да ли се на рукама, односно прљавштини испод ноктију налазе микро трагови и који и е) да

⁷⁵ Ту спадају полиција, јавни тужилац и суд.

⁷⁶ Здравствене установе имају обавезу да пријављују кривична дела за која су сазнали у току обављања својих дужности.

ли на жртви има неких специфичних повреда или промена које могу бити индикативне у односу на учиниоца (огреботине ноктима, ујед, ишчупана коса, брада и сл.) (Савић et al. 2010: 306). Из тог разлога орган поступка доноси наредбу о вештачењу којом захтева од вештака да да свој налаз и мишљење, који у свом раду може користити и извештај лекара који је пружио здравствену заштиту и прописао терапију жртви породичног насиља, и то најчешће у случајевима када је прошло дуже време од нарушавања телесног интегритета, па повреде нису тако изражене као у време извршења кривичног дела, односно указивања прве помоћи. Зато је битно да се вештачење телесних повреда уради што пре *post delictum*, како би се извео потпун доказ.

Квалификација телесних повреда се врши њиховим описивањем, утврђује се механизам настанка повреда и ако је коришћено механичко средство извршења, утврђује се да ли је то средство могло да нанесе ту врсту повреде. На основу своје експертизе вештак закључује да ли постоје повреде, а ако постоје – да ли су у питању лаке или тешке. Након што је истакнут значај вештачења телесних повреда у кривичном поступку за кривично дело насиље у породици, постоји још сегмената истраживања које треба изложити у овом делу, јер се вештачењем доказује врста и тежина последице извршења кривичног дела. У ту сврху постоје четири категорије последице овог кривичног дела: а) угрожено спокојство, б) лака телесна повреда, в) тешка телесна повреда и г) нарушено душевно стање. Ове последице ће бити повезане са другим варијаблама у спроведеном истраживању у циљу извођења одређених закључака.

Тако је у истраживању испитивана повезаност средства извршења којим је учинилац предузео радњу извршења и телесне повреде која је њиме проузрокована. У табели 12 се уочава да се у случајевима насиља у породици једнако дешава да нема телесних повреда или да има лаких телесних повреда (32 наспрам 30), где лаке телесне повреде учествују са 40,54 % (30 од 74)⁷⁷, а нема повреда у 43,24 % случајева, већ само угрожено спокојство. Повољна је ситуација што нема много случајева са тешким телесним повредама које учествују са свега 10,81 % (8 од 74). Доминантна радња извршења посматраног кривичног дела подразумева примену физичке снаге са учешћем од 56,75 %, где се као последица јавља једнак број последица: а) угрожено

---

⁷⁷ Од 77 случајева било је 3 недостајуће вредности, тј. није било података за три случаја у вези са средством извршења или последицом.

спокојство и б) лаке телесне повреде (17 наспрам 18 или 22,97 % наспрам 24,32 %), док има свега 6,75 % (5 случајева) са тешком телесном повредом. Психичко насиље не узрокује настанак телесних повреда, што је логично.

Без обзира што је наранцаста боја најтамнија у рубрикама које се односе на физичку снагу⁷⁸, специфични су и случајеви где учинилац користи само механичко средство или физичку снагу у комбинацији са механичким средством. Деловањем оваквог средства извршења најчешће настају лаке телесне повреде (11 случајева), следе кривична дела без повреда (7 случајева), и најмање бројне су ситуације са последицом тешке телесне повреде (3 случаја). На основу увида у ове вредности закључује се да у случајевима где учинилац користи физичку снагу има више лаких и тешких телесних повреда, него у случајевима где је коришћено и механичко средство. Ово показује да учиниоци испољавају знаке беса и мржње у тренутку када нападају жртве.

Табела 12: Утицај средства извршења на врсту последице насиља у породици

		Последица				Укупно
		Угрожено спокојство	Лака телесна повреда	Тешка телесна повреда	Нарушено душевно стање	
Средство извршења	Физичка снага	17	18	5	2	42
	Психичко насиље	6	0	0	1	7
	Механичко средство	3	5	1	1	10
	Физичка снага и механичко средство	4	6	2	0	12
	Физичка снага и течност	2	0	0	0	2
	Физичка снага, механичко средство и течност	0	1	0	0	1
Укупно		32	30	8	4	74

Да би се спречило вршење кривичног дела насиље у породици морало би се деловати на свест будућег/потенцијалног учиниоца који још није учинио дело или постоји опасност да га понови, при чему се као велики проблем јавља чињеница како деловати на свест лица који у тренутку напада испољава агресивно понашање и не мари

⁷⁸ Тамнија наранцаста боја истиче веће вредности.

за последицу. Која би тада мера деловала генерално превентивно да будући учиниоци насиља у породици, који се могу окарактерисати као бесни, раздражени у тренутку извршења дела и који усмеравају деструктивни нагон ка жртви ипак не предузму радњу извршења. У њихов ум би морале да се „урежу“ мисли да ће ако учини неко зло члану своје породице, држава реаговати против њега тако да му се не исплати да то уради, док је то, уствари, питање контроле деструктивног нагона. Наравно, не може се очекивати потпуно елиминисање појавних облика овог кривичног дела, али је реално смањење учесталости испољавања насиља у породици или његових последица.

У раду је истраживано и какве последице извршења кривичног дела насиља у породици наступају у случајевима када су учиниоци раније осуђивана лица и кад су учиниоци неосуђивана лица. Резултати су приказани у табели 13⁷⁹.

Табела 13: Повезаност последице и раније осуђиваности учиниоца

		Последица				Укупно
		Угрожено спокојство	Лака телесна повреда	Тешка телесна повреда	Нарушено душевно стање	
Ранија осуђиваност учиниоца	Неосуђиван	18	15	4	1	38
	Осуђиван	14	12	4	3	33
Укупно		32	27	8	4	71

Из наведених података произлази да је број последица кривичног дела које проузрокују осуђивани наспрам неосуђиваних учинилаца сличан. Штавише, неосуђивани учиниоци у нешто већем броју случајева (15 наспрам 12) узрокују лаке телесне повреде, док је број тешких телесних повреда исти (4 наспрам 4). Међутим, нарушавања душевног стања у већем броју случајева узрокују осуђивани учиниоци (3 наспрам 1). Број случајева у којима постоји само угрожено спокојство је сличан (18 наспрам 14). У раду је истражено и какве последице узрокују учиниоци одређених стручних спрема, што је приказано у табели 14⁸⁰.

Дати подаци указују да су најкритичнији учиниоци кривичног дела насиља у породици са другим, трећим и четвртим степеном стручне спреме. Највећи је број учинилаца са завршеном четворогодишњом школом, што се могло очекивати. Но, уочава се да има и учинилаца са седмим степеном стручне спреме, само што се код њих последица испољава у виду угроженог спокојства (пет случајева) и један случај са

⁷⁹ Обухваћен је 71 случај, 6 недостајућих вредности

⁸⁰ Обухваћено 68 случајева, 9 недостајућих вредности

лаком телесном повредом. То указује да код ових учинилаца постоји мања склоност ка агресивном понашању којим се наносе лаке и тешке телесне повреде. Такође, од тих шест случајева, само у једном је конзумиран алкохол. Дакле, лица са високом стручном спремом немају склоности ка конзумирању алкохола, већ је узрок њиховог понашања бес у неком тренутку.

Табела 14: Повезаност последице кривичног дела и степена стручне спреме учиниоца

		Последица				Укупно
		Угрожено спокојство	Лака телесна повреда	Тешка телесна повреда	Нарушено душевно стање	
Степен стручне спреме	I	1	0	1	0	2
	II	5	7	1	0	13
	III	8	5	2	1	16
	IV	12	11	3	3	29
	V	0	0	1	0	1
	VI	1	0	0	0	1
	VII	5	1	0	0	6
Укупно		32	24	8	4	68

Циљна група за усмеравање превентивних активности треба да буду лица која су завршила средњу школу у трогодишњем и четворогодишњем трајању, јер они узрокују најтеже последице. То показује тамна наранџаста боја у средини табеле (бројеви 11 и 12) и вредности које их окружују са свих страна. Следећа циљна група су лица са завршеном основном школом, који чине скоро петину обухваћених случајева (13 од 68). Они наносе више лаких телесних повреда од лица са завршеном средњом трогодишњом школом (7 наспрам 5). Сузбијање насиља се најпре врши у случајевима где су последице најтеже, а превентивне мере се пројектују на основу сазнања о специфичностима тих случајева и случајева са нижим степеном опасности.

Табела 15: Повезаност последице и запослености учиниоца

		Последица				Укупно
		Угрожено спокојство	Лака телесна повреда	Тешка телесна повреда	Нарушено душевно стање	
Запосленост учиниоца	Незапослен	20	20	6	3	49
	Запослен	11	7	2	1	21
Укупно		31	27	8	4	70

Одговор на питање какве последице насиља у породици узрокују запослени и незапослени учиниоци налази се у табели 15⁸¹.

Уочљиво је да незапослени учиниоци у драстично већем броју случајева узрокују лаке телесне повреде (20 наспрам 7) и тешке телесне повреде (6 према 2) – дакле три пута више него запослени. Већи је и број случајева где је узроковано нарушено душевно стање од стране незапосленог учиниоца (3 наспрам 1). Дакле, најтежи случајеви насиља у породици су они у којима су учиниоци незапослени и који у три пута већем обиму нарушавају телесни интегритет и душевно стање члана своје породице.

5.3.2. Психијатријско вештачење

Окривљена лица су могла извршити кривично дело насиље у породици у стању неурачунљивости или битно смањене урачунљивости. У кривичном поступку увек постоји претпоставка да је окривљени урачунљив. Ако постоје околности које указују супротно, неопходно је урадити психијатријско вештачење окривљеног.

У спроведеном истраживању је уочено да учиниоци себе доведу у стање битно смањене урачунљивости конзумирањем психоактивних супстанци (најчешће алкохола, док је било само два случаја где је учинилац наркоман). Међутим, не могу се сви такви учиниоци назвати зависницима од алкохола и непотребно је свима изрећи меру безбедности обавезно лечење алкохоличара, док се наркоманима обавезно изриче мера обавезно лечење наркомана, као главна или споредна кривична санкција. Не примењује се, такође, ни у свим таквим случајевима институт *actiones liberae in causa*. Алкохол често буде посредник који ће учиниоцу олакшати да учини оно о чему трезан размишља, али није у психичком смислу спреман да изврши.

У овом раду није истакнут тачан број психијатријских вештачења окривљених, јер је акценат стављен на последице које они проурокују својим поступцима. Жртва осећа последицу извршења кривичног дела без обзира да ли је окривљени био неурачунљив или битно смањено урачунљив, само се поставља питање тежине последице. Најближе се може рећи да је било укупно 28 случајева од 77 (36,36 %) у којима је наређено вештачење, где је учинилац био под дејством психоактивне

---

⁸¹ Примењено на 70 случајева, 7 недостајућих вредности.

супстанце, а ако су у 2 случаја били наркомани, онда је било 26 лица под дејством алкохола (33,76 %) – дакле, трећина. Од тих 26 лица половини је изречена мера безбедности обавезно лечење алкохоличара (сигурно је урађено психијатријско вештачење), док је за четворицу поступак још у току. Осталих деветорица нису зависници, али су под дејством алкохола учинили кривично дело.

Дешавало се да у једном кривичном поступку буде вршено и психијатријско вештачење и вештачење телесних повреда, па су оне у истраживању издвајане као једна доказна радња вештачење. Осим оваквих, било је и неколико случајева у којима су учиниоци радњом извршења показали знаке психичког обољења, па је вештачено да ли су били урачунљиви у време извршења дела. У два случаја је изречена мера безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи и једна мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, што претпоставља извршено вештачење одређене врсте.

Специфична врста последице насиља у породици је нарушено душевно стање жртве. Како је жртва у време извршења била у страху за живот или телесни интегритет, код ње се као последица може јавити нарушено душевно стање у виду психичке трауме⁸². У спроведеном истраживању је било најмање оваквих случајева, 4 од 77 (5,19 %), што је добар показатељ јер се тежи што мањем броју.

5.3.3. Допринос психоактивних супстанци извршењу насиља у породици

У циљу доласка до сазнања о утицају психоактивних супстанци на учиниоце у време извршења насиља у породици, у спроведеном истраживању је извршена анализа повезаности утицаја психоактивних супстанци на учиниоце и степена њихове стручне спреме, утицаја психоактивних супстанци на учиниоце и последице кривичног дела које су проузроковали, утицаја психоактивних супстанци и запослености учиниоца и утицаја психоактивне супстанце и осуђиваности учиниоца.

У каквој вези стоји утицај психоактивних супстанци и степен стручне спреме учиниоца види се у табели 16.

---

⁸² Психичка траума је медицински, а не кривичноправни термин.

Табела 16: Повезаност употребе психоактивних супстанци и степена стручне спреме учиниоца⁸³

		Степен стручне спреме учиниоца							Укупно
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
Кривично дело учињено под дејством психоактивне супстанце	Не	1	8	9	13	1	1	5	38
	Да	1	6	6	16	0	0	1	30
Укупно		2	14	15	29	1	1	6	68

По јачини наранџасте боје за четврти степен стручне спреме види се да је та група најбројнија, и да нема велике разлике у броју учинилаца са овим образовањем који су учинили насиље у породици под дејством психоактивне супстанце и оних који нису били под таквим дејством (16 наспрам 13). Слично важи и за остале степене образовања, само што је број учинилаца са тим степенима мањи. У табели се једино истиче број учинилаца са седмим степеном стручне спреме – шест случајева од којих је само у једном случају учинилац био под дејством психоактивне супстанце. Они своју агресију испољавају свесно и са извесним циљем. Сасвим је разумљиво да ови учиниоци најмање конзумирају психоактивне супстанце. У смислу превенције, неопходно је највише погодити циљну групу од другог до четвртог степена стручне спреме, гледајући њихов број.

У табели 17 се тражи одговор на питање које последице проузрокују учиниоци који чине дело под дејством психоактивне супстанце, и колико се те последице разликују у односу на учиниоце који нису под таквом врстом дејства.

Табела 17: Повезаност употребе психоактивних супстанци и последице насиља у породици

		Последица				Укупно
		Угрожено спокојство	Лака телесна повреда	Тешка телесна повреда	Нарушено душевно стање	
Учинилац под дејством психоактивне супстанце	Не	19	17	2	3	41
	Да	12	12	5	1	30
Укупно		31	29	7	4	71

⁸³ Урађено на основу 68 случајева од 77, 9 недостајућих вредности.

Број лаких телесних повреда, када их проузрокују учиниоци под дејством психоактивне супстанце, је мањи него када се ради о лицима који нису под таквим дејством (12 наспрам 17). Постоји нешто већи број тешких телесних повреда које се наносе под дејством психоактивне супстанце (5 наспрам 2). Нарушење душевног стања се ређе дешава када је учинилац под дејством психоактивне супстанце. То указује да учиниоци овог кривичног дела предузимају радњу извршења да би нарушили телесни интегритет или душевно стање члана своје породице без дејства психоактивне супстанце, док под њеним утицајем долази до „претеривања“ у примени насиља услед чега наступе тешке телесне повреде. Стиче се утисак да учиниоци примењују радњу извршења као „меру васпитног карактера“ према члану породице, а под дејством психоактивне супстанце долази до „ексцеса“. За превенцију насиља би сазнање о томе како утицати на смањење агресивности било од кључног значаја, односно како контролисати склоност ка агресивном понашању. Одговор на ово питање треба да дају психолози, на бази чијих предлога би се новелирали постојећи законски прописи.

У следећој табели представљена је повезаност кривичног дела насиља у породици под дејством психоактивних супстанци и запослености учиниоца, односно ли већи број незапослених учинилаца кривичног дела насиља у породици врше дело под дејством психоактивне супстанце од лица који су запослени.

Табела 18: Повезаност употребе психоактивних супстанци и запослености учиниоца

		Запосленост учиниоца		Укупно
		Незапослен	Запослен	
Учиниоца под дејством психоактивне супстанце	Не	23	15	38
	Да	25	6	31
Укупно		48	21	69

Када се посматра табела 18, уочава се да је број запослених лица који су учинили кривично дело под дејством психоактивне супстанце изузетно мали наспрам остале три комбинације у табели. Резултат хи-квадрат теста за 69 случајева од 77, уз 8 недостајућих вредности ($\chi^2=2,383$, $p=0,123$) показује да не постоји статистички значајна повезаност између осуђиваности и вршења насиља у породици под дејством психоактивне супстанце. Даље се може закључити да је број незапослених који чине насиље у породици под дејством психоактивне супстанце и оних који нису под таквом

врстом дејства сличан (25 наспрам 23). Незапослени који нису под дејством психоактивне супстанце чине више кривичних дела од запослених који нису под дејством психоактивне супстанце (23 наспрам 15). Најмање кривичних дела под дејством психоактивне супстанце чине запослени учиниоци (6), а запослени генерално чине мање кривичних дела од незапослених (21 наспрам 48). Стога се може рећи да запослена лица ређе испољавају насиље у породици под дејством психоактивне супстанце, те да је њихов удео у укупном броју извршених кривичних дела ове врсте мали (6 од 69), док је број запослених који чине насиље у породици без дејства психоактивне супстанце већи (15 од 69). Доминантан је број учинилаца овог дела који су незапослени.

Како би се још детаљније стекао увид у негативне особине учинилаца насиља у породици, што је важно приликом одмеравања казне, могу се посматрати ранија осуђиваност као отежавајућа околност и чињење кривичног дела под дејством психоактивне супстанце, односно да ли осуђивана лица у већем броју случајева врше насиље у породици под дејством психоактивне супстанце. У табели 19 су дати резултати кростабулације.

Табела 19: Повезаност употребе психоактивних супстанци и раније осуђиваности учиниоца

		Осуђиваност учиниоца		Укупно
		Неосуђиван	Осуђиван	
Учиниоца под дејством психоактивне супстанце	Не	26	13	39
	Да	11	20	31
Укупно		37	33	70

Резултат хи-квадрат теста за 70 од 77 случајева, уз седам недостајућих вредности је $\chi^2=5,546$, $p=0,019$, што значи да постоји статистички значајна повезаност између раније осуђиваности учиниоца и вршења кривичног дела насиља у породици под дејством психоактивне супстанце. Како постоји повезаност, коефицијент ϕ_i има вредност 0,310, што представља средњу јачину повезаности. У табели се види да осуђивани учиниоци (повратници) чешће чине кривично дело насиље у породици под дејством психоактивне супстанце (20 наспрам 13 од укупно 70, тј. 28,57 % наспрам 18,57 %). Такође, учиниоци насиља у породици који чине дело под дејством психоактивне супстанце су у већем броју случајева раније већ били осуђивани (20 наспрам 11 од 70, или 28,57 % наспрам 15,71 %).

Занимљиво је да највећи број учинилаца у узорку чине они који нису осуђивани и који кривично дело нису учинили под дејством психоактивне супстанце (26 од 70 или 37,14 %). Може се уопште истаћи закључак да су раније осуђивани учиниоци насиља у породици склонији конзумирању алкохола од неосуђиваних. Очигледно је да код 28,57 % учинилаца насиља у породици постоји стицај девијантних особина, односно склоност ка конзумирању психоактивне супстанце (најчешће алкохола) и вршење кривичних дела било које врсте. На другој страни су учиниоци код којих не постоји стицај претходно истакнутих девијација у понашању (37,14 %). Ове две групе насилника чине укупно 65,71 % учинилаца. Приликом избора врсте и мере казне ранија осуђиваност је отежавајућа околност, док зависност од психоактивних супстанци захтева изрицање мера безбедности обавезно лечење алкохоличара или обавезно лечење наркомана. С обзиром да су то лица склона вршењу кривичних дела, пожељно је њихово поштрено кажњавање.

5.4. Привремено одузимање предмета

Радњу извршења кривичног дела насиља у породици учинилац може предузети и коришћењем оружја, опасног оруђа или другог средства подобног да тело тешко повреди или здравље тешко наруши. Како је ово тежи облик дела, узимајући у обзир и виши степен опасности и страха жртве, вероватно је тешко да дело неће бити пријављено, нарочито када има последицу у виду телесних повреда. Најчешће полицијски службеници интервенишу у таквим ситуацијама и тада обавезно проверавају да ли осумњичени има оружје, тј. да ли има дозволу за држање и/или ношење или илегално поседује оружје. Провера осумњиченог у вези са поседовањем оружја је уобичајена за све ситуације, али је код осумњиченог који прети било којим средством још израженија опасност због могуће употребе у сврху напада или самоповређивања. У случајевима где постоји средство извршења, било да је њиме нанета каква повреда жртви или не, оно се обавезно одузима, и издаје се потврда о привремено одузетим предметима, која има доказну вредност на суду. Примењено средство је *corpus delicti*, и веома је значајно за доказивање овог кривичног дела, нарочито ако су њиме нанете повреде жртви.

Ако је тим средством нанета повреда жртви, судски вештак који ради вештачење телесних повреда ће у свом налазу и мишљењу истаћи да ли су таквим средством могле

бити нанете утврђене повреде, односно који је механизам њиховог настанка, и на томе ће се заснивати судска одлука. Овакву праксу потврђује и спроведено истраживање.

У случајевима где осумњичени поседује ватрено оружје (не мора и да га употреби према жртви) за које нема дозволу за држање и/или ношење, оружје ће се обавезно одузети уз издавање потврде, а он ће бити одговоран за стицај кривичних дела насиље у породици из члана 194 КЗ и недозвољену производњу, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348 КЗ. У спроведеном истраживању је било таквих случајева, на срећу у мањем броју – 2 од 77, што је релативно прихватљиво. У овим случајевима јавни тужиоци користе споразум о признању кривичног дела⁸⁴. Окривљеном се, наиме, изриче блажа казна од оне која би му се изрекла у редовном поступку, а специфичност овакве санкције огледа се у томе што је не одређује суд већ је странке фактички „уговарају“, што класичној подели на законско и судско одмеравање казне додаје и ово „страначко“, односно тужилачко одмеравање (Бајовић, 2015: 187).

Табела 20: Учесталост примењених средстава извршења у случајевима насиља у породици

		Учесталост	Учесталост (%)
Средство извршења	Физичка снага	42	54.55
	Психичко насиље	7	9.09
	Механичко средство	11	14.29
	Физичка снага и механичко средство	14	18.18
	Физичка снага и течност	2	2.60
	Физичка снага, механичко средство и течност	1	1.30
	Укупно	77	100.00

У табели 20 је приказана учесталост примењених средстава извршења у случајевима насиља у породици. Доминира физичка снага као, условно речено, средство извршења са 54,55 %, дакле, у више од половине случајева⁸⁵. Приметно је да се и физичка снага у 18,18 % случајева примењује у комбинацији са механичким средством. За привремено одузимање предмета најбитније је укупно 26 од 77 случајева, 33,77 % или једна трећина, где је примењено неко механичко средство према жртви.

⁸⁴ Чланови 313-319 Законика о кривичном поступку

⁸⁵ То не значи да се применом физичке снаге не наносе теже повреде него ли применом другог средства, пре свега механичког.

Сва та средства су одузимана од учинилаца, уз издавање потврде о привремено одузетим предметима. Када се саслушава окривљени који је користио овакво средство, против њега стоји материјални доказ, па органу поступка (поготово суду који треба да изрекне кривичну санкцију) то помаже ради лакшег утврђивања чињеничног стања.

5.5. Увиђај

Након извршења кривичног дела насиља у породици, може се десити да на месту извршења настану трагови, чије је евидентирање од важности за доказивање овог кривичног дела. Најчешћи трагови су: посекотине, огреботине, крвни подливи, преломи костију, поломљени нокти, праменови ишчупане косе, поцепана одећа, текстуалне поруке, фотографије и видео и звучни записи садржани у мобилним телефонима и на другим електронским уређајима, дневници, писма, белешке, оружје, разно оруђе и други предмети, испретуран и поломљен намештај (Жарковић et al. 2014: 90-91). У таквим случајевима полицијски службеници предузимају доказну радњу увиђај, на основу које се изводи материјални доказ – записник о увиђају. Према Законика о кривичном поступку разликује се увиђај: а) лица, б) ствари и в) места догађаја⁸⁶. За кривично дело насиље у породици од највећег значаја су увиђај ствари и места догађаја.

5.5.1. Увиђај лица

Увиђај лица се ретко предузима зато што се жртва обраћа лекару ако има на себи траг извршења кривичног дела, поготово телесну повреду. Лекар потом утврђује здравствено стање жртве и о прегледу саставља извештај, који судски вештак може користити приликом вештачења телесних повреда. Зато није неопходно вршити увиђај над жртвом. Могућа ситуација у којој би требало предузети ову радњу је ако се на делу тела осумњиченог нађе траг извршења, што би најчешће био траг крви или косе жртве (на пример, крв на шакама). Ако жртва крвари, а на осумњиченом има трагова крви, логичан је механизам примене радње извршења, што се мора констатовати записником о увиђају.

---

⁸⁶ Чланови 133-136 Законика о кривичном поступку

5.5.2. Увиђај ствари

Траг извршења кривичног дела насиља у породици може се наћи на било којој ствари на месту извршења о чему се саставља записник о увиђају места догађаја. За доказивање овог дела, поготово за доказивање претњи упућених SMS порукама користи се увиђај мобилног телефона жртве, а по потреби се може одузети и телефон осумњиченог уз издавање потврде о привремено одузетим предметима. Покретна ствар над којом се врши увиђај је, дакле, мобилни телефон, а предмет увиђаја су текстуалне SMS поруке које је осумњичени упућивао жртви. Слање SMS порука представља један од облика психичког насиља који се релативно лако може доказати овом доказном радњом, за разлику од претњи које су упућене вербалним путем – уживо или током телефонског разговора. У истраживању је евидентиран један овакав случај, мада је овај начин доказивања заступљенији у парничним поступцима за изрицање заштитних мера према Породичном закону. У таквим случајевима обично супруг, бивши супруг или ванбрачни партнер упућује претње својој супрузи, бившој супрузи или ванбрачној партнерки, углавном када не живе у истом објекту. SMS поруке се сликају фотоапаратом у телефону, где се јасно види пошиљалац, садржина поруке и време слања. Фотографије настале на овај начин су саставни део увиђајне фотодокументације и прилог записнику о увиђају лица и ствари⁸⁷.

Постоји још једна могућност доказивања претњи које се упућују вербалним путем у току телефонског разговора, мада то не би спадало у доказну радњу увиђај, већ би била ближа тајном надзору комуникација као посебној доказној радњи. Можда би се тренутно законско решење могло изменити тако да се уведе увиђај у садржину телефонског разговора, као у случају SMS порука. Наиме, свако лице може да снима телефонске разговоре на свом телефону помоћу апликација које се могу пронаћи на Google Play Store⁸⁸. Постоји више апликација и коришћење већине је бесплатно. Једино што је потребно је да на телефону постоји Android оперативни систем. Када се претње учестало упућују током телефонског разговора, листинг мобилног оператера није довољан доказ, јер учинилац може рећи да зове из неког другог разлога, на пример, због заједничке деце. Ако би жртва знала како или ако би уз нечију помоћ инсталирала неку од ових апликација, имала би аудио запис наредних разговора, што није доказ по

---

⁸⁷ Постоје две врсте образаца записника о увиђају – записник о увиђају лица и ствари и записник о увиђају места.

⁸⁸ Google Play Store. Преузето 05.07.2017. <https://play.google.com/store>

Законику о кривичном поступку, али може поткрепити њено сведочење. Важно је да у том случају не оштећује учиниоца, не крши његово право неповредивости тајне писама или неко друго право које се односи на приватност, а снима телефонски разговор у коме сама учествује. Сувишно би било да се посебна доказна радња тајни надзор комуникација примени у поступцима који се односе на кривично дело насиље у породици, али актуелна технологија пружа могућност самосталног предузимања ове радње која би могла да повећа кредибилитет испитивања оштећеног као сведока.

5.5.3. Увиђај места

Место на ком је предузета радња извршења кривичног дела насиља у породици је простор на коме је могуће пронаћи трагове који указују на начин извршења дела и говори о начину настанка повреда жртве. Зато и њих треба унети у записник о увиђају места догађаја. Увиђај је доказна радња која се примењује у најмањем броју случајева⁸⁹, јер није увек неопходно да се предузима ако се докази могу извести и привременим одузимањем предмета или вештачењем. На пример, ако су жртви задати ударци применом физичке снаге или неког механичког средства, а нема трагова крви на поду места догађаја, онда ће за доказивање бити довољно урадити вештачење телесних повреда и привремено одузимање предмета, ако је коришћено механичко средство. Ако постоје трагови крви на месту догађаја, обавезно се врши увиђај.

Ради што детаљнијег евидентирања чињеничног стања на месту догађаја, пожељно је вршити снимање, фотографисање, скицирање и изузимање. Нове технологије омогућавају и израду сферних фотографија, тако да сва лица могу на основу ње да стекну утисак о месту као да се тамо налазе. Документација мора бити сачињена уз поштовање начела усаглашености, објективности и свеобухватности (Жарковић et al. 2014: 94). О извршеном увиђају места саставља се извештај о криминалистичко-техничком прегледу лица места, на основу кога се саставља записник о увиђају места догађаја⁹⁰.

У спроведеном истраживању, увиђај је урађен у свега неколико случајева, што је разумљиво с обзиром на обим активности које треба предузимати у склопу ове доказне радње, а није неопходно вршити је у сврху доказивања, што је већ изложено. Према

---

⁸⁹ У спроведеном истраживању увиђај је предузет је у 9,09 % случајева (7 од 77)

⁹⁰ Назив обрасца је записник о увиђају места догађаја

Закону о спречавању насиља у породици, најпре полицијски службеници који интервенишу, а затим надлежни полицијски службеник може оценити на основу затечене ситуације да ли је потребно вршити увиђај или не. Важно је само не пропустити вршење увиђаја када је то заиста потребно, што се обично дешава у случајевима где постоје телесне повреде жртве.

Сprovedено истраживање је показало да у односу на тежину повреде, у само три случаја је вршен увиђај места догађаја када су вештачењем констатоване лаке телесне повреде и у једном случају где су констатоване тешке телесне повреде. У односу на средство извршења, увиђај је вршен у два случаја где је учинилац применио физичку снагу, у једном случају где је применио механичко средство и у три случаја где је комбиновано применио и физичку снагу и механичко средство – дакле у ових шест случајева је, поред увиђаја места догађаја, коришћено и медицинско вештачење као доказна радња⁹¹.

---

⁹¹ Вештачење је вршено у случајевима где су констатоване лаке и тешке телесне повреде, али је у неким од случајева, што није посебно истакнуто рађено и психијатријско вештачење учиниоца

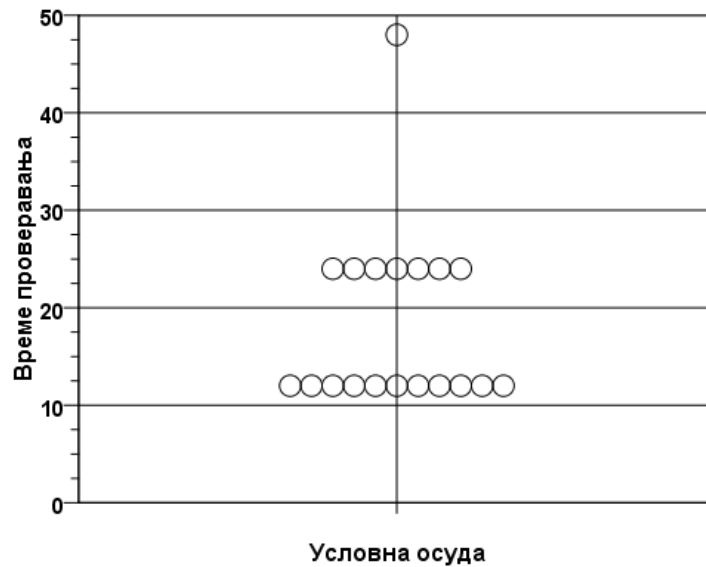
VI САНКЦИОНИСАЊЕ УЧИНИЛАЦА КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У циљу сагледавања казнене политике код сузбијања кривичног дела насиља у породици, истраживана је структура судских одлука Основног суда у Нишу. Суд у сваком појединачном случају врши индивидуализацију казне, тежећи да одмери ону врсту и меру казне која би требало најефикасније да утиче на преваспитање учиниоца дела (Јовашевић, 2003: 188). Узорак чини 66 судских одлука из трогодишњег периода и њиховом анализом се могу издвојити карактеристике изречених кривичних санкција. Од 66 судских одлука, у четири случаја није изречена ниједна кривична санкција због одбијања оптужбе. У виду главне кривичне санкције изречено је 35 казни затвора, 19 условних осуда, четири кућна затвора, једна новчана казна, у два случаја мера безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи и у једном случају мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи. Споредне кривичне санкције нису изречене уз главну у 44 случаја, док је мера безбедности обавезно лечење алкохоличара изречена у 16 случајева. Следи новчана казна у три случаја, две мере безбедности обавезно лечење наркомана и једна мера безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним.

Како је очигледно да казна затвора и условна осуда чине 81,81 % изречених кривичних санкција, у наставку рада ће бити анализирана судска пракса са различитих аспеката. Од 35 изречених главних казни затвора, уз 18 казни није изречена ниједна споредна кривична санкција, уз 14 казни је изречена мера безбедности обавезно лечење алкохоличара, једна новчана казна и две мере безбедности обавезно лечење наркомана. Уз условну осуду као главну санкцију у 16 случајева није изречена ниједна споредна кривична санкција, док је изречена једна мера обавезног лечења алкохоличара, једна новчана казна и једна мера безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним. *Prima faciae*, примећује се да је казна затвора изрицана у случајевима са вишим степеном друштвене опасности, нарочито посматрајући споредне кривичне санкције које су изречене уз њу.

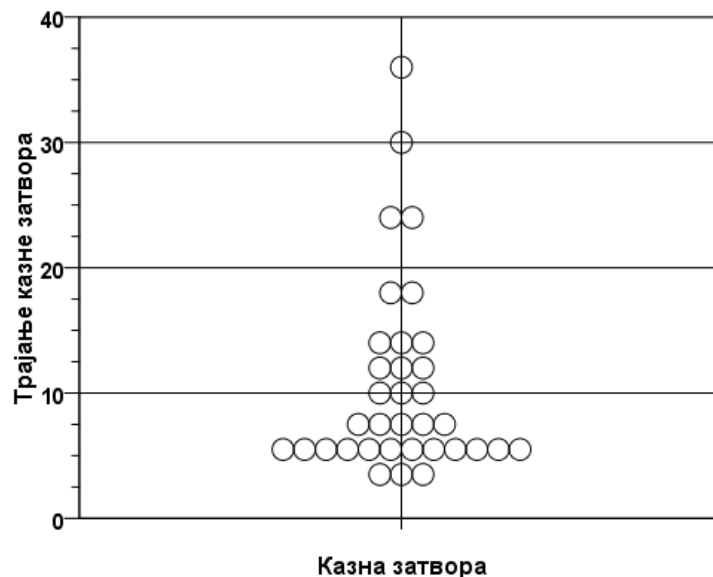
На слици 7 се види расподела кружница које представљају појединачне случајеве насиља у породици на скали која показује време проверавања условне осуде. На основу увида у водоравно груписање кружница, изводи се закључак да се условне осуде најчешће изричу са временом проверавања од 12 месеци (11 случајева) и 24

месеца (7 случајева). Постоји још 1 случај где је изречена условна осуда са максималним временом проверавања од 48 месеци који је истурен у горњем делу скале.

Слика 7: Расподела случајева са изреченим условним осудама по времену проверавања

У Кривичном законнику је за сваки облик насиља у породици (сваки став) из члана 194 КЗ прописан одговарајући распон посебног минимума и посебног максимума казне затвора за учиниоца. На основу дијаграма кружница на слици 8 може се видети у ком броју случајева се изриче казна затвора у одређеном трајању⁹².

Слика 8: Расподела случајева са изреченим казнама затвора по трајању

⁹² Напомена: кружнице на дијаграму на слици 8 су груписане на парним вредностима у месецима трајања казне затвора, па се не примећују изразито случајеви где је изречена казна затвора у трајању од 3, 5 и 7 месеци. Зато је то истакнуто у тексту.

У највећем броју случајева (што се види по груписаности кружница водоравно, а потом и усправно) казна затвора се изриче у трајању до 14 месеци. Највише има учинилаца којима је изречена казна затвора у трајању од шест месеци – 11 случајева и један у коме је изречена казна затвора у трајању од пет месеци (12 кружница). Казна затвора у трајању од 10 до 14 месеци постоји као група кружница на скали, тачније њих девет, које указују да су то случајеви у којима вероватно има већег степена опасности. Приметна су и четири случаја где је изречена казна затвора у трајању од осам месеци и једна у трајању од седам месеци. Од укупно 35 случајева, шест се одликују већим одступањем на горњем делу скале дијаграма, што показује да су у тим случајевима изречене казне затвора у дужем временском трајању (од 18 до 36 месеци). Вероватно је у тим случајевима постојао тежи облик, односно тежа последица него у груписаним случајевима (став 3). Има само један случај где је изречена казна затвора у трајању од три месеца и два случаја где је изречена казна затвора у трајању од четири месеца.

Због различитих дужина трајања изречене казне затвора, случајеви њене примене су подобни за анализу применом дијаграма кружница (*Bubble Plot-a*), док случајеви где је изречена условна осуда нису, јер има пуно преклапања кружница и то само на 12 и 24 месеца времена проверавања. Зато су за анализу условне осуде коришћене само кростабулације.

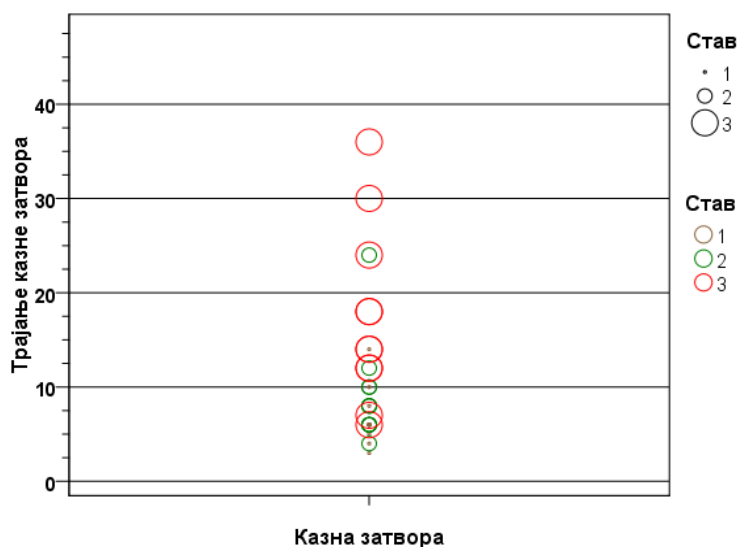
6.1. Примена условне осуде и казне затвора у односу на облик дела

У табели 21 представљен је избор кривичне санкције у односу на облик дела из ставова 1, 2 и 3 члана 194 КЗ. Очигледно је да се за облик дела из става 1 чешће примењује условна осуда, док је потпуно супротно када је учињен облик дела из става 2 или 3, где се условне осуде изричу изузетно, што се види по бојама у табели. У овом сегменту се може рећи да је избор кривичне санкције исправан.

Табела 21: Избор кривичне санкције у односу на облик насиља у породици

		Кривична санкција		Укупно
		Условна осуда	Казна затвора	
Став	1	14	12	26
	2	3	12	15
	3	2	11	13
Укупно		19	35	54

Казну затвора треба изрећи сразмерно тежини последице, квалификаторним и привилегујућим околностима, односно степену кривице учиниоца.

Слика 9: Расподела изречених казни затвора по трајању у односу на облик дела (став)

Дијаграм кружница на слици 9 не говори много о броју случајева, али говори уопште у ком трајању се изриче казна затвора за сваки облик кривичног дела посебно. Како је већ истакнуто у делу рада који се односи на појам насиља у породици у Кривичном законнику, обухваћени су ставови 1, 2 и 3 (основни и два тежа облика). На слици 9 кружнице браон боје најмањег пречника означавају случајеве дела из става 1 у односу на трајање казни затвора које се изричу учиниоцима, кружнице зелене боје средњег пречника представљају случајеве дела из става 2, док кружнице црвене боје највећег пречника представљају случајеве дела из става 3 члана 194 КЗ у односу на трајање казни затвора које се изричу учиниоцима. У суштини, примењено је једноставно правило – већа кружница означава тежи облик, односно виши став (сваки став је означен различитом бојом као што је истакнуто у легенди десно од дијаграма).

У вези са браон кружницама (став 1), примећује се да је казна затвора изрицана у распону од 3 до 14 месеци. Како је казна прописана за овај став од 3 месеца до три године, тј. 36 месеци, примећује се пракса суда да изриче казну затвора у трајању испод половине посебног максимума.

Зелене кружнице средњег пречника (став 2) показују да се за овај став изриче казна затвора у трајању од шест⁹³ до 24 месеца (две године), а распон предвиђен Кривичним закоником је од шест месеци до пет година, што поново наводи на закључак да се казне изричу испод половине посебног максимума, јер је кружница која показује случај у коме је изречена казна затвора у трајању од 24 месеца једини случај са толиким трајањем. Углавном се за овај став изриче казна затвора у трајању од шест до 12 месеци, што показује распоред зелених кружница од којих су неке подебљане због преклапања у том интервалу.

Црвене кружнице са највећим пречником (став 3) показују да се за кривично дело из овог става изриче казна затвора у широком распону од шест до 36 месеци (три године), а Кривичним закоником је предвиђен распон од две до десет година. Ове кружнице се у већини случајева налазе изнад осталих кружница, што означава дуже трајање. Црвене кружнице показују да се за ово дело изричу најтеже казне, што је и логично.

6.2. Примена условне осуде и казне затвора у односу на последицу кривичног дела

У наставку анализе потребно је видети у односу на какву последицу и у којој мери се условна осуда и казна затвора примењују, што је приказано у табели 22.

Табела 22: Избор кривичне санкције у односу на последицу насиља у породици

		Последица				Укупно
		Угрожено спокојство	Лака телесна повреда	Тешка телесна повреда	Нарушено душевно стање	
Кривична санкција	Условна осуда	13	5	0	1	19
	Казна затвора	9	14	7	3	33 ⁹⁴
Укупно		22	19	7	4	52

⁹³ У једном случају је изречена и мера безбедности обавезно лечење алкохоличара као споредна санкција, и зато је трајање казне затвора испод посебног минимума, јер је приоритет дат мери безбедности, па се једна зелена кружница налази на 4 месеца трајања казне затвора.

⁹⁴ Има две недостајуће вредности, тј. постоје 2 случаја у којима је изречена казна затвора, а нема података о врсти последице. Да је било вештачења, била би истакнута, па је могуће да је било само угрожено спокојство.

Под последицом кривичног дела насиља у породици се подразумевају четири облика. То су: а) угрожено спокојство, б) лака телесна повреда, в) тешка телесна повреда и г) нарушено душевно стање жртве. Врста и тежина последице се доказује вештачењем. Угрожено спокојство је, као што је већ утврђено, најчесталија последица извршеног дела насиља у породици. За ову врсту последице се изриче сличан број условних осуда и казни затвора, с тим да условне осуде превладавају (13 према 9). Добра пракса је што се за лаке телесне повреде примарно изриче казна затвора (14 према 5).

Постоје извесни проблеми у вези са квалификацијом лаке телесне повреде. Лака телесна повреда постоји у случајевима када здравље жртве није нарушено тако тешко да је услед тога доведен у опасност њен живот или није уништен или трајно и у знатној мери оштећен или ослабљен неки важан део њеног тела или важан орган или није проузрокована трајна неспособност за рад жртве или трајно и тешко нарушење њеног здравља или унакаженост. *A contrario*, постојаће тешка телесна повреда. У пракси, то значи да се лаком телесном повредом може квалификовати модрица на лицу жртве настала деловањем једног ударца физичком снагом учиниоца, а учинилац може и применом физичке снаге и механичког средства наносити ударце жртви, што ће узроковати настанак бројних модрица или посекотина на телу жртве, а нема елемената за квалификовање тешке телесне повреде, па ће постојати само лака телесна повреда. Зато не носе све лаке телесне повреде исти степен опасности, па у односу на интензитет и бројност повреда на телу жртве треба правично и законито одмеравити казну.

За тешку телесну повреду се изриче само казна затвора, што је исправно. Слично важи и за нарушено душевно стање, где се доминантно примењује казна затвора према учиниоцима у односу на условну осуду. Табела 22 указује на постојање критеријума суда да бира између казне затвора и условне осуде у односу на врсту и тежину последице кривичног дела. Дакле, избор санкције је адекватан.

Последица кривичног дела би требало да утиче на трајање казне затвора. Због тога се овај сегмент истраживања фокусира на трајање казне затвора у односу на последицу. Поново је примењен дијаграм кружница (слика 10), само што сада плава кружница са најмањим пречником означава трајање казне затвора за угрожено спокојство, зелена кружница са већим пречником означава трајање казне затвора за лаку телесну повреду, црвена кружница са пречником трећим по величини означава

трајање казне затвора за тешку телесну повреду и наранцаста кружница са највећим пречником означава трајање казне затвора за нарушено душевно стање.

Слика 10: Расподела изречених казни затвора по трајању у односу на последицу насиља у породици

И овде се може рећи да постоји градација последица по тежини у смислу пречника кружница, само не да је тешка телесна повреда увек мања последица од нарушеног душевног стања жртве. И тешке телесне повреде и нарушена душевна стања су тешке последице, објективно гледано, тако да се у вези са ове две последице тешко може правити градација, али су кружнице у овом истраживању илустративног карактера, пре свега због разликовања појмова на дијаграмима.

На дијаграму се уочава да се за само угрожено спокојство (плаве кружнице) изриче казна затвора у распону од три до 18 месеци, а у Кривичном закону је за став 1 предвиђена казна затвора од три месеца до три године, што се може сматрати оправданим у оквиру става 1, јер он обухвата и лаку телесну повреду⁹⁵. Сагласно овом закључку, требало би за лаке телесне повреде изрицати казне затвора у дужем трајању (бар до три године за став 1 или до пет година за став 2). Ако се посматрају зелене кружнице, оне показују да се казна затвора за нанету лаку телесну повреду креће у распону од шест до 14 месеци, у складу са њиховом груписаношћу на скали. Дакле, лака телесна повреда као последица у оквиру кривичног дела става 1 или 2 се поистовећује са угроженим спокојством, што није увек логично. Учиницац који прети жртви насиљем или удари жртву отвореном шаком у пределу лица не може се

⁹⁵ Ако би у конкретном случају постојао став 2, онда би могла висина казне да буде и до двапут виша.

поистоветити са учиниоцем који истуче жртву и нанесе јој лаку телесну повреду, било применом физичке снаге или неког оружја, оруђа или другог средства.

За тешку телесну повреду (црвене кружнице), што представља последицу из става 3 изриче се казна затвора у најдужем трајању, што се види по издвојеним црвеним кружницама на скали дијаграма. То је и разумљиво, једино што се казна затвора према Кривичном закону прописује у распону од две до десет година, а у истраживању она је изрицана у трајању од шест до 36 месеци (три године). Поново се уочава значајно ублажавање прописане казне на трећину. За нарушено душевно стање трајање казне затвора се креће од шест до 18 месеци, што се може сматрати исправним.

6.3. Примена условне осуде и казне затвора у односу на ранију осуђиваност учиниоца

Ранију осуђиваност учиниоца Кривични законик сматра као отежавајућу околност. У члану 55 Кривичног законика помиње се поврат учиниоца, што би требало да обухвати ранију осуђиваност. Она представља идентификовану склоност ка вршењу кривичних дела, што не треба занемаривати. У табели 23 приказан је избор кривичне санкције у односу на ранију осуђиваност учиниоца.

Табела 23: Избор кривичне санкције у односу на ранију осуђиваност учиниоца

		Кривична санкција		Укупно
		Условна осуда	Казна затвора	
Ранија осуђиваност	Неосуђиван	14	13	27
	Осуђиван	4	22	26
Укупно		18 ⁹⁶	35	53

Очигледно је да се условна осуда најчешће изриче неосуђиваним учиниоцима кривичног дела насиља у породици, уз неколико изузетака. Међутим, казна затвора се у значајно већем броју изриче раније осуђиваним учиниоцима. То указује да ранија осуђиваност учиниоца утиче на избор кривичне санкције.

⁹⁶ Постоји једна недостајућа вредност, тј није било податка о ранијој осуђиваности учиниоца у једном случају где је изречена условна осуда. Онда је већа вероватноћа да није осуђиван, јер би било истакнуто.

Слика 11: Расподела изречених казни затвора по трајању у односу на ранију осуђиваност учинилаца насиља у породици

Дијаграм на слици 11 показује у ком трајању се изриче казна затвора учиниоцима кривичног дела насиља у породици који су већ осуђивани. Плаве кружнице мањег пречника односе се на раније неосуђиване учиниоце, док се црвене кружнице већег пречника односе на осуђиване. Посматрајући густо распоређене и преклопљене плаве и црвене кружнице, са неколико кружница које су у горњем делу дијаграма и показују казну затвора у најдужем трајању до 36 месеци, делује да се казна затвора изриче у сличном трајању и осуђиваним и неосуђиваним учиниоцима. То значи да у сваком конкретном случају осуђиваност не доприноси значајно изрицању казне затвора у дужем временском трајању, него да учинилац није раније осуђиван. Лице које је исказало своје склоности ка вршењу кривичних дела се слично посматра као и лице које нема такве карактеристике, што је нелогично. Било би логично да су црвене кружнице груписаније у горњем делу скале, а плаве у доњем.

Ако је учинилац насиља у породици раније већ чинио кривична дела, и сад поново чини кривично дело са елементима насиља, то никако не значи да ће он да престане са испољавањем свог девијантног понашања. Такво лице није подобно да живи међу становницима своје државе који се прихватљиво понашају. Њега треба „издвојити“ из друштвене заједнице уз преваспитавање помоћу психолога који би требало да спроводе програме за смањење нивоа агресивног понашања (тзв. психосоцијални третман) или за његово преусмеравање у корисне сврхе (на пример

рад), и да се потом ангажују у казнено-поправним установама, како би тај програм применили.

6.4. Примена условне осуде и казне затвора у односу на запосленост учиниоца

Према Закону о раду⁹⁷, ако се запосленом учиниоцу било ког кривичног дела изрекне казна затвора или мера безбедности, васпитна или заштитна мера у трајању дужем од шест месеци и због тога мора да буде одсутан са рада, њему престаје радни однос. Због тога је у овом раду истражено и каква је казнена политика у вези са дужином трајања казне затвора за запослене и незапослене учиниоце насиља у породици.

Табела 24: Избор кривичне санкције у односу на запосленост учиниоца

		Кривична санкција		Укупно
		Условна осуда	Казна затвора	
Запосленост	Незапослен	12	26	38
	Запослен	6	8	14
Укупно		18 ⁹⁸	34 ⁹⁹	52

У табели 24 се уочава да се казна затвора и условна осуда у највећем броју случајева изричу незапосленим учиниоцима, док је сличан број условних осуда и казни затвора које се изричу запосленим учиниоцима кривичног дела насиља у породици. Незапосленима се у већој мери изриче казна затвора. Изрицање условне осуде не би требало да утиче на одржање радног односа учиниоца. Зато је битно сагледати у ком трајању се изриче казна затвора запосленим учиниоцима.

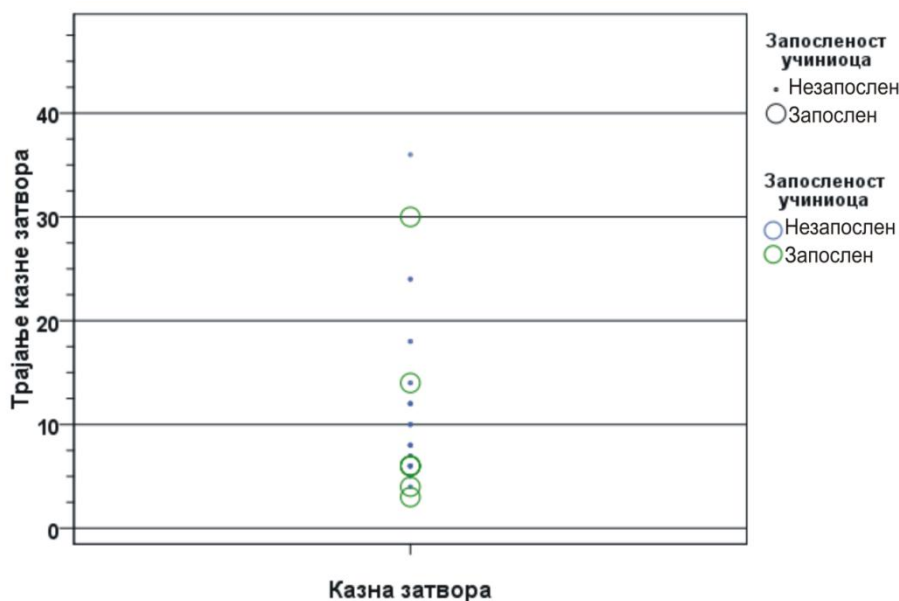
На дијаграму (слика 12) плаве кружнице малог пречника представљају случајеве са незапосленим учиниоцима, а зелене кружнице већег пречника случајеве са запосленим учиниоцима насиља у породици којима су изречене казне затвора.

⁹⁷ Закон о раду. *Сл. гласник РС*. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014 и 13/2017 – одлука УС

⁹⁸ Једна недостајућа вредност, није било податка о запослености учиниоца у једном случају где је изречена условна осуда.

⁹⁹ Једна недостајућа вредност, није било податка о запослености учиниоца у једном случају где је изречена казна затвора.

Слика 12: Расподела изречених казни затвора по трајању у односу на запосленост учинилаца насиља у породици

Уочава се на дијаграму да су плаве кружнице распоређене по целој скали, са slabим груписањем у доњем делу, што значи да се незапосленим учиниоцима уобичајено изриче казна затвора, и то изнад шест до максималних 36 месеци у узорку, али су ове кружнице најближе једне другима између шест и 14 месеци казне затвора и преклапају се. Зелене кружнице показују да се запосленим учиниоцима изриче казна затвора у трајању до шест месеци, на основу њихове груписаности у доњем делу дијаграма и на основу подебљане зелене кружнице на шест месеци, али уз два изузетка, вероватно због тежине последице, којима је изречена казна затвора у трајању од 14 и 30 месеци, јер се види знатно одступање ове две кружнице на скали у односу на три кружнице у доњем делу скале.

Оваква пракса суда која привилегује запослене учиниоце кривичног дела насиља у породици је позитивна, зато што би се у случају губитка посла учиниоца додатно продубили породични проблеми. Како је за одмеравање казне битно држање учиниоца након учињеног дела и његов однос према жртви, суд може донети пресуду којом неће значајно угрозити финансијску ситуацију у одређеној породици. Ако се на основу односа учиниоца према жртви види да не постоји сврха изрицања казне затвора у трајању до шест месеци, онда ће суд донети одлуку као у истакнутим случајевима са кружницама које одступају. За специјалну превенцију је битно да учинилац схвати да је могао да изгуби посао и да не сме поново да учини кривично дело. Одржање радног односа је нарочито важно у случајевима када је учинилац супружник, бивши

супружник или ванбрачни партнер који има дете са жртвом или је жртва дете, па треба да му даје издржавање по истеку казне.

6.5. Примена условне осуде и казне затвора у односу на средство извршења кривичног дела

Тежи облик дела (став 2) подразумева коришћење опасног оружја, оруђа или другог средства подобног да тело тешко повреди или здравље тешко наруши¹⁰⁰. Зато треба видети у ком трајању се изриче казна затвора у зависности од примењеног средства извршења. У табели 25 је приказан избор кривичних санкција у односу на примењено средство извршења.

За примену физичке снаге од стране учиниоца дела насиља у породици изриче се условна осуда, али и казна затвора у већем броју случајева, док се за комбиновану примену физичке снаге и механичког средства готово увек изриче казна затвора. Када се користи механичко средство, сличан је број условних осуда и казни затвора. Ово се подудара са сегментом истраживања који се односи на повезаност последице кривичног дела насиља у породици и употребљеног средства извршења, где је изведен закључак да се применом физичке снаге нанесе највише лаких и тешких телесних повреда. Коришћење механичког средства не значи увек узроковање телесних повреда, али је већа конкретна опасност, нарочито када се користи истовремено са физичком снагом.

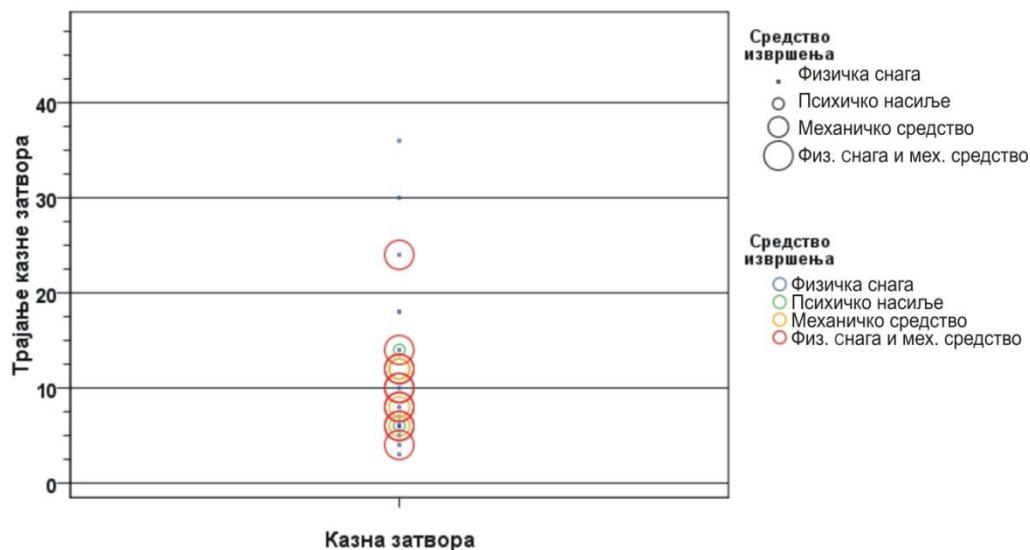
Табела 25: Избор кривичне санкције у односу на средство извршења

		Кривична санкција		Укупно
		Условна осуда	Казна затвора	
Средство извршења	Физичка снага	8	19	27
	Психичко насиље	3	2	5
	Механичко средство	6	4	10
	Физичка снага и механичко средство	1	10	11
	Физичка снага и течност	1	0	1
Укупно		19	35	54

Да би се анализирано трајање казне затвора у односу на примењено средство извршења, с обзиром на чињеницу да се само применом физичке снаге наносе најтеже последице, на слици 13 плаве кружнице најмањег пречника означавају случајеве где је

¹⁰⁰ У раду је коришћен и израз механичко средство.

учинилац користио само физичку снагу. Зелене кружнице већег пречника означавају случајеве где је учинилац вршио психичко насиље над жртвом. Наранџасте кружнице још већег пречника представљају случајеве у којима је учинилац користио неко механичко средство према жртви. Последње су кружнице црвене боје највећег пречника које означавају случајеве у којима је учинилац истовремено користио и физичку снагу и механичко средство.

Слика 13: Расподела изречених казни затвора по трајању у односу на средство извршења

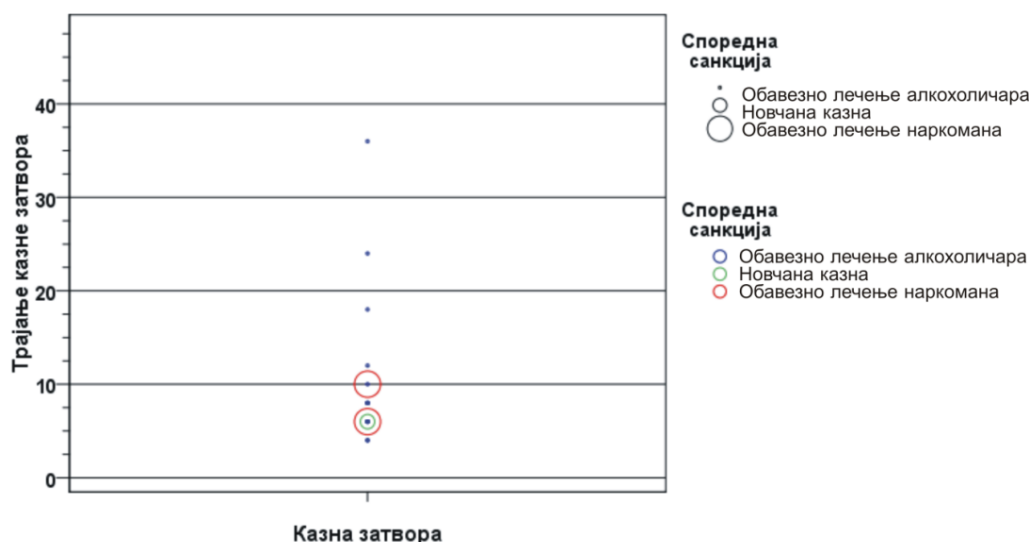
На дијаграму се уочава да су плаве кружнице груписане од три до десет месеци казне затвора, што значи да се у таквим случајевима казна изриче у том распону. Међутим, има изузетака који су истакнути на скали изнад 14 до 36 месеци који показују да се у случајевима где је примењена физичка снага према жртви изриче и изванредан број казни затвора у најдужем трајању. То се подудара са закључком изведеним у делу који се односи на вештачење телесних повреда, где је највећи број случајева са лако телесном повредом проузрокован деловањем физичке снаге учиниоца, док има и случајева са тешким телесним повредама који су настали деловањем истог средства. Баш из тог разлога су плаве кружнице груписане у доњем делу скале, а због изузетних случајева са тешким телесним повредама има неколико кружница ове боје и на средњем и највишем делу скале (дуже трајање казне затвора). За психичко насиље (зелене кружнице) изриче се казна затвора у распону од шест до 14 месеци, што је и разумљиво.

Када учинилац користи механичко средство (норанџасте кружнице), последица се најчешће јавља у виду лаке телесне повреде, а тада се изриче казна затвора у распону

од шест до 12 месеци, што се може сматрати благом санкцијом у односу на законски распон. На крају остају црвене кружнице (комбинација физичке снаге и механичког средства), које се групишу на скали од четири до 14 месеци, само једна кружница је истакнута у горњем делу скале, а лаке телесне повреде, и у мањем броју тешке телесне повреде буду узроковане управо деловањем овог средства извршења.

6.6. Примена казне затвора у односу на споредне кривичне санкције

При излагању резултата спроведеног истраживања казнене политике за кривично дело насиље у породици изнет је број изречених споредних кривичних санкција уз условну осуду и казну затвора као главну казну. У вези са тим, када је предмет анализе казна затвора, дијаграмом кружница могу се обухватити и случајеви где је изречена споредна кривична санкција уз главну казну затвора. У спроведеном истраживању, три споредне кривичне санкције су изрицане уз казну затвора (слика 14). То су: а) мера безбедности обавезно лечење алкохоличара (плаве кружнице најмањег пречника); б) новчана казна (зелене кружнице средњег пречника) и в) мера безбедности обавезно лечење наркомана (црвене кружнице највећег пречника).

Слика 14: Расподела изречених казни затвора по трајању у односу на споредне кривичне санкције

У односу на скалу трајања казне затвора види се да су плаве кружнице најучесталије и има их дуж целе скале, до 36 месеци. Ово се поклапа са сегментом истраживања који се односи на повезаност дејства психоактивних супстанци на

учиниоца и последице кривичног дела насиља у породици. Тешке телесне повреде најчешће наносе учиниоци у алкохолисаном стању, а за овакву последицу се увек изриче казна затвора. Поред тога, када се у поступку утврди да је учинилац зависник од алкохола, мора му се изрећи мера безбедности обавезно лечење алкохоличара. Очигледно су најтежи случајеви у којима је учинилац био под дејством алкохола. Новчана казна изречена је у само једном случају као споредна санкција, док је обавезно лечење наркомана изречено у два случаја, што се види по кружницама у доњем делу скале, дакле уз казну затвора у трајању до 10 месеци. У том смислу конзумирање алкохола представља чешћи и већи проблем од конзумирања опојних дрога у случајевима насиља у породици.

6.7. Ефикасност кривичних санкција

На основу изложених дијаграма који описују случајеве у којима се изриче казна затвора у одређеном трајању, и на основу сазнања која су изведена из њих, закључује се да суд има добар критеријум за избор кривичне санкције, с тим да често изриче кривичне санкције у трајању не много већем од посебног минимума. Изрицање казне затвора се не креће до посебног максимума предвиђеног у члану 194 КЗ.

Међутим, ако се констатује да је случај са најтежом последицом био онај у коме је изречена казна затвора у трајању од 36 месеци (на сваком дијаграму се налази истурен кружић на врху скале) и споредна кривична санкција мера безбедности обавезно лечење алкохоличара (јер је раније осуђивани учинилац у алкохолисаном стању нанео свом родитељу тешку телесну повреду применом физичке снаге) и како су учиниоци у другим случајевима применом механичких средстава проузроковали настанак лакших последица по своје жртве, може се поставити питање која би се казна изрекла, на пример, учиниоцу који под утицајем опојне дроге ватреним оружјем нанесе тешку телесну повреду жртви – члану породице.

У конкретном случају то би било кривично дело из става 3 члана 194 КЗ, где је коришћење ватреног оружја квалификаторна околност, као и обим и интензитет проузроковане последице у виду тешке телесне повреде, очигледно је да суд има релативно добар критеријум за одмеравање казне затвора. Израз релативно значи да има изузетака, где би требало појачати казнену политику према повратницима, односно у оним случајевима где је више пута пријављивано насиље у породици. У претходном

примеру са употребом ватреног оружја казна затвора би требало да буде изречена у трајању од седам-осам година, јер је посебни максимум прописане казне затвора за тај облик дела десет година, уз изрицање мере безбедности обавезно лечење наркомана. У другом случају када би учинилац под дејством алкохола или опојне дроге нанео тешку телесну повреду малолетном лицу као члану своје породице, и то опасним оружјем, радило би се о облику кривичног дела из става 3, члана 194, с тим да би казна за таквог учиниоца морала да буде близу посебног максимума од десет година, слично као у претходном примеру.

Но, може се замислити и случај где је учинилац супруг, а жртва трудна супруга, којој он нанесе лаку или тешку телесну повреду, поготово ако последица насиља утиче на здравље детета. Како би се у таквом случају кажњавало за ово дело – наравно, посебним максимумом. При томе се може поставити и следеће питање: да ли у Нишу и околини постоје случајеви извршеног кривичног дела насиља у породици као у претходним примерима у којима би се захтевало максимално кажњавање (до висине посебног максимума)? Одговор је, очигледно, да не постоје такве радње и средства извршења, као ни настале последице, што је позитивно. Ни у једном од анализираних случајева учинилац није користио ватрено оружје, малолетним лицима нису наносене тешке телесне повреде, нити су жртве биле бремените жене.

Често се истиче и да се у Србији условне осуде изричу у већем броју него казне затвора. Строгост казнене политике се не мери само бројањем врста изречених кривичних санкција, већ и специфичностима критеријума који се примењују приликом избора врсте и мере кривичне санкције. У затвор се на дуже време шаљу учиниоци који нису подобни да живе у заједници са другим људима у друштву, па и тад је потребно да имају одређен психосоцијални третман.

Други део проблема трајања казне затвора¹⁰¹ је њена ефективност, тј. у којој мери се казном затвора „поправљају“ односи у породици по издржавању казне. О проблемима у примени краткотрајних казни затвора према учиниоцима насиља у породици и, уопште, о сувише „оштрој реакцији“, која често може бити изразито контрапродуктивна за саму породицу, говорио је судија Никола Милошевић. Шта ће бити после издржаних кратких казни затвора, како ће се ти осуђени понашати у породици и у друштву, јер се зна да се према осуђеним лицима за кривична дела насилничког криминалитета не примењују посебни третмани (Шкулић, 2014: 41)? Зато

---

¹⁰¹ Примарно казне затвора, јер су у питању тежи случајеви у различитим аспектима.

према Закону о спречавању насиља у породици не треба само правити индивидуалне планове заштите жртава, већ је потребно предвидети и индивидуалне планове психосоцијалног третмана учинилаца, који би се спроводили паралелно са трајањем условне осуде или у току издржавања казне затвора.

У случајевима где учинилац често испољава антисоцијално понашање, нарочито према члановима породице, где нема сврхе применити условну осуду или казну затвора у краћем трајању, приликом поновног извршења дела требало би им повећати трајање казне затвора, јер они очигледно нису способни да живе у друштвеној заједници, а да не угрожавају нечије право на живот или неко друго право (European Court of Human Rights, 2017: 1-13). Поред тога, потребно им је понудити алтернативу у затвору, нпр. да се оспособе за одређени посао којим би се бавили после изласка из затвора¹⁰². Ако то не прихвате, онда преостаје да таква лица у целости издрже изречену казну затвора. Поред тога, према њима треба обавезно применити мере надзора по изласку из затвора, барем у трајању од неколико месеци. Наравно, овај концепт се може применити и на учиниоце неких других кривичних дела.

Ако се упореде појавни облици овог кривичног дела на локалном подручју, на територији целе Србије и у неким другим државама можемо рећи да у Србији углавном мужеви применом физичке снаге или механичког средства супругама угрожавају спокојство, нанесу им лаку или ређе тешку телесну повреду. Слично важи и за синове који угрожавају спокојство и телесни интегритет својих родитеља истим средствима извршења. Истина, дешавају се и убиства чланова породице, само што ће такав случај вероватно пре бити квалификован као тешко убиство. Број пријављених лица за кривично дело убиство¹⁰³ у Србији у току 2013. године је био 220, у 2014. години нешто мањи, тј. 198 и 2015. године највиши – 252¹⁰⁴. Стога се може закључити да се у просеку изврши око двадесет убистава месечно у целој Србији, па би број убистава чланова породице био много мањи. То је још један од разлога зашто овај облик дела није обухваћен предметним истраживањем.

Судској пракси се ипак може упутити критика да се у случајевима где има лаких или тешких телесних повреда иде много ближе посебном минимуму, него средини

---

¹⁰² Не односи се на запослене учиниоце који могу да задрже посао.

¹⁰³ Нема података за тешко убиство, али је број таквих случајева сигурно много мањи од броја убистава.

¹⁰⁴ Републички завод за статистику, преузето 11.05.2017.

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140203IND01%2c140203IND02%2635%3d6%2658%3d13113%262%3d201300%2c201400%2c201500%266%3d1%2c2%26sAreaId%3d140203%26dType%3dName%26fType%3dSerbianCyrillic>

распона између посебног минимума или максимума прописане казне затвора за кривично дело из одређеног става члана 194 КЗ. Претходно излагање се односило на исправну одлуку судова да не изричу казне затвора у максималном трајању за одређен облик дела, али би требало поштрити кажњавање барем до средине распона прописане казне за повратнике и вишеструко пријављивана лица. Ова пракса може бити објашњена и споразумом окривљеног и жртве на суду, помирењем, испуњењем одређених обавеза, али и проблемима организационе природе, због могућег недостатка смештајног капацитета у казнено-поправним заводима (Димовски, Костић, 2015: 167-178).

У српским медијима се жртве охрабрују да пријаве насиље у породици како би се коначно избориле са тим проблемом. То је пример добре праксе. Лоша пракса је што пријављивање кривичног дела не значи много ако учинилац не буде ефикасно процесуиран и ако се не прикупе докази о извршењу дела да би му се изрекла одговарајућа кривична санкција. О судској пракси се не говори превише у медијима јер се она сматра благом, обично се истиче само да полиција мора да поступа одмах по пријави да је учињено ово кривично дело. Проблем је што није целисходно изрицати казне затвора у дугом трајању према овим учиниоцима у циљу промовисања строге кажњавања, да би се остварио утисак у јавности да је неприхватљиво чинити насиље у породици, иако би можда имало ефекта. Проблем је и што не може само полиција спречити поновно извршење дела, јер кад полицијски службеници напусте место интервенције, после изрицања хитне мере, када се повећа напетост учиниоца после неколико дана може доћи до поврата. Тада улогу заштите преузимају јавно тужилаштво и суд, јер полиција поступа само када интервенише, врши процену ризика, саслушава осумњиченог и узима изјаву од жртве и презумптивних сведока. Тај рад траје неколико сати, а у наставку одлучује суд, најпре продужењем трајања хитне мере, а касније и строжим кажњавањем затвором, као што је већ истакнуто у вези са повратом као квалификаторном околношћу.

Наводити жртве путем медија да пријаве кривично дело насиље у породици има примарно репресивни карактер, а не превентивни¹⁰⁵. Уколико се жели смањење броја кривичних дела насиља у породици, онда судови треба да достављају медијима своје пресуде са уклоњеним личним подацима о учесницима у поступку или неке врсте

---

¹⁰⁵ Превентивни карактер би постојао ако би се будући учиниоци бојали да ће их жртва пријавити када виде доступност информација о сузбијању овог кривичног дела у медијима, што је тешко могуће. Напротив, агресивни учиниоци ће радије претити жртвама да их не пријаве.

извештаја за медије о томе како су поступали у најтежим случајевима, да би се код потенцијалних учинилаца у наредном периоду када свакодневно чују вести из ове области развијала свест о томе на који начин ће бити санкционисани ако испољавају такав начин понашања. Као што се женама упућују информације како да пријаве насиље у породици, у исто време треба путем медија давати примере сузбијања овог дела. Промовисање квалитетне државне интервенције је метода психолошке пропаганде, што је кључно за остваривање генералне превенције, јер треба засипати потенцијалне учиниоце који још нису учинили ово кривично дело информацијама о санкцијама које их очекују ако учине ово кривично дело, али искључиво на основу примера из праксе. То би их наводило на размишљање, и временом би могло да утиче на обликовање њихове свести. Такође, треба путем медија јачати свест о поштовању породице и њеном значају за одржање нације. Зато је за очекивање да ће пракса примене Закона о спречавању насиља у породици моћи да се промовише.

Ако се постави питање пропагирања санкционисања у медијима, није баш подесно то чинити у случајевима где је изречена краткотрајна казна затвора или условна осуда, јер се оне доживљавају као неадекватне. Законски распони за одмеравање казне затвора су прописани широко, али колико је казна затвора заиста ефективна у сузбијању насиља у породици? Да ли је целисходно строго кажњавати, на пример, учиниоце насиља у породици изричући им казне затвора у вишегодишњем трајању за угрожавање спокојства или лаку телесну повреду, нарочито преко три године¹⁰⁶, да би у очима јавног мњења била промовисана строгост кажњавања и неприхватљивост таквог понашања. Наравно да није, зато што јавна тужилаштва и суд треба превасходно да усмере насилнике да потисну деструктивни нагон, поготово у случајевима где га је могуће контролисати и да се окрену породици и да што мирније разреше сукоб, јер треба да наставе заједнички или одвојен живот без даљег насиља. Зато је оправдана примена опортунитета код овог кривичног дела. Ако би учиниоцу била изречена казна затвора због угрожавања спокојства у трајању од три или више година, он може да постане још проблематичнији, нарочито кад се стопи са затворском популацијом (криминална зараза). Члановима породица треба помоћи да у извесној мери сведу конфликте на минимум. Зато је кажњавање затвором *ultima ratio* и треба га примењивати у дужем трајању само када је у питању поврат и када су предузетом радњом нанете тешке телесне повреде или лаке телесне повреде већег интензитета.

---

¹⁰⁶ Посебни максимум за облик дела из става 1.

Циљ примене кривичних санкција, нарочито у овим случајевима не треба да буде одмазда за учињено дело, већ нека врста усмеравања, наравно, у границама реалних могућности за то. Ако је на основу држања окривљеног, предузете радње и наступеле последице, ранијих криминалних активности очигледно да нема сврхе казнити га условном осудом или краткотрајном казном затвора, треба му изрећи казну затвора у дужем трајању и промовисати путем медија строго кажњавање управљено ка таквим лицима. Како су људи често склони да индуктивно изводе закључке на основу појединачних случајева о општем стању, уместо обрнуто, можда постоји могућност да се на овај начин утиче на свест потенцијалних учинилаца да размисле пре него што учине акт насиља у породици.

Посебну категорију учинилаца насиља у породици чине зависници од психоактивних супстанци – алкохола и опојних дрога. Они проузрокују најтеже последице у већини случајева, што се види на слици 14 у виду плавих кружница које представљају случајеве где је уз казну затвора изречена мера безбедности обавезно лечење алкохоличара. У неким случајевима ова мера безбедности је изречена у трајању и до три године, што је потпуно оправдано. Сама казна затвора за такве учиниоце није довољна, ако се не предузму делатности како би се сузбила потреба за конзумирањем тих супстанци. Дакле, не треба увек такво лице упућивати у затворску установу, већ је довољно да се подвргне лечењу болести зависности, тако да је исправно извршити приоритетизацију примене ових мера безбедности у односу на трајање казне затвора.

6.8. Примена надзора над учиниоцима насиља у породици

Још једно разматрање у вези са применом кривичних санкција посвећено је облицима надзора над учиниоцима насиља у породици. У том смислу, приметна је примена кућног затвора са електронским надзором, што је оправдано ако нема индикација да ће доћи до поврата и када учинилац и жртва не живе заједно. Електронски надзор уз кућни затвор може да представља хуманију алтернативу за учиниоце осуђене на краткотрајне казне затвора који по први пут врше кривична дела, а нису криминално структуриране личности (Мрвић-Петровић, 2015: 101).

Поред тога, када се изрекне условна осуда и по издржавању казне затвора, пожељно би било вршити надзор над тим учиниоцима од стране службених лица, барем

у трајању од неколико месеци, да би се проценила вероватноћа поврата. Наравно, немогуће је вршити надзор над учиниоцем и жртвом двадесет четири часа дневно, али би се појачао ефекат уобичајеног санкционисања условним осудама и казном затвора. У наставку је изложен могући модел поступања у таквим случајевима са аспекта психологије, као и у случајевима када учинилац треба да испуни одређене обавезе. На основу научних достигнућа психологије у области условљавања, може се утицати на промену, односно усмеравање понашања учиниоца. Образложена је примена два обрасца за контролу, односно заштитни надзор над регистрованим учиниоцима насиља у породици. У том смислу од значаја су: а) фиксирани интервал и б) променљиви интервал (Коларевић, 2015: 48).

У фиксираним интервалу надзор над учиниоцем би се вршио на сваких неколико дана (на пример, на сваких седам дана). Проблем је што би он тада увек знао када ће надзор бити извршен, а нарочито би му било лакше ако схвати да га одређено службено лице из суда контролише на дужи временски период (на пример, месец дана). Тада би му било лакше да настави са спровођењем психичког и физичког терора у својој породици, јер *de facto* не би био контролисан.

Други облик је променљиви интервал надзора. Он би подразумевао да службено лице врши надзор над учиниоцем у временским размацима различитог трајања, тако да учинилац не може да претпостави када ће он или жртва да буду посећени следећи пут у циљу провере безбедности. То би значило да ако би службено лице требало да врши надзор на сваких десет дана, организоваће своје радно време тако да то чини, на пример, најпре после пет дана, па после седамнаест, затим осам дана, десет дана итд. Средња вредност је десет дана, а контролисано лице не би требало то да зна. Чак и не мора да износи толико, важна је неправилност временских периода. У овом случају лице над којим се врши надзор није сигурно када ће га поново контролисати, па би у том смислу било под извесном стрепњом. Ако ни то није довољно, па поново учини кривично дело, онда га треба строжије казнити јер није социјално подобан да живи у заједници са људима који се коректно понашају. Тада треба поновити надзор по његовом изласку из затвора и још боље, дати му алтернативу да се бави одређеним послом којим ће да издржава породицу (да даје издржавање). Ако осуђени и такву меру прекрши и поново учини било које кривично дело, тада му треба изрећи дужевремену казну затвора. Када би такво законско решење примењивало, вредело би га пропагирати у медијима, јер људи не воле да буду превише контролисани.

У Србији је овакав приступ предвиђен Кривичним закоником у виду заштитног надзора уз условну осуду¹⁰⁷ и могао би да се подведе под превентивну интервенцију у смислу Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. За ову намену би морала да буду издвојена одређена финансијска средства за плаћање службених лица која би се бавила надзором. Потребно је и да та лица прођу обуку за поступање у процени стања безбедности и да тај посао истовремено обавља више службених лица (тим од најмање два лица), од којих је бар један мушкарац, јер учиниоци насиља у породици жене не доживљавају ауторитативно.

Иначе, условна осуда са заштитним надзором може обухватати широк спектар обавеза, што зависи од сваког конкретног случаја, али се може сматрати једним од најбољих решења у смислу превентивне интервенције, односно специјалне превенције.

---

¹⁰⁷ Чланови 71-76 КЗ

VII ПРЕВЕНЦИЈА И ПРОГНОСТИКА КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

7.1. *Превенција насиља у породици*

Закон о спречавању насиља у породици у свом називу садржи израз *спречавање*, што би значило да се њиме усмерава проактивни (превентивни) рад државних органа како се не би десило кривично дело. Спречавање насиља у породици састоји се од скупа мера којима се открива да ли прети непосредна опасност од насиља у породици и скупа мера које се примењују када је непосредна опасност откривена¹⁰⁸, а циљ овог закона је да на општи и јединствен начин уреди организацију и поступање државних органа и установа и тиме омогући делотворно спречавање насиља у породици и хитну, благовремену и делотворну заштиту и подршку жртвама насиља у породици¹⁰⁹. Непосредна опасност од насиља у породици постоји када из понашања осумњиченог и других околности произлази да је он спреман да у времену које непосредно предстоји по први пут учини или понови насиље у породици¹¹⁰.

Међутим, утврдити постојање непосредне опасности од вршења насиља у породици, као и да ли у неком домаћинству постоји овакав облик понашања је веома тешко док не дође до кулминације сукоба између чланова породице, па се жртва увери да не може сама да се избори са насилником или насиље пријави неко друго лице које се затекне на месту догађаја. Уосталом, превенција насиља почиње у породици као основној ћелији друштва и наставља се у школи, у медијима, у здравству и уопште у свакодневном животу у коме људи међусобно долазе у контакт (Коларић, 2015: 150). Најбоља превенција насиља у породици би се остварила када би особе женског пола пажљивије бирале особе мушког пола с којима ступају у емотивну везу или брак, на основу њиховог карактера. Сасвим је други проблем ако неке од њих нису вредне избора мушкарца са квалитетним карактерним особинама и тада само продубљују своје проблеме ако изаберу погрешног.

Како државни органи не могу бити присутни у сваком домаћинству, тако не могу ни превентивно деловати да се насиље не догоди. Полицији и центрима за социјални рад у превенцији насиља у породици би могли помоћи информатори, тј. лица

---

¹⁰⁸ Члан 3, став 1 Закона о спречавању насиља у породици

¹⁰⁹ Члан 2 Закона о спречавању насиља у породици

¹¹⁰ Члан 3, став 2 Закона о спречавању насиља у породици

која су у могућности да сазнају за конфликте између чланова породице. Ако постоје малолетна лица у таквом домаћинству, центар за социјални рад може да изврши процену ситуације у породици и даље активности могу да се усмеравају на основу извештаја његових радника. Али и тада би се јавио проблем како ефективно урадити превентивну интервенцију, а не утицати на потенцијално заоштравање или ескалацију сукоба. Нешто бољи приступ превенцији полиција и центри за социјални рад би могли остваривати у односу на већ регистроване учиниоце кривичног дела насиља у породици. Такве породице би биле под мониторингом, што би била нека врста упозоравања учиниоца да не понови насиље. А како ни тај мониторинг не може да буде константан, онда не постоји ни потпуна гаранција да неће бити поврата, поготово када се учинилац врати у свој дом након издржавања казне затвора.

Превенција у смислу Закона о спречавању насиља у породици примарно обухвата специјалну превенцију. Процена ризика и изрицање хитних мера, као и облици заштите жртава на основу индивидуалног плана заштите претежно спадају у специјално превентивне мере, али након извршења кривичног дела у смислу смањења вероватноће да дело буде поново извршено.

7.1.1. Процена ризика

Када полицијски службеници приликом вршења патролне делатности буду упућени на место где је пријављено насиље у породици, они обавештавају надлежног полицијског службеника ради предузимања даљих активности на месту догађаја. Он је овлашћен по Закону о спречавању насиља у породици да врши процену ризика од поновног вршења насиља. На основу тога он издаје наређење којим се изриче хитна мера, уколико се установи потреба за тим. У Закону о спречавању насиља у породици се набрајају околности које треба узети у обзир током вршења процене. Може се приметити да је законодавац надлежном полицијском службенику дао шест објективних околности на основу којих треба да врши процену ризика и две околности које може да цени само по субјективном доживљају конкретне ситуације. Ово је позитивно зато што је надлежном полицијском службенику лакше да врши процену на основу чињеничног стања, него да изводи закључке да ли је осумњичени спреман да понови насиље на основу тога да ли жртва доживљава страх и како она процењује ризик од насиља. О историји породичног насиља се може сазнати релативно лако на основу исказа жртве и лица из њиховог окружења, која су у том тренутку презумптивни

сведоци, а процена да ли је осумњичени спреман да понови насиље је захтевнији мисаони процес.

Табела 26: Околности на основу којих се врши процена ризика

Околности на основу којих се врши објективна процена
да ли је осумњичени раније или непосредно пре процене ризика учинио насиље у породици
да ли је осумњичени претио убиством или самоубиством
да ли осумњичени поседује оружје
да ли је осумњичени ментално болестан или злоупотребљава психоактивне супстанце
да ли постоји сукоб око старатељства над дететом или око начина одржавања личних односа детета и осумњиченог родитеља
да ли је осумњиченом изречена хитна мера или одређена мера заштите од насиља у породици
Околности на основу којих се врши субјективна процена
да ли жртва доживљава страх и како она процењује ризик од насиља
да ли је осумњичени спреман да понови насиље

Ове околности треба да усмере надлежног полицијског службеника да на што објективнији начин заснује и образложи своју одлуку да ли ће изрећи хитну меру. До информација да ли је осумњичени претио убиством или самоубиством долази се такође на основу изјава, док се остале околности утврђују увидом у одређене акте или документе. Да ли постоји сукоб око старатељства над дететом или око начина одржавања личних односа детета и осумњиченог родитеља, као и да ли је према учиниоцу одређена мера заштите од насиља у породици сазнаје се на основу увида у акте који су донети у парничном поступку у складу са Породичним законом и које жртва вероватно држи у објекту у коме живи.

Да ли је осумњиченом изречена хитна мера сазнаје се на основу увида у евиденцију полиције која наређује хитну меру. Ако осумњичени легално поседује оружје, то ће се видети у информационом систему МУП-а, док не може бити сигурно да ли он има оружје за које нема дозволу за држање или ношење. Тада може бити користан исказ жртве која би требало да зна да ли њен члан породице скривено држи оружје у објекту у коме живи, а осумњичени може и сам рећи да ли држи оружје. Такво оружје се обавезно одузима при чему се издаје потврда о привремено одузетим предметима. Ако је осумњичени ментално болестан, жртва или презумптивни сведоци би то требало да знају, а закључак о томе се може извести и на основу понашања осумњиченог, па га треба упутити на психијатријско вештачење. У свим случајевима би

требало алкотестирати осумњиченог и утврдити да ли је тренутно под дејством алкохола, односно да ли злоупотребљава психоактивне супстанце. Ако надлежни полицијски службеник процени да постоји ризик од поновног испољавања насилничког понашања, издаје наредбу којом се изриче хитна мера. У пракси се као проблем може јавити што набројане објективне околности не морају бити гаранција тачне процене ризика у сваком случају.

7.1.2. Хитне мере

На основу обавезе која је настала ратификацијом Истанбулске конвенције, у Србији је донет Закон о спречавању насиља у породици којим се прописују хитне мере према учиниоцима кривичног дела насиља у породици. Мере сличног карактера предвиђене су Породичним законом, у виду заштитних мера. С циљем привременог удаљења учиниоца од члана породице који је жртва овог дела, док се изradi индивидуални план заштите, предвиђене су две хитне мере. То су: а) мера привременог удаљења из стана и б) мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву и да јој прилази¹¹¹.

Прва мера се изриче у случајевима где учинилац и жртва живе у истом објекту¹¹², а друга мера може да буде изречена и када они живе и када не живе заједно. Прва мера подразумева привремено лишење осумњиченог имовинског права, ако је он власник објекта у којем живи са жртвом. Ове две хитне мере се могу изрећи и кумулативно. То има смисла, зато што удаљење учиниоца не значи да он не може да се врати у свој стан после одласка полиције, нити да неће користити средства комуникације да контактира жртву, нпр. мобилним телефоном. Ове мере су краткорочне специјално-превентивне мере. Обе мере изриче надлежни полицијски службеник, након процене ризика са негативним резултатом – да има ризика од поврата и да треба осумњиченог удаљити од жртве. Он има право да наређењем изрекне хитну меру у трајању од 48 часова, као и обавезу да жртву обавести у писаној форми о изреченој мери. Ово наређење се прослеђује јавном тужилаштву, центру за социјални рад и групи за координацију и сарадњу.

---

¹¹¹ Члан 17, став 2 Закона о спречавању насиља у породици

¹¹² Прецизнији израз уместо стана је објекат, зато што он обухвата и породични стан и кућу, мада нема суштинске разлике.

Наређење је полицијско овлашћење¹¹³ предвиђено Законом о полицији¹¹⁴. Надлежни полицијски службеник је овлашћен да у случајевима насиља у породици изда наређење учиниоцу у писаној форми ради отклањања опасности за живот и личну безбедност људи, спречавања извршења кривичних дела и прекршаја, одржавања јавног реда или успостављања нарушеног јавног реда и спречавања угрожавања безбедности људи и имовине у другим случајевима утврђеним законом¹¹⁵. У наређењу се наводи назив органа који га изриче, подаци о лицу коме се изриче хитна мера, врста хитне мере која се изриче и њено трајање, дан и час изрицања хитне мере и обавеза лица коме је изречена да се по њеном истеку јави полицијском службенику који је изрекао меру.

После пријема обавештења о изреченој хитној мери, на основу укупног доказног и оперативног материјала који су полицијски службеници прикупили, основни јавни тужилац вреднује процену ризика надлежног полицијског службеника. Ако после тога установи непосредну опасност од поврата, дужан је да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи, у року од 24 часа од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера. Како по Закону о спречавању насиља у породици тужилац не сме да пропусти предвиђени рок, тешко ће се дешавати да он оде на место догађаја или да ће трошити расположиво време за предузимање доказних радњи (поготово излазећи на место извршења), већ ће све препуштати полицијским службеницима.

Оваква пракса је већ постојала, тако да ново законско решење не представља битну промену у поступању, већ само у вези са поштовањем рокова. Уз предлог, основни јавни тужилац доставља суду и процену ризика надлежног полицијског службеника, своје вредновање његове процене ризика и друге доказе који указују на непосредну опасност од насиља у породици. Решење о предлогу основног јавног тужиоца судија појединац доноси без одржавања рочишта, у року од 24 часа од пријема предлога да се хитна мера продужи за још тридесет дана. Суд је дужан да у року од 24 часа одлучи о предлогу јавног тужиоца за одређивање мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места, мере забране напуштања боравишта и мере забране напуштања стана¹¹⁶.

Највећа мана у оваквом поступању је што и надлежни полицијски службеник и основни јавни тужилац процењују ризик на основу истог доказног материјала. Исто

---

¹¹³ Чланови 72-74 Закона о полицији

¹¹⁴ Закон о полицији. *Сл. гласник РС*, 6/2016

¹¹⁵ Члан 73 Закона о полицији

¹¹⁶ Члан 23 Закона о спречавању насиља у породици

важи и за судију појединца који одлучује о продужењу хитне мере. Разлика између одлука надлежног полицијског службеника и судије појединца је у томе што се против судске одлуке може поднети жалба трочланом већу вишег суда, које одлучује о жалби, а против наређења полицијског службеника жалба није допуштена.

7.1.3. Хитна мера или притвор

Надлежни полицијски службеник има захтеван задатак – да процени ризик од поврата и да одлучи да ли је потребно вршити хапшење, односно одређивање притвора учиниоцу сходно разлозима према Законнику о кривичном поступку. Приликом утврђивања испуњености законских услова за лишење слободе, полицијски службеници не би требало да доводе жртву у ситуацију да сама одлучује о томе хоће ли насилник бити ухапшен, ни да се везују за околности попут брачног статуса, односно заједничког живота насилника и жртве, обећања насилника да ће престати с насиљем, оптуживања жртве да је испровоцирала или изазвала насиље; утиска да ће жртва променити став о конкретном догађају и да неће сарађивати у току покренутог кривичног поступка (Жарковић et al. 2014: 89). Тумачењем члана 211 Законика о кривичном поступку у коме су наведени разлози за одређивање притвора, у односу на кривично дело насиље у породици, долази се до закључка да хапшење учиниоца треба извршити у ситуацијама када: а) особите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, б) особите околности указују да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело, довршити покушано, или учинити кривично дело којим прети и в) је за кривично дело које му се ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља¹¹⁷.

За кривично дело насиље у породици предвиђена је казна затвора преко десет година само за дело из става 4 члана 194 КЗ – ако је дошло до смрти члана породице из нехата према коме је предузета радња извршења. Казна затвора у трајању преко пет година предвиђена је за дело из става 3, где се последица јавља у виду тешке телесне повреде или је жртва малолетно лице. У вези са овом одредбом нема дилеме за надлежног полицијског службеника, јер када стекне увид у стање на месту извршења

---

¹¹⁷ Члан 211 Законика о кривичном поступку

кривичног дела, биће му сасвим јасно ко је жртва и да ли има повреде и какве су¹¹⁸. Највећу дилему стварају „особите околности“. Које су то особите околности, може се видети само на основу судске праксе. У пракси се као примери особитих околности јављају следеће:

– Окривљеном који лично познаје сведока значајног за утврђивање кривице окривљених потребно је продужити притвор, јер та чињеница представља особиту околност која указује да ће окривљени, уколико се нађе на слободи, вршити притисак на тог сведока¹¹⁹,

– Околност која указује да ће окривљени поновити кривично дело је и чињеница да је у периоду од 2004. до 21.6.2005. године полиција шест пута интервенисала због сукоба између окривљеног и његове супруге, по пријави супруге да је муж туче¹²⁰,

– Ранија осуђиваност окривљеног може имати значај особите околности која указује да ће поновити или довршити покушано дело, само под условом да се ради о истоврсним кривичним делима¹²¹,

– Иако је отац окривљеног ослобођен дужности сведочења суд, пре него што он буде позван да сведочи и изјасни се о томе да ли жели да сведочи или не, против окривљеног може одредити притвор због постојања особитих околности које указују да ће ометати кривични поступак утицањем на сведоке, с обзиром да отац окривљеног може слободно изабрати да ли жели да сведочи, па и да прихвати да сведочи¹²²,

– Постојање опасности од понављања кривичног дела, као разлог за притвор, односно меру забране напуштања стана, може се односити само на истоветно или слично кривично дело¹²³ и

– Чињенице да се окривљеном на терет ставља постојање основане сумње да је у кратком временском периоду предузео више радњи извршења истог кривичног дела и да је према извештају из казнене свиденције више пута осуђиван и то *inter alia* због истородног кривичног дела у односу на дела која му се стављају на терет, представљају

---

¹¹⁸ Надлежни полицијски службеник не вештачи повреде на месту извршења, али је жртва са тешким телесним повредама увек у лошем здравственом стању, што је релевантно за његову процену.

¹¹⁹ Решење Апелационог суда у Београду, Кр. 69/2012(2) од 4.5.2012.

¹²⁰ Решење Окружног суда у Београду, Кж. 1824/2005 од 11.7.2005. године

¹²¹ Решење Врховног суда Србије, Кж. II 96/2009 од 15.1.2009. године

¹²² Решење Вишег суда у Нишу, К. 698/2013 од 4.10.2013. године

¹²³ Решење Апелационог суда у Београду, Кж2. По1 241/2013 од 18.6.2013. године

особите околности које указују да би окривљени уколико би био пуштен на слободу могао поновити кривично дело¹²⁴.

7.1.4. Сарадња у сузбијању насиља у породици

У циљу ефикасног сузбијања кривичног дела насиља у породици, неопходне су заједничке, координисане активности надлежних државних органа. Зато је Законом о спречавању насиља у породици предвиђена сарадња преко лица одређених за везу и групе за координацију и сарадњу. Сарадња локалних служби у сузбијању насиља у породици је важна и због даљег живота жртве (Office for Victims of Crime, 2008: 20).

Лица одређена за везу именују се у полицијској управи, основном и вишем јавном тужилаштву, основном и вишем суду и центру за социјални рад. Ова лица одређују руководиоца полицијске управе, јавни тужилац, председник суда и руководиоца центра за социјални рад, из реда надлежних полицијских службеника и судија и заменика јавних тужилаца који су завршили специјализовану обуку¹²⁵ и запослених у центру за социјални рад. Лица одређена за везу свакодневно размењују обавештења и податке битне за спречавање насиља у породици, откривање, гоњење и суђење за кривична дела одређена Законом о спречавању насиља у породици, као и за пружање заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених овим законом¹²⁶. Ова лица имају могућност да, на основу своје уобичајене праксе, изведу закључке о могућим проблемима у примени Закона о спречавању насиља у породици, као и да изграде добру праксу комуницирања, јер га непосредно примењују на оперативном нивоу.

Још један облик сарадње постоји у виду групе за координацију и сарадњу, која се образује на подручју сваког основног јавног тужилаштва. Група разматра сваки случај насиља у породици који није окончан правноснажном судском одлуком у грађанском или кривичном поступку, случајеве када треба да се пружи заштита и подршка жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела из овог закона, израђује индивидуални план заштите и подршке жртви и предлаже надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака. Састанци се одржавају најмање

---

¹²⁴ Решење Округног суда у Београду, Кж. 3464/2009 од 5.10.2009. год.

¹²⁵ Обуку надлежних полицијских службеника за примену Закона о спречавању насиља у породици спроводи Криминалистичко-полицијска академија, док обуку јавних тужилаца и њихових заменика, као и судија спроводи Правосудна академија.

¹²⁶ Члан 24 Закона о спречавању насиља у породици

једанпут у петнаест дана и о току састанка се води записник. Састанцима могу, по потреби, присуствовати представници образовних, васпитних и здравствених установа и Националне службе за запошљавање, представници других правних лица и удружења и појединци који пружају заштиту и подршку жртвама¹²⁷.

Чланове групе за координацију и сарадњу именују руководиоци органа, из редова заменика основног јавног тужиоца који су завршили специјализовану обуку и надлежних полицијских службеника и запослених у центрима за социјални рад који раде на случајевима насиља у породици. Председник је члан групе из реда заменика основног јавног тужиоца. Ако је за гоњење учинилаца кривичних дела одређених овим законом надлежно више јавно тужилаштво, виши јавни тужилац именује свог заменика, који је завршио специјализовану обуку, да учествује у раду групе и да њоме председава¹²⁸. Сарадња у сузбијању насиља у породици има значај у смислу пружања заштите жртви, ради смањења вероватноће да ће дело поново бити учињено, тј. ради постизања специјалне превенције.

Околности које су се показале успешним у сузбијању насиља у породици постоје: а) када жртва осећа да је систем кривичног правосуђа на њеној страни и да ће јој увек бити на располагању ако јој затреба помоћ и у будућности, б) када је жртва добро информисана о функционисању система кривичног правосуђа¹²⁹, в) када се жртва повеже са јавним службама који јој пружају помоћ и подршку, г) када се жртви дају информације које се односе на насиље у породици, када јој се предочавају фактори ризика од поновног насиља и могућем смртном исходу, као и озбиљност ризика који носи излагање деце насиљу у породици, д) када жртва зна да ће учинилац имати одговарајући третман, њ) када постоји план заштите жртве и њене деце и е) када жртве препознају стручну оспособљеност државних службеника у вези са насиљем у породици (Alberta Crown Prosecution Service, 2014: 131).

Законом о спречавању насиља у породици предвиђена је заштита и подршка жртвама у виду следећих права као што су: а) право на обавештење, које подразумева да су државни органи и установе надлежни за примену овог закона дужни да у првом контакту са жртвом насиља у породици дају жртви потпуна обавештења о органима, правним лицима и удружењима који могу да јој пруже заштиту и подршку, на начин и

---

¹²⁷ Ангажовање наведених субјеката би могло социјалну заштиту жртава кривичног дела насиља у породици да подигне на виши ниво, што је добар приступ укидању економске зависности жртве.

¹²⁸ Члан 26 Закона о спречавању насиља у породици

¹²⁹ Нема сврхе ако сматра или зна да систем функционише лоше.

на језику који жртва насиља разуме¹³⁰, б) право на бесплатну правну помоћ, што значи да жртва насиља у породици има право на бесплатну правну помоћ, према посебном закону¹³¹ и в) индивидуални план заштите и подршке жртви, према коме по пријему процене ризика којом је установљена непосредна опасност од насиља у породици, група за координацију и сарадњу израђује индивидуални план заштите и подршке жртви, који садржи целовите и делотворне мере заштите и подршке жртви, али и другим члановима породице којима је подршка потребна¹³².

То указује да Закон о спречавању насиља у породици захтева детаљније сагледавање породичне ситуације у којој се налази жртва. Њиме је предвиђено и да жртва учествује у изради индивидуалног плана заштите и подршке, наравно, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање. Сврха мера заштите је подизање нивоа безбедности жртве, специјална превенција и заштита права жртве, док се применом мера подршке жртви пружају психосоцијална и други видови подршке ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања. Индивидуалним планом заштите и подршке жртви одређују се извршиоци конкретних мера и рокови за њихово предузимање, као и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера¹³³. Све организационе јединице МУП-а Републике Србије у чијој су надлежности спречавање и сузбијање кривичних дела насиља у породици требало би да раде на својој даљој отворености и сарадњи са другим државним органима, невладиним и другим организацијама. Треба да постоје адекватни механизми пријема информација које су у вези с насиљем у породици и систем сарадње са жртвама насиља (Голубовић, 2014: 243).

Републички завод за социјалну заштиту у Србији спроводи многобројне програме намењене жртвама насиља у породици као што су а) насиље у породици и институционална заштита; б) сигурна кућа – рад у центру за помоћ жртвама насиља у породици; в) организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици; г) рад са жртвама насиља у породици у центру за социјални рад; д) координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици; њ) превентивни програм за унапређивање партнерских односа; е) системски, интервентни програм за

---

¹³⁰ Члан 29 Закона о спречавању насиља у породици

¹³¹ Члан 30 Закона о спречавању насиља у породици

¹³² Члан 31, став 1 Закона о спречавању насиља у породици

¹³³ Члан 31, ставови 2-4 Закона о спречавању насиља у породици

заустављање насиља у породици и ж) насиље у породици и систем интервенисања (Димовски, Станојевић: 105).

Добро је и решење што Закон о спречавању насиља у породици предвиђа „план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера“ што представља законски основ за евалуацију. Циљ евалуације је утврђивање предности и мана примењеног индивидуалног плана заштите и подршке, односно поступања извршилаца конкретних мера и поштовања рокова за предузимање тих мера. Након завршетка евалуације, треба задржати добру праксу и притом тежити редуковању пропуста у примени плана у будућем периоду. Након извесног времена потребно је поновити евалуацију и истражити колико је тренутно стање боље или горе од претходног и, у складу са тим сазнањима, усмерити будућу примену мера и радњи.

7.1.5. Насиље у породици у медијима

Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици подржава коришћење медија у сврху пропагирања борбе против насиља у породици. У неким документима Уједињених нација се дају смернице законодавној власти да подржи сензитизацију новинара и медија уопште, који извештавају о насиљу у породици (Division for the Advancement of Women, 2010: 30). Утицај медија у креирању начина размишљања људи, нарочито оних који немају развијен критички приступ обради изнетих информација је велики. Медијима се може обликовати одређена проблематика утичући на свест о распрострањености и тежини дешавања која се објављују.

Међутим, ситуација у Србији је релативно другачија. Према истраживању које су спровеле Вулић и Павловић, медији, односно новинари, скрећу са курса којим би требало да се воде. Наиме, утврђено је да новински чланци који се објављују у истраживаним медијима појачавају ефекте секундарне виктимизације жртава насиља у породици, нарочито објављивањем њихових личних података са дискриминаторним текстом, сликањем места где живе итд. Примећено је непоштовање професионалних стандарда новинарства, поготово у таблоидима, у циљу деловања на емоције људи (Vulić, Pavlović, 2014: 111–122). Уосталом, већина текстова се објављује након извршеног насиља, тако да тешко могу имати превентивну улогу. Зато је потребно извештавање о насиљу у породици као проблему који заслужује друштвену осуду и

охрабривање жртве да пријаве дело, као и промовисање успешних примера субијања насиља, без истицања података о учиниоцу и жртви у дискриминаторној форми.

Постоје и други начини помоћу којих медији указују на проблематику насиља у породици. То је коришћење јавних личности за пропагирање пријављивања насиља у породици, пружање информација о доступним телефонским линијама за пријављивање насиља и томе слично, што се може сматрати исправним. Међутим, појам превенције насиља у породици подразумева да се медијским садржајима утиче на потенцијалне учиниоце (што може бити било који члан породице) насиља у породици да они уопште не предузму радњу извршења (генерална превенција), да се утиче да регистровани учинилац не понови дело. Реч је о промени начина размишљања путем медија као механизма социјалне контроле потенцијалних учинилаца кривичних дела. Остаје отворено питање у којој мери је то заиста изводљиво, односно на колики део популације би утицало на овај начин и у ком временском периоду.

7.2. Прогностика насиља у породици

Предвиђање будућности је одувек било предмет интересовања људи. Људи теже сазнању о будућим дешавањима, да би могли да донесу одговарајуће одлуке и израде планове којима би што ефикасније усмерили своје активности. Прогностика криминалитета има изузетан значај у његовом сузбијању. Основна претпоставка за успешну прогностику је познавање тренутног и прошлог стања криминалитета, на основу чега се могу изводити закључци о будућим дешавањима. Подаци на основу којих се врши прогностика могу бити квалитативни и квантитативни. Квантитативни су подаци који се изражавају вредностима у виду бројева, а сви остали су квалитативни, без обзира на њихову форму. Најбоље је поседовати што већи број обе врста података, како би се њиховим уклапањем и поређењем дошло до сазнања о извесним дешавањима у будућем периоду.

Статистичка методологија омогућава предвиђање кретања, односно предвиђање промена посматраних вредности у току одређеног времена. Оваквим поступцима се тежи утврђивању образаца математичких функција које треба што верније да опишу посматране вредности, да би било могуће изводити закључке. Статистички методи за предвиђање као предмет истраживања користе искључиво квантитативне податке, али се резултати анализе могу изразити комбиновано квалитативно и квантитативно, при

чему не морају увек ови резултати бити тачни, али могу да имају упозоравајући карактер, шта се може десити ако не буде извршена нека промена у сузбијању кривичног дела. Предмет истраживања у овом делу рада су подаци у вези са сузбијањем кривичног дела насиља у породици на државном нивоу, који се налазе у бази података Републичког завода за статистику. Они су подобни за статистичку анализу јер се води евиденција за сваку годину од 2004. године. Последњи подаци су дати за 2015. годину.

7.2.1. Анализа апсолутних показатеља сузбијања насиља у породици

У овом делу се анализира укупан број пријављених лица за кривично дело насиље у породици, број одбачених пријава, број поднетих оптужних аката и број осуђених лица. Сви бројчани подаци су дати у табели 27.

Табела 27: Апсолутни показатељи у вези са сузбијањем насиља у породици на државном нивоу¹³⁴

Година	Укупан број пријављених лица	Број одбачених пријава	Број поднетих оптужних аката	Број осуђених лица
2004	1009	251	712	374
2005	1397	366	991	574
2006	2191	473	1672	1059
2007	2550	636	1782	1312
2008	3276	845	2289	1681
2009	3384	991	2260	1850
2010	2837	978	1821	1059
2011	3550	1271	2153	1616
2012	3624	1373	2190	1472
2013	3782	1687	2026	1532
2014	3642	2296	1309	1712
2015	5040	3148	1837	1778

У првој колони с леве стране приказане су године, а у другој колони број пријављених лица. На основу постепеног појачања наранцасте боје до 2015. године, и увидом у вредности утврђује се константно повећање броја пријављених лица. Иста је

¹³⁴ Републички завод за статистику, преузето 28.11.2016.

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140202IND01%2635%3d6%2657%3d0%2c01%2c04%262%3d200400%2c200500%2c200600%2c200700%2c200800%2c200900%2c201000%2c201100%2c201200%2c201300%2c201400%2c201500%266%3d1%26sAreaId%3d140202%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>,

тенденција уочена и код броја одбачених кривичних пријава у трећој колони – како расте број пријављених лица, слично расте и број одбачених пријава. Било је варијација у броју поднетих оптужница и оптужних предлога у четвртој колони и броју осуђених лица у петој колони. Кретање броја пријављених лица је занимљиво из разлога – да ли повећање броја пријављених лица значи да је заиста дошло до експанзије овог кривичног дела или је то последица смањења тамне бројке криминалитета од 2004. године? Како је раст био постепен на годишњем нивоу, а кривично дело насиље у породици уведено у Кривични закон Републике Србије 2002. године, вероватно је дошло до јачања механизма откривања и пријављивања овог дела, тако да се примарно може сматрати да је повећање броја пријављених лица резултат смањења тамне бројке.

Паралелно са повећањем броја пријављених лица расте и број одбачених кривичних пријава. То значи да пријављено дело није кривично дело, да је било основа за искључење кривичног гоњења или да нема доказа, да је дошло до поравнања учиниоца и жртве, да није било целисходно гонити учиниоца и да је дело опроштено учиниоцу (Републички завод за статистику, 2015: 16). Из тога се изводи закључак да се кривична пријава подноси и када не постоје елементи бића овог кривичног дела, већ неког другог кривичног дела (вероватно из групе дела против брака и породице) или је у питању прекршај из Закона о јавном реду и миру. Проблем у сузбијању насиља у породици је и недостатак доказа, поготово зато што нема увек материјалних, нити личних извора доказа (нпр. жртва неће да сведочи против учиниоца као привилеговани сведок).

Јавни тужилац обуставља истрагу ако се не пронађу докази на основу којих постоји оправдана сумња која је неопходна за подизање оптужнице или оптужног предлога. Разлози за обустављање истраге су слични као и за одбацивање кривичне пријаве (Бановић, Турањанин, Воштинић, 2014: 190-200) – ако учињено дело није кривично дело, ако је искључено кривично гоњење или ако недостају докази (Републички завод за статистику, 2015: 16). За прогностику није од значаја да ли је кривична пријава одбачена када је кривично дело насиље у породици извршено, ако је у питању друго кривично дело или прекршај. У сваком од случајева где је одбачена кривична пријава, поступало је јавно тужилаштво, а по пријави полиције.

Број поднетих оптужних аката означава број случајева у којима има доказа који поткрепљују оправдану сумњу да је одређено – пријављено лице извршило кривично дело.

7.2.2. Анализа релативних показатеља сузбијања насиља у породици

За анализу ефикасности сузбијања кривичног дела насиља у породици нису од значаја само број пријављених лица, број одбачених пријава, број поднетих оптужних аката и број осуђених лица, већ и релативни показатељи за сваки од њих у односу на број пријављених који представља 100 % за дату годину, па су у табели 28 изведени и процентуални износи. У последњој колони је уведен релативни показатељ који се рачуна као количник броја осуђених лица и броја поднетих оптужних аката и изражен је у процентима. Он представља способност судова да донесу одлуке у случајевима поднетих оптужних аката. У табели 28 је другачији распоред нијанси црвене и беле боје по колонама у односу на табелу 27, што *prima faciae* указује да није исто посматрати апсолутне и релативне показатеље.

Табела 28: Релативни показатељи у вези са сузбијањем насиља у породици на државном нивоу

Година	Број одбачених пријава (%)	Број поднетих оптужних аката (%)	Број осуђених лица (%)	Број осуђених лица у односу на број поднетих оптужних аката (%)
2004	24.88	70.56	37.07	52.53
2005	26.2	70.94	41.09	57.92
2006	21.59	76.31	48.33	63.34
2007	24.94	69.88	51.45	73.63
2008	25.79	69.87	51.31	73.44
2009	29.28	66.78	54.67	81.86
2010	34.47	64.19	37.33	58.15
2011	35.8	60.65	45.52	75.06
2012	37.89	60.43	40.62	67.21
2013	44.61	53.57	40.51	75.62
2014	63.04	35.94	47.01	130.79
2015	62.46	36.45	35.28	96.79

Из приказаних података уочава се раст процентуалних износа броја одбачених кривичних пријава за кривично дело насиље у породици. Ове вредности кулминирају у 2014. и 2015. години. Удео броја одбачених пријава у укупном броју пријава се кретао изнад 60 % (63,04 % и 62,46 %), што је око две трећине. На основу тога се може поставити питање зашто се подноси толико кривичних пријава ако нема потребе. То

наводи на три закључка: а) да се кривичне пријаве подносе када стварно постоје елементи бића кривичног дела насиља у породици, иако се не прикупи довољно доказа за оптужење¹³⁵, б) да се кривичне пријаве подносе и када нема елемената бића овог кривичног дела и в) да у конкретном случају постоји неки од прекршаја против јавног реда и мира, па се применом опортунитета кривичног гоњења одустаје од процесуирања учиниоца. Ако се одбаце две трећине кривичних пријава, то значи да насиље у породици не представља тако озбиљан безбедносни проблем за чланове породица како се то представља укупним бројем поднетих кривичних пријава.

У исто време (2014. и 2015. године) број поднетих оптужних аката је био мало већи од трећине укупног броја пријављених лица, док је број осуђених лица износио 47,01 %, па 35,28 %. То указује да су судови повећали обим свог рада у вези са сузбијањем насиља у породици, тако да је број осуђених лица у односу на број поднетих оптужних аката веома висок – 130,79 %¹³⁶, па 96,79 %. Дакле, стиче се утисак да у посматраном периоду судови раде ефикасније, док постоје проблеми пре подношења оптужног акта јавног тужиоца у знатно већем броју случајева (две трећине). То упућује на закључак да у тим случајевима није целисходно оптужити пријављено лице, јер вероватно нема изражених тежих последица кривичног дела, већ је најчешће у питању угрожавање спокојства и телесног интегритета без настанка повреда и жртва се позива на своје „право да не сведочи“.

Међутим, оваква пракса се не би могла правдати у случајевима када учинилац поново учини ово дело, јер је онда очигледно да угрожавање и даље постоји, без обзира на постојање доказа. Као сведоци извршења или понављања насиља у породици се могу позвати и полицијски службеници или радници центра за социјални рад који су поступали у конкретном случају, па се тада тужилаштво и суд не морају превише ослањати на сведочење жртве. Примећује се да је проценат осуђених лица увећан за 6,5 %, када је број оптужних аката нагло повећан за 17,63 %, док је број одбачених пријава повећан за 18,43 %¹³⁷.

---

¹³⁵ У овим случајевима постоји проблем сведочења жртве као сведока, када се она позива на право да не сведочи као привилеговани сведок, па не постоје докази на основу којих би постојала оправдана сумња потребна за подношење оптужног акта.

¹³⁶ Сваке следеће се из претходне године пренесе одређен број поднетих оптужних аката, где поступци у суду трају, па је зато могуће да ова вредност буде изнад 100 %. То значи да су судови донели већи број пресуда него што су јавна тужилаштва поднела оптужне акте у току те године.

¹³⁷ Рачунато као разлика вредности из 2014. и 2013. године.

Процент осуђених лица варира током година између 35,28 % и 54,67 %, а коефицијент варијације износи 14,53 %, што не указује на велику варијабилност. Може се тврдити да се у овом опсегу крећу случајеви попут оних који су били предмет истраживања у овом раду, са вишим степеном опасности и где жртва сведочи против окривљеног. То јесу и најтежи случајеви насиља у породици, где је жртвама најпотребнија кривичноправна заштита, односно санкционисање учиниоца. Мало је варирао и проценат поднетих оптужних аката у периоду од 2004. до 2013. године, када је коефицијент варијације био 10,03 %. Промена је уследила 2014. и 2015. године, када се овај коефицијент нагло повећао на 21,50 %¹³⁸, због смањења процента поднетих оптужних аката. Једино још није логично што је број пријава увећан 2015. године за 38,38 % (број пријава из 2015. године подељен бројем пријава из 2014. године). Управо је тада и одбачено највише кривичних пријава, што показује црвена боја у табели 28.

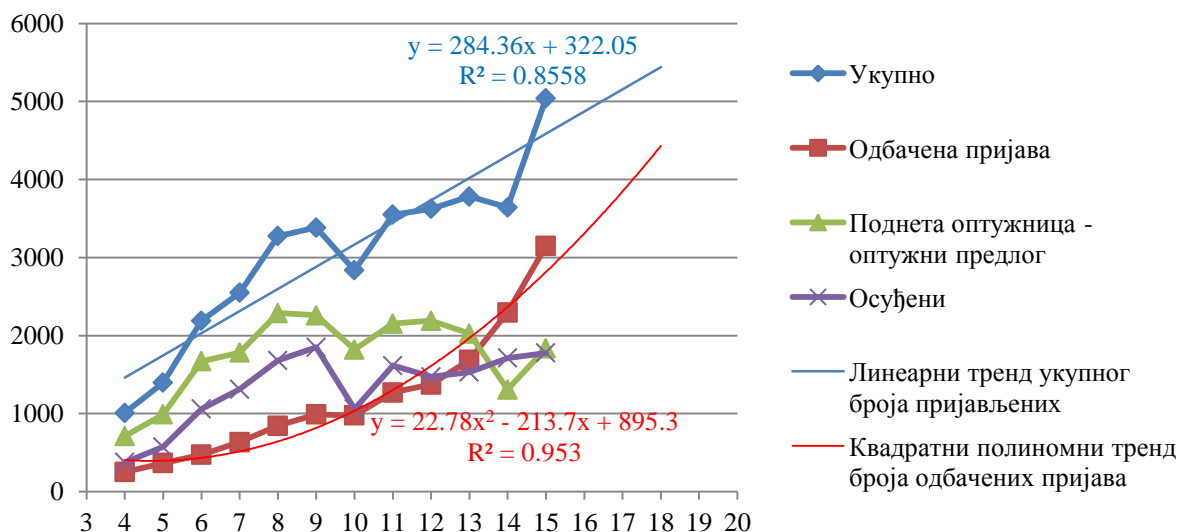
Број осуђених лица у односу на број поднетих оптужних аката показује знатне варијације. Посматрајући вредности у табели 28, примећује се да је било мало варијација у периоду од 2004. до 2013. године (коефицијент варијације је био 14,08), у односу на период од 2004. до 2015. године (коефицијент варијације је био 27,98 – готово двоструко повећање на основу промене само две вредности). Ова промена је добар показатељ, зато што значи да су судови постали ефикаснији у односу на ранији период. Значајно је истаћи да су судови у току 2014. и 2015. године достигли продуктивност од 130,79 % и 96,79 %.

7.2.3. Анализа трендова апсолутних и релативних показатеља сузбијања насиља у породици

Како би се извели закључци о будућем кретању одређених апсолутних и релативних показатеља, који оквирно говоре о сузбијању насиља у породици, потребно је проучити тренд тих показатеља. Разумевањем правилности кретања по одређеном обрасцу или уочавањем одступања неких вредности у односу на остале, може се стећи увид у потенцијално будуће стање. Зато је на слици 15 приказано кретање вредности броја пријављених лица, броја одбачених кривичних пријава, броја поднетих оптужних аката и броја осуђених лица за насиље у породици у периоду од 2004. до 2015. године, на основу података из табеле 27. Поред њих, истакнуте су и математичке функције трендова укупног броја поднетих пријава и броја одбачених пријава, исте боје као и

¹³⁸ Рачунато за период од 2004. до 2015. године.

вредности које описују, зато што ови графици имају највиши коефицијент детерминације, што говори о њиховој репрезентативности. Године су, због једноставнијег рачунања параметара функција, приказане вредностима умањеним за 2000, тј. 2003. година са 3, 2004. година са 4 итд. Оба графика тренда се протежу од 2004. до 2018. године, тј. од броја 4 до броја 18.

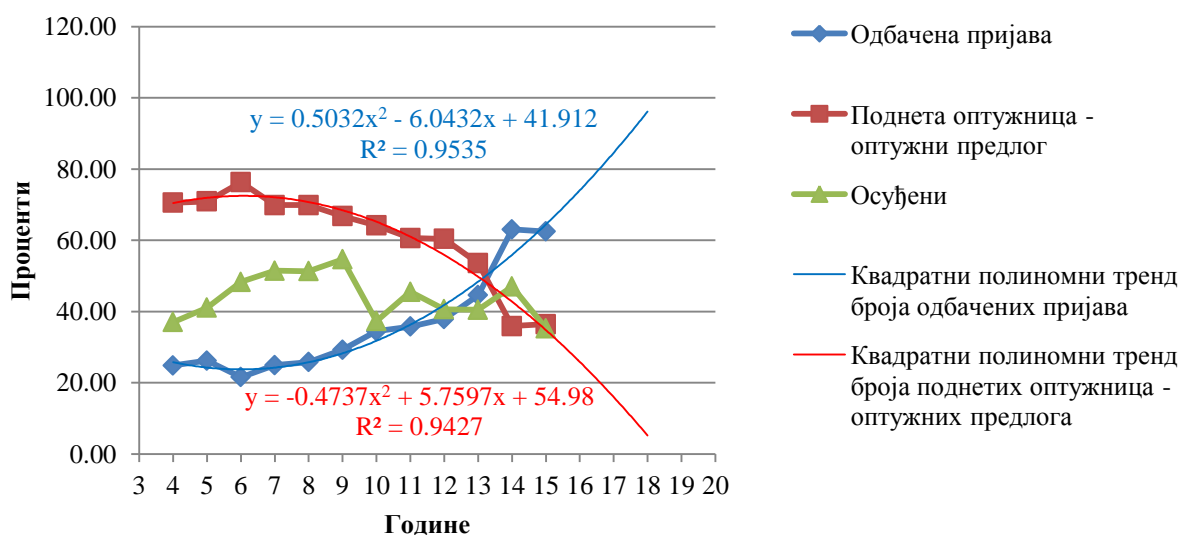

Слика 15: Кретање апсолутних показатеља сузбијања насиља у породици

Кретање укупног броја поднетих кривичних пријава илустровано је плавом бојом и плавим линеарним графиком функције $y = 284.3x + 322.0$, са коефицијентом детерминације $R^2 = 0.855$, што се сматра репрезентативним, јер је близу вредности 1. Ипак, постоје извесна одступања вредности од графика, али то не ремети извођење закључка да број поднетих пријава за ово кривично дело расте приближно линеарно сваке године, са тенденцијом да достигне вредност 5500. Вероватно неће прећи 6000 до 2020. године, а одлучујућу улогу у томе представља пракса после примене Закона о спречавању насиља у породици. Ако се сви прекршаји према Закону о јавном реду и миру у којима су учесници чланови породице подведу под насиље у породици, онда је већа могућност прекорачења 6000 пријава. Ниједна вредност не указује на могућност опадања, али постоји могућност стагнирања укупног броја пријава. Њихов број је пао само два пута за дванаест година, па стога нема разлога да се тај тренд не настави. И даље остаје питање које ће тачно вредности достићи до краја 2018. године, али биће вероватно између 5000 и 6000 пријава. Овакав обим пријава указује на насиље у породици као образац понашања у породицама (Спасић, 2010: 89).

Следећи тренд црвене боје описује кретање броја одбачених кривичних пријава. Занимљиво је да њихов број расте током година паралелно са растом укупног броја поднетих пријава. Занимљиво је и што расте по квадратној функцији $y = 22.78x^2 - 213.7x + 895.3$ (бржи раст), са коефицијентом детерминације $R^2 = 0.953$, што је репрезентативније од претходног линеарног графика, јер је та вредност још ближа 1. Број одбачених кривичних пријава тежи преласку вредности 4000 до краја 2018. године. Зато се може поставити питање оправданости подношења кривичних пријава када се готово две трећине пријава одбацују. Изгледа да се у Србији насиље у породици сузбија претежно подношењем кривичних пријава, с тим да у спроведеном истраживању нема података о поновном чињењу овог кривичног дела¹³⁹. Чак и процена ризика коју врши надлежни полицијски службеник у складу са Законом о спречавању насиља у породици неће допринети смањењу броја поднетих кривичних пријава, јер елементи бића кривичног дела насиља у породици постоје и у случајевима претње учиниоца којом нарушава душевно спокојство жртве и код прекршаја.

За прогностику је значајно посматрати и трендове релативних показатеља, који су на слици 16 изражени у процентима, на основу вредности из табеле 28. Овде је истакнуто кретање процентуалних износа одбачених кривичних пријава, поднетих оптужних аката и осуђених лица у односу на укупан број пријава за насиље у породици.

Слика 16: Кретање релативних показатеља сузбијања насиља у породици

¹³⁹ Термин поврат треба користити ако је за кривично дело донета пресуда.

Дати су квадратни полиномни трендови са високим коефицијентом детерминације који описују кретање удела одбачених кривичних пријава и поднетих оптужних аката. Очигледно је да се удео одбачених кривичних пријава (плави тренд) креће правилно по квадратној функцији $y = 0.503x^2 - 6.043x + 41.91$, са коефицијентом детерминације $R^2 = 0.953$. У току 2014. и 2015. године постоји стагнација око 62 %, али ако се политика сузбијања овог дела не промени, до краја 2018. године или нешто касније може прећи 80 %. И 62 % одбачених кривичних пријава је превише, а камоли 70 %, или још горе, 80 %.

Удео поднетих оптужних аката се креће по квадратној функцији (црвени тренд) $y = -0.473x^2 + 5.759x + 54.98$, са високим коефицијентом детерминације $R^2 = 0.942$. Логично је да у ситуацији када број одбачених кривичних пријава расте, тада опада број поднетих оптужних аката, што се види на слици 16. Ако се овај тренд настави, постоји тенденција да удео поднетих оптужних аката падне испод 20 %, што не би било логично.

7.2.4. Могући проблеми у практичној примени Закона о спречавању насиља у породици

Није спорно да се Законом о спречавању насиља у породици желе постићи племенити циљеви (заштита чланова породице који су жртве насиља у породици), али то треба чинити у одговарајућој правној форми. Ако је потребно изменити прописе који тренутно важе или треба усмерити рад државних органа ка адекватнијем поступању, онда треба вршити измене и допуне постојећих закона, доносити упутства, а у случају доношења новог, исти ускладити са постојећим прописима. У вези са применом Закона о спречавању насиља у породици могу се уочити следећи проблеми.

Закон о спречавању насиља у породици у свом називу садржи израз „спречавање“, мада се највећи део његове садржине односи на репресију, а не на превенцију. У извесним деловима закона активност државних органа се усмерава само на специјалну превенцију у вези са хитним мерама и индивидуалним планом заштите. Насиље у породици се неће спречити само зато што се израз спречавање налази у његовом називу. Примеренији назив овог текста би био – Закон о сузбијању насиља у породици.

Појам насиље у породици у Закону о спречавању насиља у породици је много шири од појма који је дат у Кривичном законнику. Зато се поставља питање да ли ће полицијски службеници који интервенишу на месту догађаја где су упућени морати да извештавају надлежног полицијског службеника и у случајевима када не постоје елементи кривичног дела, него само прекршај, што је тешко разграничити? Процена ризика од поновног извршења насиља треба да се изврши одмах, при чему није могуће да се сваки „могући учинилац“, тј. осумњичени доводи у просторије надлежне организационе јединице полиције ради вођења поступка. Ово отвара два нова проблема – један је појам „могући учинилац“, други је задржавање у најдужем трајању „до осам часова“. Могући учинилац није правни термин. Уобичајени израз у кривичном праву за такво лице је осумњичени према Законнику о кривичном поступку и у овом раду се само такав израз користи. Задржавање према Законнику о кривичном поступку се одређује у трајању од четрдесет осам часова осумњиченим лицима за сва кривична дела. Да ли је онда Закон о спречавању насиља у породици постао *lex specialis* који четрдесет осам часова своди на осам? Да ли је осумњичени за кривично дело насиље у породици привилегован за разлику од осумњичених за друга кривична дела у смислу да не може бити задржан дуже од осам часова? Таква одредба није смела да стоји у овом закону. Ако би ипак у неком случају био задржан осумњичени у трајању од четрдесет осам часова, да ли би евентуално могла да постоји могућност накнаде штете због повреде одредби поступка по *lex specialis*-у?

Појам насиље у породици у Закону о спречавању насиља у породици очигледно обухвата и прекршаје поред кривичног дела. Да ли то значи да ће у случају извршења прекршаја против јавног реда и мира у којем су учесници чланови породице бити потребна процена ризика надлежног полицијског службеника за изрицање хитне мере? То би захтевало превише људских и временских ресурса. Шта ће бити ако надлежни полицијски службеник уради погрешну процену, на пример процени да не треба изрећи хитну меру, а по одласку полиције осумњичени или учинилац нанесе повреде члану породице или га лиши живота? Не постоје одредбе о његовој одговорности за то у Закону о спречавању насиља у породици, али постоје у Закону о полицији. Погрешна процена ризика би се могла сматрати тешком повредом службене дужности, и то као непредузимање или недовољно предузимање мера из своје надлежности за безбедност лица, имовине и поверених ствари¹⁴⁰. Дисциплинске мере предвиђене Законом о

---

¹⁴⁰ Члан 207, став 1, тачка 5 Закона о полицији

полицији¹⁴¹ за тежу повреду службене дужности¹⁴² су следеће: а) новчана казна у износу од 20% до 40% од основне плате увећане за минули рад у времену од два до шест месеци; б) распоређивање на друго радно место на којем се обављају послови за које је као услов прописана непосредно нижа стручна спрема, односно нижа платна група у трајању од шест месеци до две године; в) заустављање у стицању непосредно вишег чина/звања од 2 до 4 године; г) губљење стеченог чина/звања и одређивање непосредно нижег чина/звања у стручној спреми и д) престанак радног односа.

Зашто би надлежни полицијски службеник ризиковао да буде дисциплински одговоран у оваквим ситуацијама – једноставније је да сваком осумњиченом изрекне хитну меру или изврши његово хапшење. То отвара још једно питање – да ли изрећи хитну меру или осумњиченог лишити слободе. То зависи од тежине сваког конкретног случаја, при чему није увек лако донети одлуку.

Чланом 18 Закона о спречавању насиља у породици предвиђено је да после пријема обавештења, процене ризика и издавања наређења, основни јавни тужилац проучава обавештења и вреднује процену ризика надлежног полицијског службеника. У случају ако он установи непосредну опасност од насиља у породици, дужан је да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи у року од 24 часа од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера. Уз предлог, основни јавни тужилац доставља суду и процену ризика надлежног полицијског службеника, своје вредновање његове процене ризика и друге доказе који указују на непосредну опасност од насиља у породици. Ако пак јавни тужилац изврши погрешну процену, тј. вредновање процене ризика, према Закону о јавном тужилаштву¹⁴³ не постоји дисциплински прекршај¹⁴⁴ под који би се могло подвести овакво поступање, а Законом о полицији би у случају погрешне процене постојала тешка повреда службене дужности када поступа надлежни полицијски службеник. Оваква ситуација наводи на закључак да су јавни тужиоци привилегованији од надлежних полицијских службеника, а обављају готово исти посао. Штавише, јавни тужилац има верификаторну улогу, он разматра исте доказе које су прикупили полицијски службеници. Према Закону о јавном тужилаштву јавни тужилац

---

¹⁴¹ Закон о полицији. *Сл. гласник РС*, 6/2016

¹⁴² Члан 209 Закона о полицији

¹⁴³ Закон о јавном тужилаштву. *Сл. гласник РС*, 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 38/2012 - одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 - одлука УС

¹⁴⁴ Дисциплински прекршаји у овом закону предвиђени су у члану 104

може бити дисциплински одговоран само ако не израђује јавнотужилачке одлуке у прописаном року, али не и ако донесе погрешну одлуку¹⁴⁵.

И на крају остаје питање дисциплинске одговорности судије ако погрешно процени ризик по предлогу јавног тужиоца за продужење трајања хитне мере. И суд има верификаторну улогу, као и јавни тужилац. Према Закону о судијама¹⁴⁶ не постоји дисциплински прекршај под који би се могла подвести погрешна процена/вредновање ризика од стране судија¹⁴⁷.

У пракси се може појавити проблем у вези са поступањем браниоца окривљеног. Када окривљени ангажује браниоца, иако му је изречена хитна мера, он ће се трудити да степен кривице учиниоца сведе на најмању меру. У случајевима повреде одредби Законика о кривичном поступку или Закона о спречавању насиља у породици, ма колико да је њихов значај миноран, околности се померају на страну осумњиченог. Сукоб правних прописа какав постоји између Законика о кривичном поступку и Закона о спречавању насиља у породици користи само браниоцима и, у суштини, најмање се пажње обраћа на жртву, јер је дискутабилно колико ће се ефективно или ефикасно примењивати индивидуални планови заштите и подршке, предвиђени у Закону о спречавању насиља у породици. Зато се треба управљати према чињеничном стању у конкретном случају, а не компликовати поступак.

---

¹⁴⁵ Члан 104, став 1, тачка 1 Закону о јавном тужилаштву

¹⁴⁶ Закон о судијама. *Сл. гласник РС*, 116/2008, 58/2009 - одлука УС, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - одлука УС, 121/2012, 124/2012 - одлука УС, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 40/2015, 63/2015 - одлука УС, 106/2015 и 63/2016 - одлука УС

¹⁴⁷ Дисциплински прекршаји судија предвиђени су у члану 90 Закона о судијама

ЗАКЉУЧАК

Међународна заједница је препознала насиље у породици као штетну појаву чијем је сузбијању потребно приступити на наднационалном нивоу. У ту сврху је донет низ међународноправних аката којима се усмеравају законодавне власти држава које су ратификовале те акте. За Републику Србију најзначајније су конвенције и препоруке донете под окриљем Савета Европе, где примарно место заузима Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, позната и као Истанбулска конвенција. Њен утицај на српско кривично законодавство огледа се у доношењу Закона о спречавању насиља у породици и измени и допуни Кривичног законика новембра 2016. године.

Породица је основна репродуктивна заједница за одржање и повећање броја становника једне нације, односно државе, с тим да разумевање и узајамно поштовање нису присутни у свакој породици, па има и поремећених односа унутар њих.

Појам насиља у породици у Србији је различито дефинисан у више закона којима се регулише сузбијање ове негативне друштвене појаве: Кривичном законнику, Породичном закону, Закону о јавном реду и миру и Закону о спречавању насиља у породици. Исто важи за појам члана породице, који на различите начине одређују наведени закони. Највише дилеме ствара истовремена примена Кривичног законика и Закона о спречавању насиља у породици, који у одређеним сегментима дерогира Кривични законик.

У наставку наводимо резултате спроведеног емпиријског истраживања на локалном и државном нивоу:

1. Да би се створили услови за заснивање и одржање породице, потребан је скуп мера из различитих сфера: политичке, социјалне, економске, образовне, медицинске итд. Овим проблемом би на стратешком нивоу требало да се бави врховна државна власт и било би значајно када би се њихове активности усмеравале резултатима прогностике каква је примењена у раду. Број становника у Србији опада сваке године, због вишег морталитета од наталитета.

2. Може се закључити да сваке године на 1000 закључених бракова има око 216,7 постојећих у којима се јављају породична превирања која доводе до развода. А како постоје бракови и ванбрачне заједнице у којима има нетрпељивости иако званично

нису разведени и чији број није познат, може се извести закључак да релативно велики број породица не функционише како би требало.

3. Учешће насиља у породици између супружника у укупном броју је 29,87 %, што чини скоро трећину истраживаних случајева. Следеће по бројности је насиље између родитеља и потомака и таквих случајева је 27,27 %, дакле, мало више од четвртине.

4. Највећи број учинилаца насиља у породици је старости између 35 и 50 година, што чини 62,50 % учинилаца. Број учинилаца између 25 и 35 година старости је исти као број учинилаца између 50 и 60 година старости. За овај рад је значајна средња вредност старости супруга у време развода брака – у Србији се у временском периоду од 2011. до 2015. године ова вредност кретала од 42,5-43,5 година, што се подудара са средњом вредношћу старости учинилаца насиља у породици која износи 42,52 година. Ово подударање вредности показује да су мушкарци у тим „критичним“ годинама често склонији разводу брака или вршењу насиља у породици.

5. У вези са могућностима постојања продуженог кривичног дела треба сматрати да је насиље у породици трајно дело, па ће постојати једно кривично дело када се врши према истој особи, без обзира да ли је предузета једна или више радњи извршења.

6. Ако је окривљени према више лица извршио радње које чине кривично дело насиље у породици из члана 194 КЗ, не могу се исте правно квалификовати као јединствено, нити као продужено кривично дело насиље у породици, већ ће бити онолико кривичних дела колико је оштећених, дакле, постоји стицај кривичних дела.

7. Број раније осуђиваних и неосуђиваних лица која су учинила кривично дело насиље у породици се благо разликује, а историја насиља постоји у око 50 % случајева.

8. Број осуђиваних учинилаца насиља у породици који су запослени је знатно мањи од броја неосуђиваних лица која су запослена, док је број незапослених осуђиваних и неосуђиваних лица сличан. Може се, уопште, извести закључак да су осуђивани учиниоци кривичних дела мање склони раду или имају мање могућности да се запосле, што је, у суштини, разумљиво када је у питању карактер тих лица, као и околност да им је, у неким случајевима, потребно уверење да нису осуђивани да би засновали радни однос.

9. Насиље у породици је кривично дело које се одликује високом тамном бројком.

10. У вези са обавезом пријављивања насиља у породици (јер Закон о спречавању насиља у породици обавезује свако лице да пријави насиље у породици), ако је тај закон *lex specialis* у односу на Кривични законик, тада би, према правилу *lex specialis derogat legi generali*, требало примењивати Закон о спречавању насиља у породици, а није логично да постоји кумулативно и прекршајна и кривична одговорност. А *contrario*, требало би да постоји кривична одговорност одговорног лица за непријављивање тежих облика кривичног дела насиља у породици (из ставова 2, 3 и 4 члана 194 КЗ) према Кривичном законик, а у случајевима постојања основног облика дела (став 1 члана 194 КЗ) или облика дела из става 5 члана 194 КЗ, прекршајна одговорност према казним одредбама Закона о спречавању насиља у породици.

11. Може се приметити да постоји временски распон кад је учињен највећи број пријављених кривичних дела насиља у породици. У периоду од 14:00 до 22:00, што чини осам сати, дешава се 62,26 % радњи извршења које су резултирале пријављивањем, што износи мало мање од две трећине. Ако је полиција поступала у случају сукоба, што се најчешће дешава, и ако се полицији упућује позив на број 192 због потребе за интервенцијом управо у ово време, значи да треба ажурирати распоред рада надлежних полицијских службеника за кривично дело насиља у породици тако да већи број њих ради у поподневној смени, јер је тада повећан обим посла, поготово кад се раде процене ризика од поновног извршења дела према Закону о спречавању насиља у породици. Исто важи и за раднике центара за социјални рад, који би морали да се ангажују одмах да пруже заштиту жртви, нарочито ако је малолетно лице присутно у објекту или је жртва кривичног дела. Дежурни јавни тужиоци и њихови заменици се недуго после интервенисања позивају од стране полицијских службеника ради консултовања, тако да време када су упућени позиви не мора битно да утиче на радно време јавних тужилаца.

12. Утврђено је да се кривично дело насиље у породици врши у објекту у коме учинилац и жртва живе заједно у 85,53 % случајева, у породичној кући или стану.

13. Саслушање осумњиченог без присуства браниоца, па потом поновно саслушање од стране тужиоца је дуплирање посла, а осумњичени има времена да припреми одбрану када више није под емотивним утиском који је резултат извршења кривичног дела. Зато би било боље да криминалистичка полиција и јавно тужилаштво имају седиште у истом објекту, тако да тужилац увек може да присуствује саслушању осумњиченог, без обавезе полицијских службеника да га довозе до својих просторија,

нити да се осумњичени испитује двапут. Овакав организациони приступ може да се примени и на сузбијање других кривичних дела, ради максимизирања ефикасности.

14. Ретко који окривљени би требало да се брани ћутањем ако није крив, јер је у његовом интересу да исприча најбоље и најуверљивије све што зна у поступку који се води против њега. То је његов начин да докаже истину, осим ако му не одговара да се истина сазна. У случајевима насиља у породици, одбрана ћутањем тешко може бити знак да окривљени није учинилац, нарочито када постоје материјални докази који упућују на постојање његове кривице. Када суд изводећи доказе дође у ситуацију да нема довољно материјала за доношење осуђујуће пресуде, он поступа по принципу *in dubio pro reo*, па пресуђује у корист окривљеног. Једино што ћутање не значи увек да кривичног дела нема, нити да се неће наставити.

15. Проблем у практичном поступању у вези са насиљем у породици настаје када жртва не жели да сведочи против осумњиченог, јер на то има право као привилеговани сведок. Ово је један од најчешћих разлога због којих јавни тужиоци одбацују кривичне пријаве, због недостатка доказа. Интересантно је да и судови доносе ослобађајуће пресуде по принципу *in dubio pro reo*, ако жртва одбије да сведочи на суду, чак и кад је вештачењем установљено постојање телесне повреде. Да ли у таквим случајевима, познавајући околности у поменутој породици, судови исправно доносе такве одлуке, или лични доказ има већи кредибилитет него материјални доказ. Ако је неко нанео телесне повреде жртви, мора да се нађе лице које је то урадило, ако већ није окривљени, што би било логично. Да ли је поента занемарити безбедност због поштовања процесних правила, а над таквим учиниоцем насиља у породици треба повремено да се врши надзор да би он стекао утисак да је „под будним очима суда“. Ово је још један од аспеката запостављања начела материјалне истине које иначе, важећи Законик о кривичном поступку и изричито не захтева.

16. Одбацивање кривичне пријаве од стране јавног тужиоца због тога што жртва неће да сведочи је бесмислено ако се не оцени да ли је жртва можда приморана на такво поступање због упућених претњи осумњиченог.

17. Ако супруга окривљеног има дете са њим и економски је зависна од њега јер је незапослена, а како у Србији опада број становника, обавеза је државе да заштити мајку и дете у социјалном смислу. Ако ће они живети у сиромаштву и када окривљени буде осуђен, онда неће бити много разлике за њих, осим ако им наноси телесне повреде и зато постане немогуће да наставе живот са њим. У реалности, све супруге сведоче

против супруга ако имају подршку неког из свог окружења, било да су у питању родитељи, пријатељи, евентуално центар за социјални рад. Законом о спречавању насиља у породици предвиђена је израда индивидуалног плана заштите жртве, што би се у будућем поступању могло показати као добра пракса.

18. У случајевима насиља у породици једнако се дешава да нема телесних повреда или да има лаких телесних повреда, где лаке телесне повреде учествују са 40,54 %, а нема повреда у 43,24 % случајева, већ постоји само угрожено спокојство као последица извршеног кривичног дела. Позитивно је што не постоји велики број случајева са тешким телесним повредама, које учествују са 10,81 %.

19. Доминантна радња извршења кривичног дела подразумева примену физичке снаге. У случајевима где учинилац користи физичку снагу настаје више лаких и тешких телесних повреда, него у случајевима где је коришћено и опасно оружје, оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши.

20. Не може се очекивати потпуно елиминисање појавних облика насиља у породици, али смањење учесталости ове појаве је неопходно. Ако би се у будућем периоду значајно смањила учесталост, вероватно би се водили мишљењем да је тамна бројка почела да расте, а да није било суштинске промене у односу на тренутно стање. Такво мишљење је исправно, јер тамна бројка већ постоји и зато ће кривично дело насиља у породици и у наредном периоду бити актуелно – у циљу редуковања броја пријављених или редуковања тамне бројке.

21. Број последица које проузрокују осуђивани наспрам неосуђиваних учинилаца је сличан. Најкритичнији су учиниоци са другим, трећим и четвртим степеном стручне спреме.

22. Код учинилаца са седмим степеном стручне спреме последица извршеног кривичног дела насиља у породици се углавном јавља у виду угроженог спокојства или ређе у виду лаке телесне повреде. Код ових учинилаца постоји мања склоност ка испољавању агресивног понашања којим се наносе телесне повреде, као и склоност ка конзумирању алкохола или психоактивне супстанце, већ је узрок њиховог понашања бес или раздраженост у неком тренутку.

23. Циљна група за усмеравање превентивних активности треба да буду лица која су завршила средњу школу у трогодишњем и четворогодишњем трајању, јер они узрокују најтеже последице. Следећа циљна група су лица са завршеном основном школом.

Сузбијање насиља у породици се најпре врши у случајевима где су последице најтеже, а специјално превентивне мере се пројектују на основу сазнања о специфичностима тих случајева и случајева са нижим степеном опасности.

24. Незапослена лица у знатно већем броју случајева проузрокују лаке телесне повреде и тешке телесне повреде – готово три пута више него запослена лица. Већи је и број случајева где је нарушено душевно стање од стране незапосленог лица. Дакле, најтежи случајеви насиља у породици су они где су учиниоци незапослени.

25. Број лаких телесних повреда, кад их проузрокују учиниоци под дејством психоактивне супстанце, је мањи него кад их проузрокују учиниоци који нису под тим дејством. Постоји мало већи број тешких телесних повреда које се наносе под дејством психоактивне супстанце. Нарушење душевног стања се ређе јавља када је учинилац био под дејством психоактивне супстанце. Може се извести закључак да учиниоци циљано предузимају радњу извршења да би нарушили телесни интегритет или душевно стање члана своје породице без дејства психоактивне супстанце, док под њеним утицајем долази у случају „претеривања“ у примени насиља када наступе тешке телесне повреде.

26. Број незапослених лица која врше насиље у породици под дејством психоактивне супстанце и оних који нису под таквом врстом дејства је сличан. Најмање кривичних дела под дејством психоактивне супстанце врше запослени учиниоци.

27. Осуђивани учиниоци (повратници) чешће чине кривично дело насиље у породици под дејством психоактивне супстанце. Такође, учиниоци насиља у породици који чине дело под дејством психоактивне супстанце су у већем броју случајева већ били осуђивани. Може се уопште истаћи закључак да су раније осуђивани учиниоци насиља у породици склонији конзумирању алкохола од неосуђиваних лица. Очигледно је да код 28,57 % учинилаца насиља у породици постоји стицај девијантних особина, односно склоност ка конзумирању психоактивне супстанце (најчешће алкохола) и вршењу кривичних дела.

28. Када се претње учестало упућују током телефонског разговора, листинг мобилног оператера није довољан доказ за квалификовање кривичног дела насиља у породици, јер се учинилац може бранити „да зове из неког другог разлога“, на пример, због деце, уколико имају. Зато би требало предвидети могућност коришћења аудио записа разговора као доказ по Законику о кривичном поступку, у случајевима када жртва на мобилном телефону снима разговор помоћу неке од апликација које се могу

инсталирати у телефону. Такви записи би могли имати доказну вредност и код доказивања других кривичних дела.

29. За облик кривичног дела насиља у породици из става 1 члана 194 КЗ чешће се изриче условна осуда, док је потпуно супротно када је учињен облик дела из става 2 или 3, где се условне осуде изричу изузетно.

30. У вези са обликом кривичног дела из става 3 постаје израженија блага казнена политика у смислу примене казне затвора. Адекватан је избор врсте кривичне санкције – казна затвора, али је њено кратко трајање у односу на законом предвиђени распон.

31. Угрожено спокојство је најчесталија последица насиља у породици. За ову врсту последице се изриче сличан број условних осуда и казни затвора, с тим да условне осуде преваладају. Добра пракса је што се за нанете лаке телесне повреде као последица примене насиља у породици претежно изриче казна затвора.

32. За тешку телесну повреду као последицу насиља у породици се изриче само казна затвора, што је исправно. Слично важи и за нарушено душевно стање као врсту наступеле последице насиља у породици, где се доминантно примењује казна затвора.

33. Условна осуда се најчешће изриче неосуђиваним учиниоцима, уз ређе изузетке. Међутим, казна затвора се у значајно већем броју изриче раније осуђиваним учиниоцима. Изводи се закључак да ранија осуђиваност утиче на избор кривичне санкције, што је сасвим исправно у том сегменту, једино што се казна затвора изриче у сличном трајању и осуђиваним и неосуђиваним учиниоцима.

34. Ако је учинилац насиља у породици раније већ чинио кривична дела, и сад понови исто или слично дело, то не значи да ће он престати са испољавањем свог девијантног понашања. Такво лице није подобно да живи међу становницима своје државе који се прихватљиво понашају. Треба га уклонити из друштвене заједнице и покушати преваспитавање уз помоћ психолога који би требало да спроводе програме за смањење нивоа агресивног понашања или за његово преусмеравање у корисне сврхе (на пример, рад), и да се потом ангажују у казнено-поправним установама, како би тај програм применили.

35. Сличан је број изречених условних осуда и казни затвора према запосленим учиниоцима насиља у породици. Незапосленима се у већој мери изриче казна затвора.

36. Судска пракса која привилегује запослене учиниоце кривичног дела насиља у породици има своје оправдање. Одржање радног односа је нарочито важно у случајевима када је учинилац дела супружник, бивши супружник или ванбрачни партнер који има дете са жртвом или је жртва дете, па треба да му даје издржавање по истеку казне.

37. За примену физичке снаге као начина извршења кривичног дела од стране учиниоца изриче се условна осуда, али и казна затвора у већем броју случајева, док се за комбиновану примену физичке снаге и механичког средства готово увек се изриче казна затвора. Када се користи само механичко средство, сличан је број условних осуда и казни затвора. Ово се подудара са изведеним закључком да се применом физичке снаге наносе углавном телесне повреде. Коришћење механичког средства не значи увек нужно и проузроковање телесних повреда, али је већа конкретна опасност, нарочито када се користи истовремено са физичком снагом.

38. Тешке телесне повреде најчешће наносе учиниоци у алкохолисаном стању, а за овакву последицу се увек изриче казна затвора.

39. Конзумирање алкохола представља чешћи проблем од конзумирања опојних дрога у случајевима насиља у породици.

40. Суд има добар критеријум у избору кривичне санкције, с тим да често изриче кривичне санкције у трајању не много већем од посебног минимума.

41. Често се истиче да се у Србији условне осуде изричу у већем броју случајева него казне затвора. Строгост казнене политике се не мери само бројањем врста изречених кривичних санкција, већ специфичностима критеријума који се примењују у избору и одмеравању санкције. У затвор се на дуже време шаљу учиниоци који нису подобни да живе у заједници са другим људима у друштву, па и тад је потребно да имају одређен психосоцијални третман, у току издржавања казне и након тога.

42. Према Закону о спречавању насиља у породици не треба само правити индивидуалне планове заштите жртава, већ је потребно предвидети и индивидуалне планове психосоцијалног третмана учинилаца, који би се спроводили паралелно са трајањем условне осуде или у току издржавања казне затвора.

43. Потребно је осуђенима понудити у затвору да се баве одређеним послом којим би се бавили и по изласку из затвора. Као нужно у циљу превенције насиља у породици је нужно обезбедити надзор над осуђеним лицима по изласку из затвора, барем у

трајању од неколико месеци. Наравно, овај концепт се може применити и на учиниоце других кривичних дела.

44. Судској пракси се ипак може упутити критика да се у случајевима извршења кривичних дела са лаким или тешким телесним повредама изречена казна затвора приближава посебном минимуму. Исправна је одлука судова да не изричу казне затвора у максималном трајању за одређен облик дела, али би требало поштрити кажњавање барем до средине распона прописане казне, пре свих, повратника и вишеструко пријављиваних лица.

45. Није целисходно изрицање казне затвора у дугом трајању свим учиниоцима насиља у породици у циљу промовисања строгаће кажњавања да би се остварио утисак у јавности да је неприхватљиво чинити насиље у породици, иако би можда имало ефекта у смислу генералне превенције.

46. Навођење жртва путем медија да пријаве кривично дело насиља у породици има примарно репресивни карактер, а не превентивни. Уколико се жели смањење броја кривичних дела насиља у породици, онда судови треба да достављају медијима своје пресуде са уклоњеним личним подацима о учесницима у поступку или неке врсте извештаја за медије о томе како су поступали у најтежим случајевима, да би се код потенцијалних учинилаца постепено развијала свест на који начин ће бити санкционисани ако испољавају такав начин понашања.

47. Треба путем медија јачати свест о поштовању породице и њеном значају за одржање нације.

48. Треба се надати да ће пракса Закона о спречавању насиља у породици моћи да се промовише, али ако не испуни очекивања у року од две до три године када би требало да се уради његова евалуација, треба га изменити на основу резултата спроведених истраживања које би требало урадити на државном, а не само на локалном нивоу.

49. Јавна тужилаштва и суд треба превасходно да усмере насилнике да потисну деструктивни нагон, поготово у случајевима где га је могуће контролисати и да се окрену породици и да што мирније разреше сукоб, јер треба да наставе заједнички или одвојен живот без даљег насиља. Зато је добра примена опортунитета од стране јавног тужиоца у одређеним случајевима. Члановима породица треба помоћи да у извесној мери сведу конфликте на минимум. Зато је кажњавање затвором *ultima ratio* и треба га

примењивати у дужем трајању само када је у питању поврат и када су проузроковане тешке последице дела.

50. Казна затвора за учиниоце који су зависни од алкохола или опојних дрога није довољна, ако се не предузму активности како би се сузбила потреба за конзумирањем тих супстанци. Повољније је решење према овим лицима уместо казне затвора изрећи мере безбедности обавезног лечења алкохоличара или обавезног лечења наркомана.

51. Електронски надзор уз кућни затвор представља хуманију алтернативу за учиниоце осуђене на краткотрајне казне затвора који по први пут врше кривична дела, а нису криминално структуриране личности.

52. Када се изрекне условна осуда и по издржавању казне затвора, пожељно би било вршити заштитни надзор над тим учиниоцима од стране службених лица, барем у трајању од неколико месеци, да би се проценила вероватноћа од поврата.

53. Службена лица треба да врше надзор над учиниоцем у временским размацима различитог трајања, тако да он не може да претпостави када ће он или жртва да буду посећени следећи пут у циљу провере стања безбедности.

54. Приступ предвиђен Кривичним закоником у виду заштитног надзора уз условну осуду могао би да се подведе под превентивну интервенцију у смислу Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

55. Условна осуда са заштитним надзором може обухватати широк спектар обавеза, што зависи од сваког конкретног случаја, али се може сматрати једним од најбољих решења у смислу превентивне интервенције, односно, специјалне превенције, поготово када је једна од обавеза психосоцијални третман.

56. Превенција насиља почиње у породици као основној ћелији друштва и наставља се у школи, у медијима, у здравству и уопште у свакодневном животу у коме људи међусобно долазе у контакт.

57. Приликом утврђивања испуњености законских услова за лишење слободе, полицијски службеници не би требало да доводе жртву у ситуацију да сама одлучује о томе хоће ли насилник бити ухапшен, ни да се везују за околности попут брачног статуса, односно заједничког живота насилника и жртве, обећања насилника да ће престати с насиљем, оптуживања жртве да је испровоцирала или изазвала насиље;

утишка да ће жртва променити став о конкретном догађају и да неће сарађивати у току покренутог кривичног поступка.

58. Хапшење учиниоца треба извршити у ситуацијама: а) када особите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке; б) када особите околности указују да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело, довршити покушано, или учинити кривично дело којим прети и в) када је за кривично дело које му се ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља.

59. Дobar приступ предвиђа Закон о спречавању насиља у породици, а који се односи на „план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера“ зато што представља законски основ за евалуацију.

60. Новински чланци који се објављују у истраживаним медијима појачавају ефекте секундарне виктимизације жртава насиља у породици, нарочито објављивањем њихових личних података са дискриминаторним текстом, сликањем места где живе итд.

61. Повећање броја пријављених лица за кривично дело насиље у породици је резултат смањења тамне бројке.

62. Евидентан је пораст процентуалних износа броја одбачених кривичних пријава. Ове вредности кулминирају 2014. и 2015. године. Удео броја одбачених пријава у укупном броју пријава се тада кретао изнад 60 %.

63. Процент осуђених лица за кривично дело насиља у породици варира током посматраних година између 35,28 % и 54,67 %.

64. Судови треба да наставе са радом као у 2014. и 2015. години, када су достигли продуктивност од 130,79 % и 96,79 %.

65. Број поднетих кривичних пријава за насиље у породици расте приближно линеарно сваке године, са тенденцијом да достигне вредност 5500. Вероватно неће прећи 6000 до 2020. године, а одлучујућу улогу у томе представља пракса Закона о спречавању насиља у породици. Ако се сви прекршаји према Закону о јавном реду и миру у којима су учесници чланови породице подведу под насиље у породици, онда је већа могућност прекорачења 6000 пријава. Ниједна вредност не указује на могућност опадања, али постоји могућност стагнирања укупног броја пријава. Њихов број је пао

само два пута за дванаест година, што указује да нема разлога да се тај тренд не настави.

66. Број одбачених кривичних пријава за насиље у породици тежи преласку вредности 4000 до краја 2018. године. Зато се може поставити питање оправданости подношења кривичних пријава када се скоро две трећине пријава одбацују.

67. Примена опортунитета од стране јавних тужилаца је оправдана када су незнатне последице извршења дела, односно кад постоји угрожавање спокојства жртве. Тужиоци имају прилику да упознају учиниоца и да процене да ли је целисходно поднети оптужни акт.

68. У току 2014. и 2015. године уочена је стагнација процентуалног износа одбачених кривичних пријава на око 62 %, али ако се политика сузбијања овог дела не промени, до краја 2018. године или нешто касније овај број може прећи 80 %.

69. Ако нема доказа да је учињено кривично дело насиља у породици, а жртва неће да сведочи, сведочиће службена лица која су поступала у том предмету.

70. „Могући учинилац“ у Закону о спречавању насиља у породици није правни термин. Уобичајени израз у кривичном праву за такво лице је осумњичени према Законнику о кривичном поступку.

71. Спорно је да ли би у случају где је осумњичени био задржан у трајању од четрдесет осам часова, евентуално могла постојати могућност накнаде штете због повреде одредби поступка по *lex specialis*-у.

72. Надлежни полицијски службеник ризикује да буде дисциплински одговоран ако погрешно процени ризик при изрицању хитне мере или лишења слободе осумњиченог лица. Такву дисциплинску одговорност за јавног тужиоца који изврши погрешну процену, тј. вредновање процене ризика, Закон о јавном тужилаштву не предвиђа. Ни Закон о судијама не познаје дисциплински прекршај под који би се могла подвести погрешна процена/вредновање ризика од стране судија.

73. Сукоб правних прописа какав постоји између Законика о кривичном поступку и Закона о спречавању насиља у породици користи само браниоцима и, у суштини, најмање се пажње обраћа на жртву, јер је дискутабилно колико ће се ефективно и ефикасно примењивати индивидуални планови заштите и подршке, предвиђени у Закону о спречавању насиља у породици.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ајдуковић, М. Павлековић, С. (2004). *Одређење и облици насиља у обитељи*. Загреб.
2. Alberta Justice and Solicitor General, Alberta Crown Prosecution Service. (2014). *A Domestic Violence Handbook For Police Services and Crown Prosecutors in Alberta*
3. Alexandar, R. (2002). *Domestic violence in Australia*. Sydney.
4. Aranson, J. (1996). *Domestic violence*. London.
5. Ацајлић, А. Делкић, И. Лучић Цатић, М. Бојанић, Н. Хасковић, Е. (2007). *Полиција и насиље у породици у Босни и Херцеговини*. Сарајево.
6. Бабић, М. Марковић, И. (2008). *Кривично право – посебни део*. Бања Лука.
7. Бајовић, В. (2015). *Одмеравање казне и споразум о признању кривичног дела*. НБП – журнал за криминалистику и право. Бр. 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 179-194
8. Бановић, Б. Турањанин, В. Воштинић, М. (2014) *Насиље у породици – кривичноправни и кривичнопроцесни аспекти*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 190-200
9. Боровић, А. Павлица, Н. Жарковић М. (2014). *Жртве насиља у породици као привилеговани сведоци*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 275-284
10. Бошковић, Д. (2009). *Насиље у породици – друштвени, криминолошки и криминалистички аспект*. Бања Лука.
11. Бошковић, Д. (2009). *Спречавање насиља у породици*. Безбедност. Бр. 3. Београд: Министарство унутрашњих послова Републике Србије. 93-104
12. Buzawa, E. Buzawa, C. (1996). *Domestic violence*. Thousand Ouks.
13. Vulić, T. Pavlović, D. (2014). *Domestic violence in the Serbian daily press: from facts to sensationalism*. Facta universitatis Series: Philosophy, Sociology, Psychology and History. Vol. 13. N° 3. 2014. 111-122
14. Галић, Н. (2009). *Спречавање и сузбијање насиља у породици у Републици Српској*. Бања Лука.
15. Гасми, Г. (2014). *Нова конвенција Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и породичног насиља: Истанбул конвенција – значај установљавања европских правних стандарда*. Страни правни живот. Бр. 2. 37-56
16. Годишњи извештаји о раду Основног јавног тужилаштва у Нишу за 2014. 2015. и 2016. годину
17. Голубовић, З. (2014). *Детерминанте ефикасне полицијске интервенције на насиље у породици*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 238-245
18. Грубишић Илић, М. Козарић Ковачић, Д. (2001). *Насиље у обитељи, медицински и правни механизми за заштиту дјете од злоупотребе средстава од оvisности и злостављања*. Загреб.
19. Davis, R.L. (1998). *Domestic violence – facts and fallacies*. Westport.
20. Дардић, Д. (2005). *Студија о насиљу у породици у Босни и Херцеговини*. Бања Лука.

21. Димовски, Д. Костић, М. (2015). *Пенолошки приступ превеликом броју осуђених лица у пенитенцијарном систему Републике Србије*. НБП – журнал за криминалистику и право. Бр. 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 167-178
22. Димовски, Д. Станојевић, Ј. (2014). *Улога државе у пружању помоћи жртвама насиља у породици*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 102-111
23. Ђорђевић, Ђ. (2011). *Кривично право – посебни део*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија
24. Ђорђевић, Ђ. (2014). *Кривичноправна заштита од насиља у породици*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 64-74
25. Ђурђић, В. Трајковић, М. (2013). *О истини у кривичном поступку*. Зборник радова Правног факултета у Нишу. Бр. 65. Универзитет у Нишу – Правни факултет. 111-127
26. Жарковић, М. Кесић, Т. Бјеловук, И. (2014). *Специфичности криминалистичког и кривичнопроцесног поступања у случајевима насиља у породици*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 82-96
27. Жарковић, М. Шурлан, Т. Киурски, Ј. Матић, М. Јосимовић, С. (2012). *Ка бољој заштити жртва насиља у породици – одговор правосуђа*. Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије.
28. Живковић, С. (2015). *Анализа података у SPSS-у – приручник из статистике*. Подгорица: De Facto Consultancy
29. Златић, Н. Јекић-Брадајић, Г. Радовановић, С. (2014). *Насиље у породици са освртом на природу односа између извршиоца и жртве*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 324-332
30. Илић, Г. (2012). *Криминалистичка медицина*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија
31. Илић, Г. Мајић, М. Бељански, С. Трешњев, А. (2012). *Коментар законика о кривичном поступку*. Београд: Службени гласник РС
32. Jaffe, P. G. Crooks, C. V. Wong, H. F. Q. F. (2005). *Parenting arrangements after domestic violence: Safety as a priority in judging children's best interest*. Journal of the center for families, children & the courts. Vol. 6. Judicial council of California. Administrative office of the courts. 81-93
33. Јовашевић, Д. (2003). *Значај олакшавајућих и отежавајућих околности при одмеравању казне у кривичном праву*. Зборник радова Правног факултета у Нишу. Бр. 43. 179-212
34. Kelly, A.K. (2003). *Domestic violence and the politics of privacy*. Ithaca.
35. Кесић, З. (2011). *Прекорачење и злоупотреба полицијских овлашћења у сенци дискреционе моћи полиције*. Безбедност. Бр. 2. Београд: Министарство унутрашњих послова Републике Србије. 66-89
36. Кокољ, М. Јовашевић, Д. (2012). *Кривично право Републике Српске – општи и посебни део*. Бијељина.
37. Коларевић, Д. (2015). *Психологија криминала*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија
38. Коларић, Д. (2015). *Кривична дела убиства – de lege lata и de lege ferenda*. НБП – журнал за криминалистику и право. Бр. 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 145-166

39. Кондор Лангер, М. (2015). *Криминолошки и казненоправни аспекти убојства и тешког убојства у обитељи* (необјављена докторска дисертација). Загреб.
40. Кузман, М. Павлековић, Г. (2004). *Насиље над женом у обитељи*. Загреб.
41. Лазаревић, Љ. (2011). *Коментар Кривичног законика*. Београд: Правни факултет Универзитета Унион
42. Марковић, С. (2014). *Поступање полиције приликом спречавања насиља у породици на локалном подручју*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 417-428
43. Марковић, С. (2015). *Улога полиције у откривању и доказивању насиља у породици*. Докторска дисертација. Универзитет у Београду – Правни факултет
44. Мешко, Г. Петровић, Б. *Криминологија*. Сарајево.
45. Милисављевић, Б. (2014). *Преглед међународноправне регулативе у области спречавања насиља у породици*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 266-276
46. Миловановић, И. (2016). *Кривичноправна заштита од насиља у породици у Републици Србији – предности и недостаци*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 365-390
47. Мрвић-Петровић, Н. (2015). *Делотворност електронског надзора као саставног дела алтернативне кривичне санкције или мере*. НБП – журнал за криминологију и право. Бр. 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 97-106
48. Њагуловић, Ј. (2012). *Насиље у породици – три сегмента правне заштите у домаћем законодавству*. Зборник радова Правног факултета у Нишу. Бр. 62. 593-604
49. Поповић, Д. Стевановић, И. (2015). *Карактеристике насиља у породици на подручју месне надлежности полицијске станице Земун*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 3. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 329-344
50. Радуловић, Ј. (2003). *Насиље у породици*. Подгорица.
51. Републички завод за статистику. (2015). *Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији 2014. – пријаве, оптужења и осуде*. Београд.
52. Рогвић Хаџалић, Д. (2012). *Насиље у обитељи*. Загреб.
53. Роскић, Р. (2016). *Коментар Закона о спречавању насиља у породици*. Београд.
54. Савић, М. Микић, Д. (2010). *Методика откривања и доказивања кривичног дела насиља у породици*. Безбедност. Бр. 3. Београд: Министарство унутрашњих послова Републике Србије. 298-312
55. Спасић, Д. (2010). *Жртве породичног насиља у Србији*. НБП – журнал за криминологију и право. Бр. 3. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 77 – 92
56. Спасић, Д. Радовановић, С. (2016). *Људска безбедност и насиље у породици у европском простору*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 3. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 393-418
57. Стевановић, О. (2012). *Безбедносни менаџмент*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија
58. Стојановић, З. (2013). *О појму претње у кривичном праву*. НБП – журнал за криминологију и право. Бр. 2. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 1-16

59. Стојановић, З. (2014). *Кривичноправни појам насиља*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 1-8

60. U.S. Department of Justice – Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime. (2008). *In their own words: domestic abuse in later life*

61. United Nations Department of Economic and Social Affairs – Division for the Advancement of Women. (2010). *Handbook on Legislation on Violence Against Women*. New York

62. Шкулић, М. (2014). *Насиље у породици: неки проблеми законске инкриминације и судске праксе*. Зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем – Тара. Том 1. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Зајдел”. 34-50

Закони

1. Закон о јавном реду и миру. *Службени гласник РС*. Бр. 6/2016
2. Закон о јавном тужилаштву. *Службени гласник РС*. Бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 38/2012 - одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 - одлука УС
3. Закон о полицији. *Службени гласник РС*. Бр. 6/2016
4. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. *Службени гласник РС – међународни уговори*. Бр. 12/2013
5. Закон о раду. *Службени гласник РС*. Бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014 и 13/2017 – одлука УС
6. Закон о спречавању насиља у породици, *Службени гласник РС*. Бр. 94/2016
7. Закон о судијама. *Службени гласник РС*. Бр. 116/2008, 58/2009 - одлука УС, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - одлука УС, 121/2012, 124/2012 - одлука УС, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 40/2015, 63/2015 - одлука УС, 106/2015 и 63/2016 - одлука УС
8. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*. Бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013
9. Кривични закон РС, *Службени гласник СРС*, бр. 26/77, 28/77 - испр., 43/77 - испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90 и „Сл.гласник РС“ бр. 16/90, 26/91- одлука УСЈ бр. 197/87, 75/91 - одлука УСРС бр. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, &7/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002- испр, 80/2002-др закон, 39/2003 и 67/20
10. Кривични законик, *Службени гласник РС*. Бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016
11. Породични закон, *Службени гласник РС*. Бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015

Судске одлуке

1. Правно схватање усвојено на седници кривичног одељења Апелационог суда у Нишу, дана 09.06.2010.
2. Пресуда Окружног суда у Београду, Кж бр. 491/07 од 05.03.2007. године

3. Решење Апелационог суда у Београду, Кж2. По1 241/2013 од 18.6.2013. године
4. Решење Апелационог суда у Београду, Кр. 69/2012(2) од 4.5.2012.
5. Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж I 6244/10 од 19.01.2011. године
6. Решење Вишег суда у Нишу, К. 698/2013 од 4.10.2013. године
7. Решење Врховног суда Србије, Кж. II 96/2009 од 15.1.2009. године
8. Решење Окружног суда у Београду, Кж. 1824/2005 од 11.7.2005. године
9. Решење Окружног суда у Београду, Кж. 3464/2009 од 5.10.2009. год.

Интернет линкови

1. European Court of Human Rights. (2017). *Factsheet – Domestic violence*. Преузето 26.03.2017.

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Domestic_violence_ENG.pdf

2. Google Play Store. Преузето 05.07.2017. <https://play.google.com/store>

3. Основни суд у Нишу, надлежност. преузето 26.04.2017.

<http://www.ni.os.sud.rs/nadleznost.html>

4. Основно јавно тужилаштво у Нишу. О тужилаштву. преузето 05.07.2017.

<http://www.ni.os.jt.rs/33-stranice/103-o-tuzilastvu>

5. Републички завод за статистику, пријављена пунолетна лица за насиље у породици. преузето 28.11.2016.

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140202IND01%2635%3d6%2657%3d0%2c01%2c04%262%3d200400%2c200500%2c200600%2c200700%2c200800%2c200900%2c201000%2c201100%2c201200%2c201300%2c201400%2c201500%266%3d1%26sAreaId%3d140202%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

6. Републички завод за статистику, становништво, витална статистика, закључени и разведени бракови. преузето 09.03.2017.

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/public/ReportView.aspx>

7. Републички завод за статистику, пријављена и осуђена пунолетна лица за убиство. преузето 11.05.2017.

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140203IND01%2c140203IND02%2635%3d6%2658%3d13113%262%3d201300%2c201400%2c201500%266%3d1%2c2%26sAreaId%3d140203%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

8. Републички завод за статистику, преузето 19.05.2017.

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d18010502IND01%26102%3dRS%262%3d201100%2c201200%2c201300%2c201400%2c201500%266%3d6%2c7%2c11%2c12%26sAreaId%3d18010502%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Породица је основна градивна јединица друштва. Насиље у породици је изузетно значајно кривично дело против брака и породице, које представља и посебно опасан вид испољавања криминалитета насиља. Целокупна материја је изложена у седам делова (поглавља). Циљ спроведеног емпиријског истраживања је коришћење његових резултата у сврху квалитетније реакције полиције, јавних тужилаштава, судова и центара за социјални рад, као и евентуално дефинисање препорука за измену постојећих правних норми у вези са сузбијањем овог кривичног дела. Због комплексности кривичног дела насиља у породици, потребно је анализирати различите аспекте сузбијања ове антисоцијалне појаве. Основу аналитичких поступака примењених у раду представљају статистички методи, и то бројање/учесталост, примена апсолутних и релативних показатеља, средње вредности, стандардне девијације, коефицијенти варијација, кростабулације, хи-квадрат тестови, дијаграми кружница, трендови, уз истицање висина вредности у табелама помоћу нијанси одређених боја.

Најпре се креће од анализе међународног кривичног права у сузбијању насиља у породици. Следи анализа правних аката којима је регулисана реакција државних органа у превенцији и сузбијању кривичног дела насиља у породици у Републици Србији, да би након тога био истакнут значај откривања и пријављивања насиља у породици, као изузетно важним елементима који су неопходни да би државни органи могли да пруже кривичноправну заштиту. Затим је изложена анализа доказивања кривичног дела насиља у породици, где се примарно истиче потреба за прикупљањем личних доказа, а потом и материјалних, на основу којих ће се учиниоцу изрећи одговарајућа кривична санкција. Једнако битан сегмент истраживања обухвата и анализу судске праксе, не у виду квалитативне анализе садржаја појединачних пресуда, већ употребом статистичких метода којима се истичу специфичности пресуда које су неопходне за извођење закључака.

Ово истраживање би могло бити искључиво ретроспективног карактера, јер је усмерено ка анализи овог кривичног дела у прошлости, али је оно ипак и антиципативног карактера, како би се утврдили одређени обрасци који се односе на насиље у породици у смислу предвиђања његове учесталости, па је анализиран и систем превенције насиља у породици и његова прогностика, применом статистичких

прогностичких метода. С обзиром на примену Закона о спречавању насиља у породици, значајан део рада је усмерен ка образлагању поступања државних органа у његовој примени, предности и мана, односно могућих проблема у његовој практичној примени.

С обзиром на велики обим истраживачке грађе у смислу статистичких података и примене разноврсних статистичких метода, постоје бројни резултати који захтевају таксативно набрајање, па су зато најзначајнија сазнања до којих се дошло у истраживању издвојена у закључку рада по редним бројевима. Овакав приступ је синтеза претходно аналитички обрађених сегмената сузбијања насиља у породици, изношењем карактеристика учинилаца и појавних облика које треба имати у виду приликом извођења активности које су у вези са превенцијом и сузбијањем овог кривичног дела.

Кључне речи: насиље у породици, сузбијање насиља у породици, откривање и пријављивање насиља у породици, доказивање насиља у породици, санкционисање учинилаца насиља у породици, превенција и прогностика насиља у породици.

SUMMARY AND KEYWORDS

„Characteristics of domestic violence and suppression measures“

Family is the basic building unit of society. Domestic violence is an exceptionally important criminal act against marriage and family, which is also a particularly dangerous form of violent crime. The entire matter is exposed in seven parts (chapters). The aim of the conducted empirical research is to use its results for the purpose of better reaction of the police, public prosecutor's offices, courts and centers for social work, and possibly defining recommendations for changing existing legal norms related to the suppression of this criminal act. Due to the complexity of the criminal act of domestic violence, it is necessary to analyze various aspects of the suppression of this anti-social phenomenon. The basis of the analytical procedures applied in the paper are statistical methods, the counting/frequency, the application of absolute and relative indicators, mean values, standard deviations, variation coefficients, cross tabulations, chi-square tests, bubble plots, trendlines, highlighting the values in the tables using shades of certain colors.

It starts from the analysis of international criminal law in combat against domestic violence. The next is the analysis of legal acts regulating the reaction of state authorities in the prevention and suppression of domestic violence in the Republic of Serbia, after which the importance of revealing and reporting domestic violence is highlighted, as exceptionally important elements those are necessary for the state authorities to provide criminal protection. After that, an analysis of proving the criminal act of domestic violence is exposed, where the need for collecting personal evidence, and then also material, is emphasized, on the basis of which the perpetrator will be pronounced with appropriate criminal sanction. An equally important segment of the research includes the analysis of judicial practice, not in the form of qualitative analysis of the contents of individual judgments, but using statistical methods that emphasize the specificities of the judgments those are necessary for making conclusions.

This research could be purely retrospective, since it is oriented to analysis of this criminal act in the past, but it nevertheless has an anticipatory character, in order to determine certain forms of domestic violence in terms of predicting its frequency, and the system of prevention of domestic violence and its prognosticity are analyzed, using the statistical prognostic methods. Considering the implementation of the Prevention of Domestic Violence Law, a significant part of the paper is directed towards explaining the procedures of state authorities in its implementation, advantages and disadvantages, and possible problems in its practical application.

Given the large volume of research material in terms of statistical data and the application of diverse statistical methods, there are many results that require taxation, so the most important knowledge gained in the research is set out in the conclusion of the work by ordinal numbers. This kind of approach is the synthesis of previously analyzed segments of the suppression of domestic violence, stating the characteristics of the perpetrators and the manifest forms those should be considered while carrying out activities related to the prevention and suppression of this criminal act.

Keywords: domestic violence, suppression of domestic violence, revealing and informing about domestic violence, proving the domestic violence, sanctioning the perpetrators of domestic violence, prevention and prognosticity of domestic violence.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Стефан Милошевић је рођен у Нишу 1993. године. Основно образовање стекао је у Основној школи „Доситеј Обрадовић“, а потом је завршио гимназију „Светозар Марковић“ у Нишу – природно-математички смер. Добио је Вукову диплому за одличан успех током школовања у основној школи и у гимназији. По завршетку гимназије уписао је основне академске студије на Криминалистичко-полицијској академији у Београду, где је дипломирао у року са просечном оценом 8,48. Стечена знања из различитих наука попут криминалистике, права, психологије, менаџмента итд. омогућавају му мултиперспективан приступ превенцији и сузбијању криминалитета. Говори енглески језик.

Током студирања на Криминалистичко-полицијској академији ангажован је на трећем састанку шефова влада и економско-трговинском форуму Кине и земаља централне и источне Европе 2014. године у Београду, за шта му је захвалницу за волонтирање од Владе Републике Србије уручио градоначелник Београда Синиша Мали. Учествовао је и на двадесет другом Министарском савету Организације за европску безбедност и сарадњу 2015. године у Београду и добио је захвалницу од министра спољних послова Ивице Дачића. Био је члан криминалистичке секције на Академији, од њеног оснивања до дипломирања.

Користи разноврсне статистичке методе у квантитативним анализама, у односу на врсту података који су предмет истраживања. Позајмљује статистичке методе које налазе примену у различитим наукама и примењује их у статистичким анализама криминалитета.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Стефан Милошевић

Наслов мастер рада: Карактеристике насиља у породици и мере сузбијања

Ментор: проф. др Драган Јовашевић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, 05.09.2017.

Потпис аутора

Стефан Милошевић

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом Карактеристике насиља у породици и мере сузбијања

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Стефан Милошевић

У Нишу, 05.09.2017.

Потпис аутора

Стефан Милошевић